

RINKOTYRA

MARKET RESEARCH

ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTAI

AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS

1(22)
2004

VILNIUS

LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF AGRARIAN ECONOMICS

Leidiny s „Rinkotyra“ Nr. 1 (22) susideda iš trijų dalių. Pirmoje dalyje „Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinka“ analizuojama situacija žemės ūkio produktų rinkose per pastaruosius dvejus metus ir 2004 metų pradžioje. Nagrinėjami gamintojų, perdirbimo įmonių bei mažmeninių kainų pokyčiai, eksporto ir importo kainos bei srautai, lyginama su kaimyninėmis šalimis.

Antrojoje dalyje „Moksliniai tyrimai ir analitinės apžvalgos“ analizuojama šalies makroekonominė situacija ir prognozuojami jos pokyčiai, 2003 metų žemės ūkio užsienio prekybos rezultatai, žemės ūkio politikos pokyčiai EBPO šalyse, SAPARD patirtis, apžvelgiamos pasaulinės cukraus ir medaus rinkos.

Prieduose – informacija apie daržovių, vaisių, uogų ir pieno kainas, pasaulinius cukraus išteklius, užsienio prekybą žemės ūkio ir maisto produktais, paramą ir gamybos kvotas kai kuriose šalyse.

Redakcinė kolegija:
Editorial Board:

doc. dr. Gediminas Radzevičius (pirmininkas/*Chief Editor*),
dr. Vygantas Katkevičius, dr. Irena Kriščiukaitienė, doc. dr. Arvydas Kuodys,
dr. Ramutė Naujokienė, dr. Nijolė Pelanienė, doc. dr. Aleksandras Savilionis,
Virgilijus Skulskis

TURINYS

LIETUVOS ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTŲ RINKA

Grūdai. <i>M. Paliulis</i>	5
Rapsai. <i>A. Vaitkevičienė</i>	13
Linai. <i>A. Vaitkevičienė</i>	16
Cukrus. <i>V. Vaikutis, A. Vaitkevičienė</i>	19
Bulvės. <i>A. Jablonskienė, D. Juškevičienė</i>	22
Daržovės, vaisiai ir uogos. <i>A. Jablonskienė</i>	27
Pienas. <i>D. Mikelionytė</i>	37
Mėsa. <i>V. Dubinas, A. Gapšys, V. Surovas</i>	42

MOKSLINIAI TYRIMAI IR ANALITINĖS APŽVALGOS

Makroekonominė situacija ir jos pokyčių prognozė. <i>N. Pelanienė</i>	49
Lietuvos užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais 2003 metais. <i>T. Petuchova</i>	55
Prekybos režimo pasikeitimo įtaka Lietuvos ir Ukrainos užsienio prekybai. <i>D. Ketvirytė, N. Pelanienė</i>	61
Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos šalių žemės ūkio politikos tendencijos. <i>E. Stonkutė</i>	67
Baltijos valstybių mėsos perdirbimo pramonė integracijos į ES išvakarėse. <i>V. Dubinas</i>	75
Situacijos pokyčiai pasaulinėje cukraus rinkoje. <i>V. Vaikutis, A. Vaitkevičienė</i> ...	81
Pasaulinė medaus rinka. <i>A. Laskauskienė</i>	84
SAPARD paramos įsisavinimo patirtis. <i>K. Jaskėlevičius</i>	86

SANTRUMPOS

1 priedas. Pagrindiniai žemės ūkio rodikliai kai kuriose ES šalyse kandidatėse	95
2 priedas. Daržovių, vaisių ir uogų vidutinės supirkimo kainos 2003 metais	96
3 priedas. Pieno produktų įmonių kainos 2002–2004 metais	98
4 priedas. Cukraus išteklių balansai	99
5 priedas. Parama ir kvotos kai kuriose šalyse kandidatėse į ES	103
6 priedas. Užsienio prekybos rodikliai	107

Priedus parengė: A. Jablonskienė, D. Mikelionytė, T. Petuchova, V. Vaikutis, A. Vaitkevičienė

CONTENTS

LITHUANIAN AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS MARKET

Cereals. <i>M. Paliulis</i>	5
Rape. <i>A. Vaitkevičienė</i>	13
Flax. <i>A. Vaitkevičienė</i>	16
Sugar. <i>V. Vaikutis, A. Vaitkevičienė</i>	19
Potatoes. <i>A. Jablonskienė, D. Juškevičienė</i>	22
Vegetables, fruits and berries. <i>A. Jablonskienė</i>	27
Milk. <i>D. Mikelionytė</i>	35
Meat. <i>V. Dubinas, A. Gapšys, V. Surovas</i>	42

RESEARCH STUDIES AND ANALYTIC SURVEYS

Macroeconomic situation and forecast for its changes. <i>N. Pelanienė</i>	49
Lithuanian foreign trade of agricultural and food products in 2003. <i>T. Petuchova</i>	55
The impact of trade regime changes on foreign trade between Lithuania and Ukraine. <i>D. Ketvirytė, N. Pelanienė</i>	61
Tendencies for Agricultural policy in OECD countries. <i>E. Stonkutė</i>	67
Meat processing industry in the Baltic states on the treshold of EU integration. <i>V. Dubinas</i>	75
Changes in the World sugar market. <i>V. Vaikutis, A. Vaitkevičienė</i>	81
World honey market. <i>A. Laskauskienė</i>	84
Experience in SAPARD support employment. <i>K. Jaskėlevičius</i>	86

ABBREVIATIONS

93

Annex 1. Main agricultural Indicators in selected EU candidate countries	95
Annex 2. Average purchase prices of vegetables, fruits and berries in 2003	96
Annex 3. Producer prices of dairy products in 2002–2004	98
Annex 4. Sugar balances	99
Annex 5. Support and quotas in selected Eu candidate countries	103
Annex 6. Foreign trade indicators	107

GRŪDAI **CEREALS**

Šiame straipsnyje apžvelgiama grūdų sektoriaus situacija 2002, 2003 metais ir 2004 metų sausio mėnesį. 2002–2003 metais susiklostė nevienodos grūdų auginimo sąlygos Lietuvoje ir kaimyninėse Rytų bei Vakarų šalyse. Dėl susidariusios situacijos pakilo grūdų kainos Europos rinkose, daug grūdų iš Lietuvos buvo eksportuota.

2003 metais Lietuvoje buvo supirkta 828,9 tūkst. t grūdų, t. y. 19 proc. daugiau nei 2002 metais. Vidutinė grūdų supirkimo kaina 2003 metais buvo 380 Lt/t, palyginti su 2002 metais, sumažėjo 6 Lt/t. 2003 metais grūdų supirkimas iš ūkininkų ir kitų gyventojų ūkių, palyginti su 2002-aisiais, padidėjo 38 proc. Iš ūkininkų ir gyventojų asmeninių ūkių buvo supirkta 66 proc. (545,2 tūkst. t) grūdų. 2003 metais grūdų supirkimas iš žemės ūkio bendrovių, palyginti su 2002 metais, sumažėjo 7,1 proc. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūros duomenimis, iki 2004 m. kovo 1 d. šalyje iš viso buvo supirkta 433,6 tūkst. t 2003 metų derliaus maistinių grūdų, iš kurių 20,9 tūkst. t supirko agentūra, 412,8 tūkst. t – kitos įmonės. Pašarinių grūdų įmonės supirko 148,4 tūkst. t. Lietuvos įmonės laikinai saugoti į savo sandėlius buvo priėmusios 40,3 tūkst. t maistinių ir 9,1 tūkst. t pašarinių grūdų.

Priešingai nei daugelyje Europos šalių, Lietuvos grūdų augintojams 2003 metai tiek grūdų auginimo, tiek derliaus nuėmimo atžvil-

giu buvo geri. Išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, grūdų derlius 2003 metais Lietuvoje buvo 2668,5 tūkst. t.

Dėl nepalankių gamtinių sąlygų daugelyje Europos šalių grūdų derlius buvo žymiai mažesnis už prognozuotą ir už ankstesnių metų derlių. Grūdų paklausa viršijo pasiūlą. Tokia situacija lėmė grūdų kainų didėjimą Europoje. Ja pasinaudojo Lietuvos grūdų eksportuotojai. Aplinkinėse rinkose padidėjus grūdų paklausai ir dėl to pradėjus kilti jų kainoms, grūdų eksportas į šias rinkas ženkliai padidėjo. 2003 metų rudenį daugiausia grūdų eksportuota į Ukrainą, mažiau – į Baltarusiją. Didėjant eksporto apimtims, didėjo ir eksporto kaina. Dėl aukštų kainų kitose rinkose 2003 metais Lietuvos grūdų eksportas siekė 582,5 tūkst. t ir, palyginti su 2002 metais, išaugo 58 proc. Susiklosčius tokiai situacijai, iškilo pavojus Lietuvos vidaus rinkai pačiai pritrūkti grūdų.

Kviečiai. 2002 metais buvo išauginta 1217,6 tūkst. t kviečių. Išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, kviečių derlius 2003 metais Lietuvoje buvo 1190,8 tūkst. t.

Iš visų 2002 metais supirktų grūdų kiekio kviečiai sudarė 80 proc., o 2003 metais sumažėjo iki 72 proc. 2002 metais Lietuvoje buvo supirkta 557 tūkst. t kviečių, iš jų 81 proc. maistinių. 2003 metais kviečių buvo supirkta daugiau – 597 tūkst. t, maistinių dalis supirktų kviečių kiekyje išliko nepakitusi.

Vidutinės 2003 metų derliaus maistinių kviečių supirkimo kainos kai kuriose Europos šalyse ir Lietuvoje, Lt/t*
*Average food wheat purchase prices of 2003 harvest in selected European countries and Lithuania, Lt/t**

Šalis / Country	2003						2004
	Liepa July	Rugpjūtis August	Rugsėjis September	Spalis October	Lapkritis November	Gruodis December	Sausis January
Estija / Estonia	406	401	407	415	417	421	445
Latvija / Latvia	-	319	328	362	364	354	346
Lenkija / Poland	455	432	434	433	442	447	476
Lietuva / Lithuania	370	388	401	403	420	454	489
Rumunija / Romania	592	603	565	520	512	546	590
Rusija / Russia	397	374	439	455	484	504	546
Slovakija / Slovakia	325	323	351	367	377	392	445
Ukraina / Ukraine	514	-	589	588	606	597	603
Vengrija / Hungary	377	433	451	484	508	586	645
Vokietija / Germany	343	364	402	416	464	494	501

* Kainos (Lt) pateiktos pagal atitinkamos datos Lietuvos banko valiutų kursą / Prices (in Lit) according to the Lithuanian Bank exchange rate of the corresponding date.

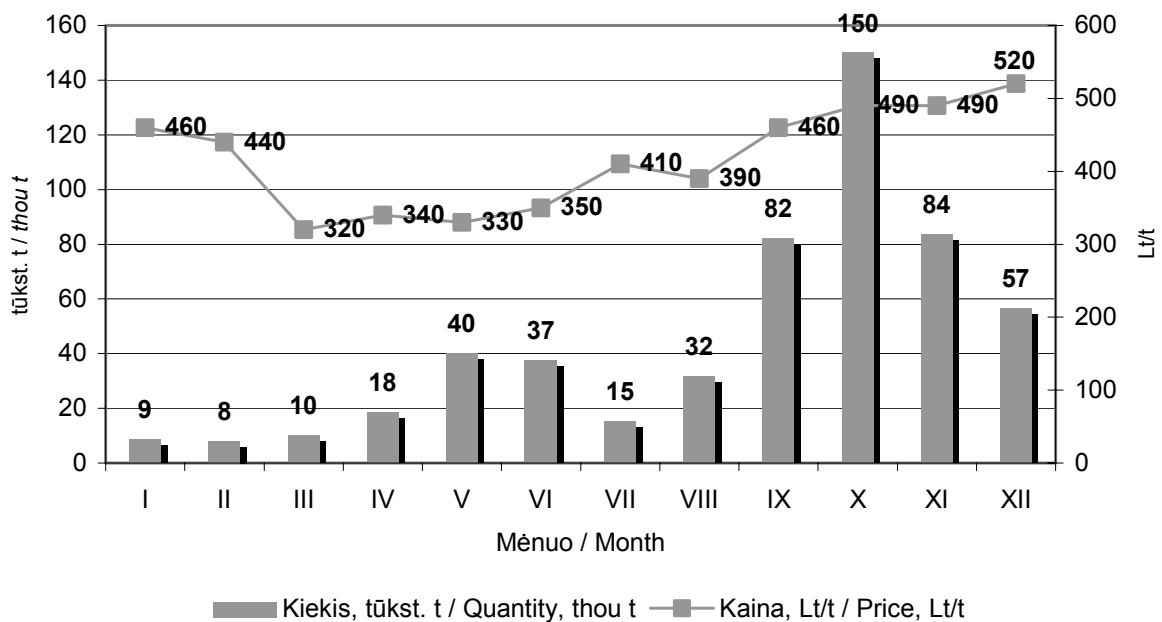
Šaltinis: ŽŪMPRIS.

Dėl išaugusio kviečių poreikio aplinkinėse rinkose nuo 2003 metų rudens labai padidėjo kviečių eksportas. Kaip matyti iš 1 lentelės, aplinkinėse rinkose, o ypač Ukrainoje, kur daugiausia buvo eksportuota kviečių, jų kainos, palyginti su Lietuva, buvo didesnės. Nuo derliaus nuėmimo pradžios kviečių supirkimo kaina Lietuvoje didėjo. 2003 metų rugsėjo mėnesį mažesnės nei Lietuvoje maistinių kviečių supirkimo kainos buvo tik Latvijoje ir Slovakijoje, o metų gale prie jų dar prisidėjo Estija ir Lenkija. Pašarinių kviečių kainos iš kaimyninių rinkų Lietuvoje taip pat buvo vienos mažiausių. Tik Rusijoje iki spalio mėnesio pašarinių kviečių supirkimo kaina buvo mažesnė nei Lietuvoje.

Kviečių suvartojimas vidaus reikmėms pastaraisiais metais siekia apie 940 tūkst. t, iš jų

gyventojų vartojimo fondas – apie 350 tūkst. t, pramonėje sunaudojama 8–15 tūkst. t, sėklai – 90 tūkst. t. Nuostoliai siekia iki 35 tūkst. t, o likusi dalis sunaudojama pašarams.

Per 2003 metus eksportuota 543,7 tūkst. t kviečių ir meslino. Nuo 2003 metų derliaus nuėmimo pradžios iki spalio mėnesio kviečių eksportas didėjo, taip pat didėjo ir eksporto kaina (1 pav.). Lapkričio mėnesį eksporto apimtys pradėjo mažėti, tačiau eksporto kaina vis tiek augo ir metų pabaigoje pasiekė aukščiausią lygį – 520 Lt/t. 2004 metų sausį kviečių ir meslino eksportas tesiekė 17,2 tūkst. t. Daugiau kaip pusė viso kiekio buvo eksportuota į Baltarusiją, o likusi dalis – į Ukrainą ir Rusiją. Vidutinė eksportuotų kviečių kaina sausio mėnesį buvo 570 Lt/t.

1 pav. Kviečių ir meslino eksporto apimčių ir kainų pokyčiai 2003 metais

Figure 1. Changes in quantities and prices of wheat and meslin exported in 2003

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2003.

Per 2003 metus daugiausia kviečių buvo eksportuota į Ukrainą ir Baltarusiją (2 pav.). Vidutinės jų kainos atitinkamai buvo 490 ir 401 Lt/t. Į Turkiją eksportuotų kviečių vidutinė kaina buvo 356 Lt/t, į Estiją – 407 Lt/t, į kitas šalis – 433 Lt/t.

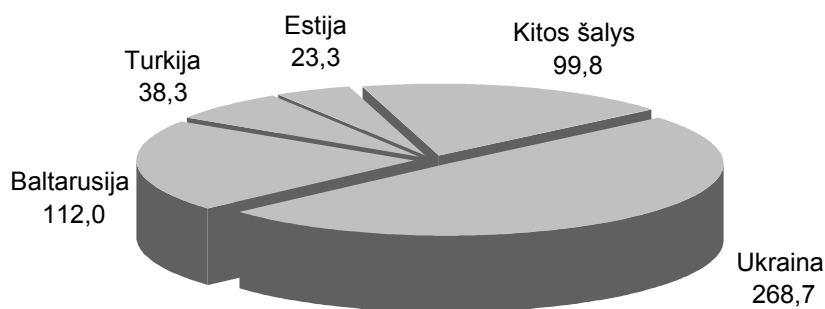
Dėl pernelyg didelio grūdų eksporto 2003 metų gruodžio mėnesio pabaigoje kviečių atsargos buvo mažesnės nei kiekis, reikalingas vidaus poreikiams iki naujojo derliaus patenkinti. Kviečių trūkumas siekė apie 82 tūkšt. t.

Per 2003 metus buvo importuota 38,4 tūkšt. t kviečių ir meslino, didžioji dalis (apie 98 proc.) – nuo metų pradžios iki liepos mėnesio. Importuotų kviečių ir meslino kaina minėtu laikotarpiu pakilo nuo 208 iki 299 Lt/t. Daugiausia kviečių ir meslino už 249 Lt/t (vidutinė kaina) importuota iš Rusijos. Iš Baltarusijos importuotų kviečių kaina siekė 302 Lt/t, iš JAV – 208 Lt/t, iš Nyderlandų – 316 Lt/t. 2004 metų sausį kviečių ir meslino importo nebuvo.

2003 metais iš Lietuvos daugiausia buvo eksportuota kviečių, todėl po naujojo derliaus nuėmimo pradėjus didėti kviečių kainai, pradėjo kilti ir aukščiausios rūšies kvietinių miltų bei duonos gaminių kainos. Nuo 2003 metų spalio mėnesio iki metų pabaigos aukščiausios rūšies kvietinių miltų tonos kaina išaugo 62 Lt, o batonų iš aukščiausios rūšies miltų – 24 Lt, atitinkamai 10 ir 1,2 proc.

Rugiai. Rugių derlius 2002 metais buvo 170,2 tūkšt. t, o 2003 metais, išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, sumažėjo iki 138,7 tūkšt. t.

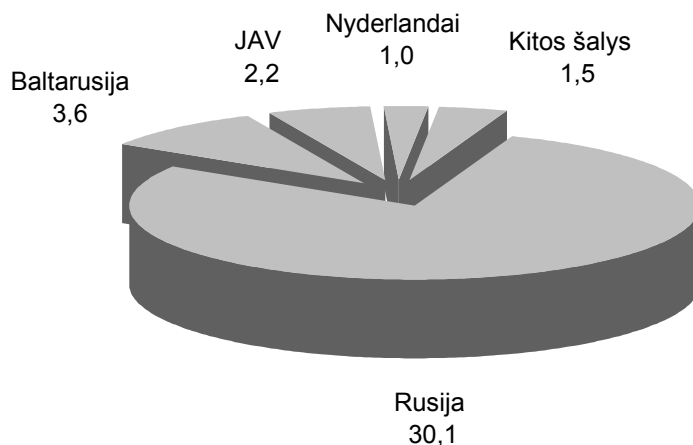
2002 metais rugių buvo supirkta 40,9 tūkšt. t, o 2003 metais – 45,8 tūkšt. t. Iš viso supirkto grūdų kiekio 2002 metais rugiai sudarė 5,9 proc., o 2003-aisiais – 5,6 proc. Maistinių rugių dalis visuose supirktuose rugiuose atitinkamai metais buvo 83 ir 80 proc.

2 pav. Kviečių ir meslino eksportas 2003 metais, tūkst. t

Figure 2. Exports of wheat and meslin in 2003, thou. t

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2003.

3 pav. Kviečių ir meslino importas 2003 metais, tūkst. t

Figure 3. Imports of wheat and meslin in 2003, thou. t

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2003.

Apsirūpinimas savos gamybos rugiais Lietuvoje nėra pakankamas ir kasmet mažėja. 2001 metais jis siekė 90 proc., o 2002 metais sumažėjo iki 66 proc. Todėl Lietuva rugius priversta importuoti. Daugiausia rugių 2003 metais Lietuva importavo iš Baltarusijos, mažiau – iš Rusijos, kadangi šių šalių rinkose maistinių rugių kainos buvo vienos mažiausių (2 lentelė).

Pastaraisiais metais rugių suvartojimas vidaus reikmėms siekia apie 258 tūkst. t. Gyventojų vartojimo fondas sudaro apie 70 tūkst. t, pramonėje sunaudojama apie 32 tūkst. t. Sumažėjus rugių pasėlių plotams, rugių sunaudojimas sėklai 2002 metais sumažėjo iki 17 tūkst. t (2001 m. – 26 tūkst. t.). Nuostoliai siekia apie 6 tūkst. t, o likusi dalis sunaudojama pašarams.

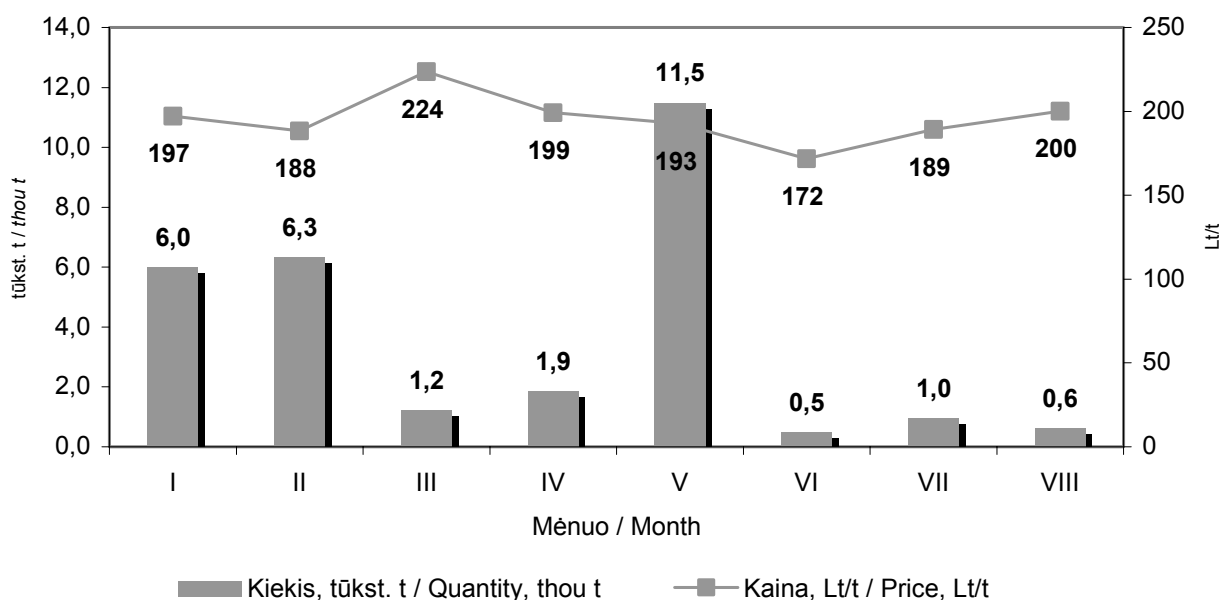
**Vidutinės 2003 metų derliaus maistinių rugių supirkimo kainos kai kuriose
Europos šalyse ir Lietuvoje, Lt/t***

*Average food rye purchase prices of 2003 harvest in selected European countries and Lithuania, Lt/t**

Šalis / Country	2003						2004
	Liepa July	Rugpjūtis August	Rugsėjis September	Spalis October	Lapkritis November	Gruodis December	Sausis January
Estija / Estonia	293	307	326	343	347	346	389
Latvija / Latvia	–	297	297	293	295	286	284
Lenkija / Poland	350	326	329	3256	333	337	352
Lietuva / Lithuania	287	295	291	289	300	299	318
Rumunija / Romania	178	175	236	303	386	428	470
Rusija / Russia	329	327	353	361	373	384	–
Slovakija / Slovakia	–	–	326	335	336	378	396
Ukraina / Ukraine	–	376	356	389	463	–	–
Vengrija / Hungary	325	346	368	376	400	413	403

* Kainos (Lt) pateiktos pagal atitinkamos datos Lietuvos banko valiutų kursą / Prices (in Litas) according to the Lithuanian Bank exchange rate of the corresponding date.

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

4 pav. Rugių importo ir kainų pokyčiai 2003 metais

Figure 4. Changes in quantities and prices of rye imported in 2003

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2003.

Užsienio prekybos rugiais apimtys labai mažos, eksportas 2002 metais – tik 0,6 tūkst. t, o importas – 3 tūkst. t. 2003 metais rugių eksportas buvo taip pat nedidelis – tik 1,2 tūkst. t. Į Rusiją ir Ukrainą eksportuotų rugių vidutinė kaina buvo 330 Lt/t. Tuo tarpu rugių importas buvo kur kas didesnis – 30,3 tūkst. t. Daugiausia rugių importuota sausio, vasario ir gegužės mėnesiais (4 pav.).

Daugiau kaip 75 proc. rugių importo sudarė importas iš Baltarusijos. Vidutinė importuotų rugių kaina – 193 Lt/t. Iš Rusijos rugių importuota 4,3 tūkst. t vidutine 182 Lt/t kaina, iš kitų šalių – 1,4 tūkst. t vidutine 252 Lt/t kaina.

2004 metų sausio mėnesį rugių nebuvo nei eksportuota, nei importuota. Neigiamo rugių užsienio prekybos balanso priežastis yra nepakankamas apsirūpinimas vietiniais rugiais.

Miežiai. Miežių 2002 metais užauginta 871,1 tūkst. t, o 2003 metais, išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, – 939,3 tūkst. t.

2002 metais supirkta miežių kiekis (77,5 tūkst. t) bendroje supirktų grūdų struktūroje sudarė 11 proc., slyklui buvo supirkta 27,3 tūkst. t. 2003 metų grūdų supirkimo struktūroje miežiai sudarė 19 proc. Buvo supirkta 157 tūkst. t miežių, iš jų 5,7 proc. – maistui ir 23 proc. – slyklui.

Nuo 2003 metų rugpjūčio mėnesio Lietuvoje pašarinių miežių kainos nuolat didėjo ir 2004 metų sausio mėnesį buvo 361 Lt/t (3 lentelė). Mažesnės kainos 2004 metų sausio mėnesį buvo tik Latvijoje, Rusijoje ir Ukrainoje.

3 lentelė / Table 3

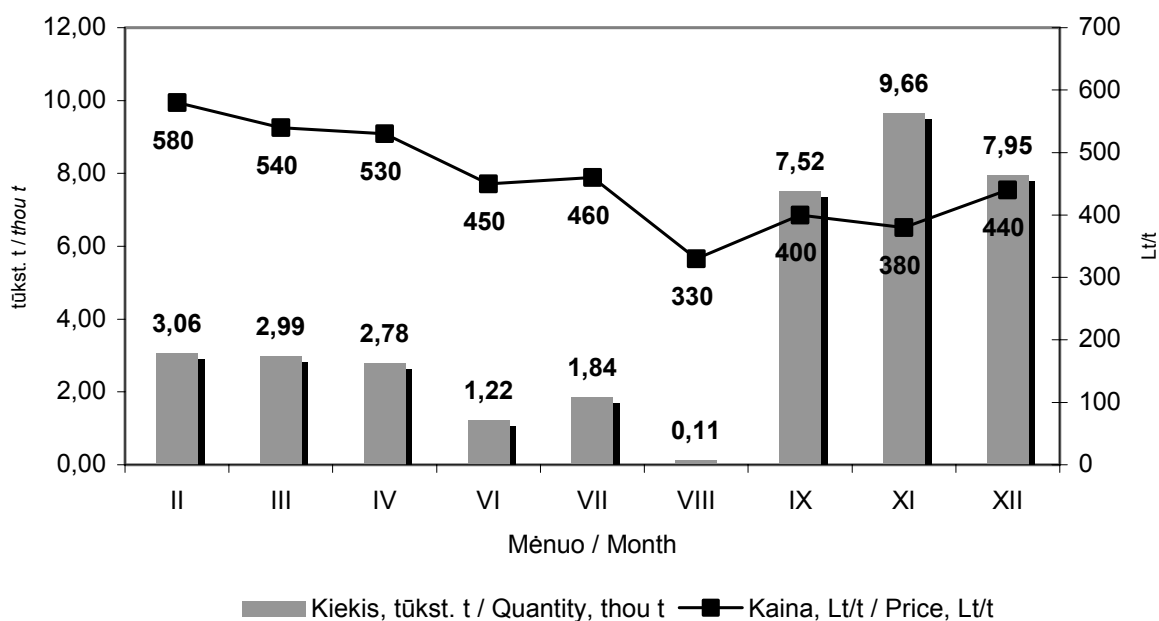
Vidutinės 2003 metų derliaus pašarinių miežių supirkimo kainos kai kuriose Europos šalyse ir Lietuvoje, Lt/t*

*Average feed barley purchase prices of 2003 harvest in selected European countries and Lithuania, Lt/t**

Šalis / Country	2003						2004
	Liepa July	Rugpjūtis August	Rugsėjis September	Spalis October	Lapkritis November	Gruodis December	Sausis January
Estija / Estonia	351	316	311	324	332	334	368
Latvija / Latvia	280	293	307	315	316	307	297
Lenkija / Poland	445	409	405	401	407	414	434
Lietuva / Lithuania	310	297	314	316	339	323	361
Rumunija / Romania	524	543	4654	459	462	518	567
Rusija / Russia	232	254	300	275	296	318	350
Slovakija / Slovakia	300	278	272	284	326	360	410
Ukraina / Ukraine	316	-	339	343	359	339	335
Vengrija / Hungary	310	349	382	418	430	309	382
Vokietija / Germany	313	316	349	367	413	440	450

* Kainos (Lt) pateiktos pagal atitinkamos datos Lietuvos banko valiutų kursą / Prices (in Lit) according to the Lithuanian Bank exchange rate of the corresponding date.

Šaltinis: ŽŪMPRIŠ.

5 pav. Miežių eksporto ir kainų pokyčiai 2003 metais

Figure 5. Changes in quantities and prices of barley exported in 2003

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2003.

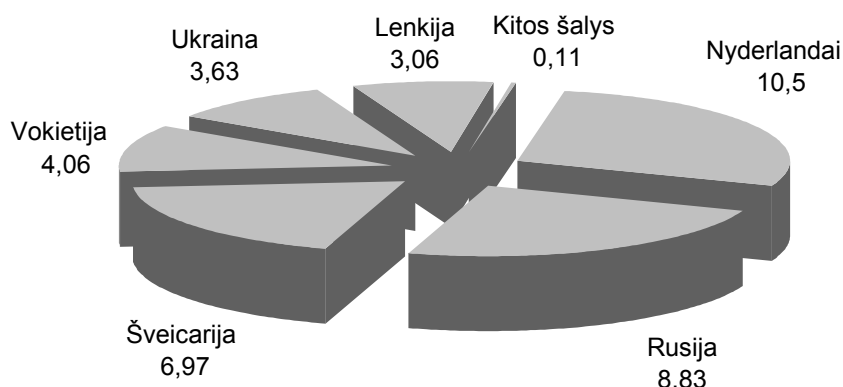
2002 metais suvartota vidaus poreikiams 900 tūkst. t miežių, o 2001-aisiais – 817 tūkst. t. Gyventojų vartojimo fondas nesiekia 5 tūkst. t, pramonėje (alaus gamybai) 2001 metais sunaudota 61 tūkst. t, o 2002 metais – 71 tūkst. t salyklinių miežių. Sėklai kasmet reikia apie 110 tūkst. t miežių, nuostoliai siekia apie 25 tūkst. t, pašarams 2001 metais sunaudota 614 tūkst. t, o 2002 metais – 690 tūkst. t miežių.

2003 metais miežių eksportas sudarė 37,2 tūkst. t. Sausio mėnesį miežių eksporto nebuvo, o didžiausios jo apimtys (kaip ir kviečių) buvo rudenį (5 pav.). Išsiskyrė tik spalio mėnuo, kuomet buvo eksportuota tik 3,8 t miežių. Aukščiausia kaina (580 Lt/t) buvo metų pradžioje.

Daugiausia miežių eksportuota į Nyderlandus, vidutinė eksportuotų miežių kaina – 382 Lt/t. Šiek tiek mažiau – į Rusiją (vidutinė

kaina – 552 Lt/t) ir Šveicariją (vidutinė kaina – 400 Lt/t), žymiai mažiau – į Vokietiją (vidutinė kaina – 380 Lt/t), Ukrainą (vidutinė kaina – 520 Lt/t) bei Lenkiją (vidutinė kaina – 459 Lt/t) (6 pav.). Didžiausios miežių eksporto kainos buvo Rusijoje ir Ukrainoje.

Kiti javai. Išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, avių derlius 2003 metais buvo 107 tūkst. t, t. y. 10 proc. daugiau negu 2002 metais. Vidaus reikmėms 2002 metais sunaudota 90,8 tūkst. t avių, 2001 metais – 81,5 tūkst. t. Gyventojų vartojimo fondas sudaro apie 2 tūkst. t, daugiausia avių sunaudojama pašarams – 2002 metais – daugiau negu 68 tūkst. t. Avių supirkimas 2003 metais padidėjo 27 proc., palyginti su praeitais metais, ir siekė 2,2 tūkst. t. 2003 metais avių eksportuota labai mažai – tik 0,1 tūkst. t, importuota – 1,8 tūkst. t.

6 pav. Miežių eksporto struktūra 2003 metais, tūkst. t

Figure 6. Barley export structure in 2003, in thou. t

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2003.

Išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, kvietrugių derlius 2003 metais, palyginti su 2002 metais, padidėjo 51 proc. ir siekė 219,2 tūkst. t. Kvietrugių supirkimas 2003 metais, palyginti su 2002-aisiais, sumažėjo 20 proc. – iki 10,7 tūkst. t.

Išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, kukurūzų derlius 2003 metais – apie 7,5 tūkst. t. 2003 metais kukurūzų supirkimas Lietuvoje padidėjo 37 proc. – buvo supirkta 1,3 tūkst. t kukurūzų. 2003 metais buvo importuota 53,4 tūkst. t kukurūzų grūdų, iš jų 43,4 tūkst. t – iš Ukrainos (vidutinė kaina – 368 Lt/t).

Teisinė aplinka. Lietuvai tapus ES nare, visi ES reglamentai, susiję su grūdų sektoriumi, įsigalios ir mūsų šalyje. Šios srities Lietuvos teisinė bazė jau suderinta su ES reglamentais.

Pagrindinis dokumentas yra Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1766/92 „Dėl bendros grūdų rinkos organizavimo“. ES paramą grūdų sektoriui reglamentuoja Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 1251/99 „Dėl tam tikrų augalinių kultūrų augintojų rėmimo sistemos“.

Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse narėse, bus skiriamos tiesioginės išmokos už javų pasėlių plotus.

Grūdinių augalų paramos struktūrą numato Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro

2004 m. vasario 6 d. įsakymas Nr. 3D-40 „Dėl tiesioginių išmokų už žemės ūkio naudmenų ir pasėlių plotus administravimo bei kontrolės 2004 m. taisyklių patvirtinimo“ ir 2004 m. kovo 12 d. įsakymas Nr. 3D-107 „Dėl tiesioginių išmokų už žemės ūkio naudmenų ir pasėlių 2004 metais dydžių ir mokėjimo terminų“.

Grūdų kokybės nustatymo metodai visiškai suderinti su Europos Komisijos reglamento (EB) Nr. 824/2000 nuostatomis. Reglamentas (EK) Nr. 824/2000 nustatomos intervencinio pirkimo procedūros ir reglamento (EEB) Nr. 2131/1993 nuostatos dėl pardavimo iš intervencinių pirkimų agentūros tvarkos šalyje įgyvendinamos pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. birželio 27 d. įsakymą Nr. 3D-256 „Dėl intervenciniu būdu nupirktų grūdų pardavimo taisyklių patvirtinimo“ ir 2003 m. lapkričio 11 d. įsakymą Nr. 3D-477 „Dėl duomenų apie grūdus ir aliejinių augalų sėklas teikimo“.

ES grūdų eksportas reguliuojamas, mokant eksporto subsidijas, kurios sudaro sąlygas ES eksportuotojams konkuruoti pasaulinėse rinkose. Kaip importuojant, taip ir eksportuojant reikalingos licencijos.

RAPSAI RAPE

Lietuvoje nuo 1997 iki 2002 metų sparčiai plėtėsi rapsų rinka. Nuolat didėjanti paklausa užsienio rinkose paskatino Lietuvos rapsų augintojus didinti rapsų gamybos apimtis. Didelė rapsų derliaus dalis eksportuota: 2002 metais – 68 proc., o 2003 metais – 82 proc. Be to, plėsti rapsų gamybą bei jų plotus skatino nemaža valstybės parama augintojams.

Vidaus rinka. 2003 metai Lietuvos rapsų augintojams buvo ganėtinai sėkmingi. Rapsų auginimo bei derliaus nuėmimo sąlygos buvo palankios, todėl išaugintas neblogas rapsų derlius. Statistikos departamento duomenimis, 2003 metais rapsai buvo auginami 66 tūkst. ha plote, 6 tūkst. ha didesniame nei 2002 metais,

jų derlius – 126,2 tūkst. t (beveik penktadaliu didesnis nei 2002 m.).

Supirkimo analizė rodo, kad 2003 metais rapsų sėklų supirkta 7 proc. mažiau nei 2002 metais, nes dalis stambių augintojų rapsus eksportavo tiesiogiai užsienio įmonėms. Rapsų (žieminių ir vasarinių) supirkimo kainos 2002 metais buvo 745 Lt/t, o 2003 metais – 755 Lt/t.

Dėl nepalankių klimato sąlygų 2003 metais daugelyje Europos šalių rapsų derliai buvo žymiai mažesni negu ankstesniais metais, dėl to supirkimo kainos rapsų rinkose didėjo. Tai įtakos turėjo ir Lietuvos kainoms (2 lentelė).

1 lentelė / Table 1

Rapsų supirkimas 2002 ir 2003 metais
Rape purchase in 2002 and 2003

Rodikliai / Indicators	2002	2003
Supirkimo kiekis, tūkst. t / Rape, thou t	96,3	89,4
Supirkimo kaina, Lt/t / Purchase price, Lt/t	745,0	755,0

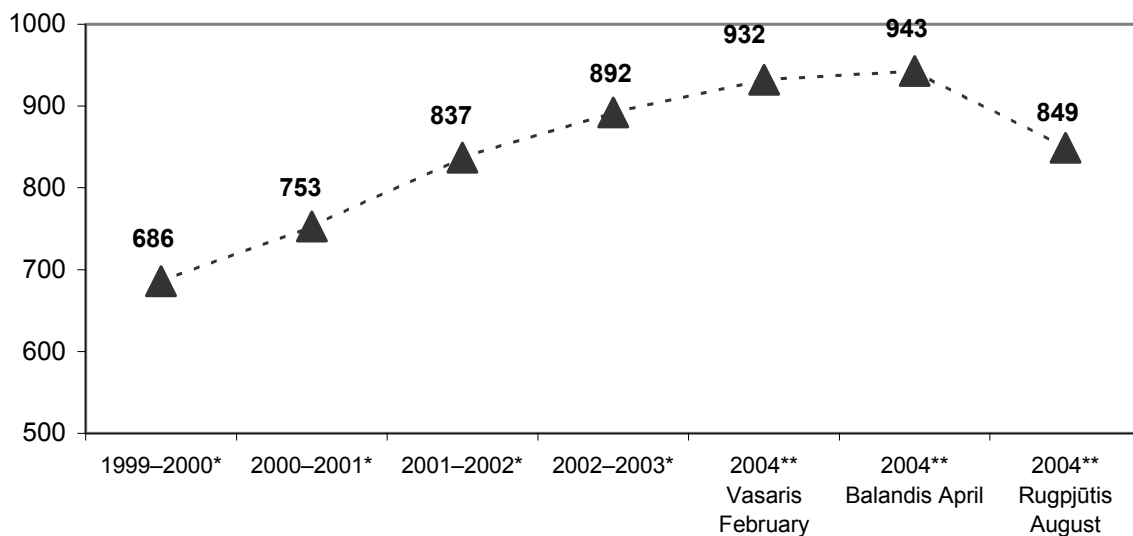
Šaltinis: Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2004 m. sausio mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2004; Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003.

2 lentelė / Table 2

Rapsų (žieminių ir vasarinių) kainos Lietuvoje 2003 ir 2004 metais, Lt/t
Rape (winter and spring) prices in Lithuania in 2003 and 2004, Lt/t

2003								2004	
Rugsėjis <i>September</i>		Spalis <i>October</i>		Lapkritis <i>November</i>		Gruodis <i>December</i>		Sausis <i>January</i>	
Min.	Maks.	Min.	Maks.	Min.	Maks.	Min.	Maks.	Min.	Maks.
542	885	565	780	579	827	629	780	736	750

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

1 pav. Pasaulinės rapsų kainos*, Lt/t**
*Figure 1. World rape prices***, Lt/t*

* Derliaus metai / harvest year.

** Ateities sandorių kainos biržoje / future trading prices.

*** Kainos (Lt) pateiktos pagal atitinkamos datos Lietuvos banko valiutų kursą / prices (in Lit) according to the Lithuanian Bank exchange rate of the corresponding date.

Šaltinis: www.hgca.com

Užsienio prekyba. Nuolat didėjanti aliejinųjų augalų paklausa Vakarų Europos šalyse mūsų augintojams sudaro galimybę plėtoti rapsų eksportą ir įsitvirtinti bendrojoje ES rinkoje.

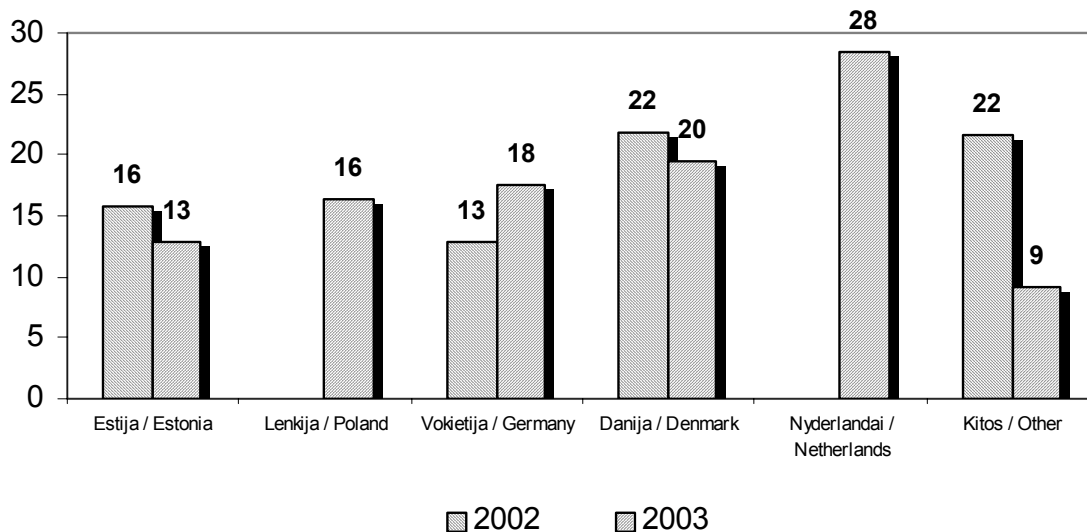
Kanada yra stambiausia rapsų augintoja pasaulyje. Ji kasmet eksportuoja vidutiniškai apie 1,7 mln. t rapsų. Australija – antra šalis pagal rapsų eksporto apimtį. 2003–2004 metais jos eksportas dar padidėjo, nes, remiantis *Canola Association of Australia* pateikta informacija, 2003 metais Australijoje buvo prikulta 1,463 mln. t rapsų. Tai beveik dukart viršijo 2002 metų rapsų derlių – 790 tūkst. t.

Pasaulinės rapsų kainos, MATIF (Tarpautinė ateities sandorių birža Prancūzijoje) biržos duomenimis, pateiktos 1 paveiksle.

2002 metais iš Lietuvos eksportuota 72 tūkst. t, 2002 metų importas – 407 t. 2002 me-

tais daugiausia rapsų sėklų eksportuota į Daniją ir Latviją. Iš viso 2003 metais eksportuota 103,8 tūkst. t rapsų, o importuota tik 409 t. Daugiausia 2003 metais rapsų sėklų eksportuota į Nyderlandus, Daniją, Vokietiją, iš kaimyninių valstybių – į Lenkiją ir Estiją. 2003 metais rapsų sėklų eksportuota 44 proc. daugiau nei 2002 metais (2 pav.).

Lietuvos žemdirbiams rapsų eksportas – viena iš svarbesnių galimybių kasmet gauti nemažas pajamas. 2003 metais užsienio rinkose susiklostė palankesnės sąlygos eksportui, nes rapsų kaina, palyginti su 2002 metais, padidėjo. 2003 metais vidutinė rapsų eksporto kaina buvo 860 Lt/t, o 2002 metais – 810 Lt/t. 2003 metais pajamos iš rapsų eksporto sudarė apie 89,3 mln. Lt, t. y. 53 proc. daugiau negu 2002 metais (58,3 mln. Lt).

2 pav. Lietuvos rapsų eksportas 2002 ir 2003 metais, tūkst. t
 Figure 2. Rape export in 2002 and 2003, in thous. t

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

2003 metų rugsėjo mėnesį Vokietijoje rapsų supirkimo kaina buvo 778 Lt/t (1 proc. didesnė negu 2002 m. tuo pačiu laikotarpiu), Lenkijoje – 844 Lt/t (padidėjo beveik 2 proc.), Slovakijoje – 738 Lt/t (20 proc. didesnė negu 2002 m.). Vidutinė rapsų kaina Rusijoje 2003 metais buvo 538 Lt/t. Taip pat suintensyvėjo rapsų sėklų eksportas iš šios šalies.

Rinkos ekspertai prognozuoja, kad aliejinių augalų plotai Vidurio ir Rytų Europos šalyse, joms tapus ES narėmis, gali mažėti dėl to, kad, įsigaliojus ES tvarkai grūdų gamyboje bei jų realizacijoje, kils supirkimo kainos ir javus auginti gali tapti pelningiau nei rapsus. Tuo tarpu rapsų poreikis ateityje didės, nes, vykdant ES aplinkos taršos mažinimo programas, jie bus naudojami biodegalų gamyboje.

Lietuvoje dalį rapsų bus galima auginti atidėtoje žemėje. Tačiau tuomet rapsų sėklos gali būti skirtos tik biodegalams ar alyvai gaminti. Reikia tikėtis, kad bus sudarytos palankios sąlygos biodyzelino iš rapsų gamybai bei platesniam naudojimui Lietuvoje. Prognozu-

jama, kad 2005 metais biodegalai galėtų sudaryti 2 proc., o 2010-aisiais – 5,75 proc. bendro degalų kiekio, sunaudojamo transporte. Todėl rapsų rinka plės.

Teisinė aplinka. Lietuvai tapus ES nare, visi ES reglamentai, susiję su grūdų sektoriumi, įsigalios ir Lietuvoje. Pagrindinis grūdų, aliejinių ir baltyminių augalų sektorius reglamentuojantis dokumentas yra Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1766/92 „Dėl bendros grūdų rinkos organizavimo“. Paramą augalininkystės sektoriui nustato reglamentas (EB) Nr. 1251/99 „Dėl tam tikrų augalinių kultūrų augintojų rėmimo sistemos“.

2002–2003 metais rapsų augintojams už subrandintų grūdams rapsų pasėlių hektarą buvo mokama 80 Lt tiesioginė išmoka. Be to, 2002 metais papildomai buvo mokama po 150 Lt/ha rapsų augintojams, kurie pardavė rapsus vidaus perdirbimui.

Remiantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. vasario 6 d. įsakymu Nr. 3D-40 „Dėl tiesioginių išmokų už žemės

ūkio naudmenų ir pasėlių plotus administravimo bei kontrolės 2004 m. taisyklių patvirtinimo“ ir 2004 m. kovo 12 d. įsakymu Nr. 3D-107 “Dėl tiesioginių išmokų už žemės ūkio naudmenų ir pasėlių plotus 2004 metais dydžių ir mokėjimo terminų”, numatoma remti rapsų auginimą, mokant už deklaruotų pasėlių hektarą po 300 Lt.

Rapsų auginimo biodegalams atidėtoje žemėje tvarką nustato Europos Komisijos reglamentas Nr. 2461/99 ir jį papildantys bei detalizuojantys reglamentai: Nr. 827/00, Nr. 587/01, Nr. 345/02.

LINAI FLAX

Lietuvos rinkoje dominuoja pluoštiniai linai. Jų pasiūla ribojama kvotomis. Lietuva išsiderėjo 5726 t linų pluošto gamybos kvotą: ilgojo pluošto – 2263 t, trumpojo – 3463 t. Ši kvota nepakankamai tenkins tekstilės pramonės linų pluošto žaliavos poreikį.

Vidaus rinka. 2003 metais linų pluošto supirkimas padidėjo 60 proc. (1 lentelė). Pluoštinių linų auginimą skatino pakankamai didelė ir nuolatinė valstybės parama (iki 1500 Lt/ha). Dėl palyginti palankių oro sąlygų linai gerai užderėjo, todėl linų augintojai 2003 metais pasiekė neblogų rezultatų.

2003 metais pluoštinius linus augino daugiau nei 500 ūkių. Bendras pasėlių plotas – 9,4 tūkst. ha (1 proc. mažiau nei 2002 m.). Statistikos departamento duomenimis, 2003 metų derlius – 9,9 tūkst. t linų pluošto. Pagerėjo derlingumo rodikliai: 2002 metais linų pluošto derlingumas buvo tik 0,66 t/ha, o 2003 metais – 1,12 t/ha (70 proc. didesnis).

Lietuvos linų augintojai ir pirminio perdirbimo įmonės tik iš dalies patenkina tekstilės pramonės linų pluošto žaliavos poreikį. Pagrindinės kliūtys, perdirbėjams neleidžiančios pa-

siekti geros pluošto kokybės, – lėšų linų pluošto perdirbimo technologijoms atnaujinti trūkumas. Lietuvoje suformuotas pirminio linų perdirbimo įmonių tinklas teritoriniu požiūriu atitinka linų auginimo rajonus. Įmonės pajėgios perdirbti 50–60 tūkst. t linų šiaudelių per metus.

Užsienio prekyba. ES pagrindinės aukštos kokybės linų pluošto gamintojos yra Prancūzija ir Belgija, o pasaulyje – Kanada ir Kinija. Jos daro įtaką viso pasaulio linų rinkai. Lietuvoje išauginama per mažai linų. Linų pirminio perdirbimo įmonės pateikia nepakankamai ilgojo linų pluošto, todėl šalies tekstilės įmonės nuolat jo stokoja. Pluoštą tenka įsivežti iš užsienio.

2002 metais importuota 10,5 tūkst. t linų produktų (žaliavinių arba apdorotų, bet nesuverptų linų; ilgojo pluošto – KPN 5301), o 2003 metais – 8,5 tūkst. t (19 proc. mažiau) (1 pav.). 2002 metais daugiausia linų pluošto importuota iš Ukrainos, 2003 metais – iš Ukrainos ir Italijos. Vidutinė 2002 metais importuotų linų produktų kaina – 3630 Lt/t, 2003 metais – 4590 Lt/t.

1 lentelė / Table 1

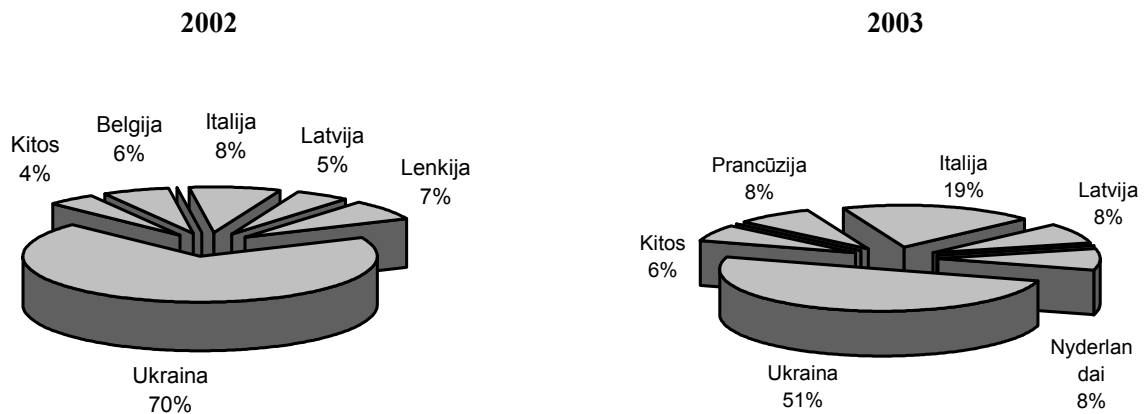
Linų pluošto supirkimas 2002 ir 2003 metais / Purchase of flax fibre in 2002 and 2003

Rodikliai / Indicators	2002	2003
Linų pluoštas, tūkst. t / Flax fibre, thou t	6,2	9,9
Pluošto supirkimo kaina, Lt/t / Purchase price of fibre	887,0	963,0

Šaltinis: Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2004 m. sausio mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2004. Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003.

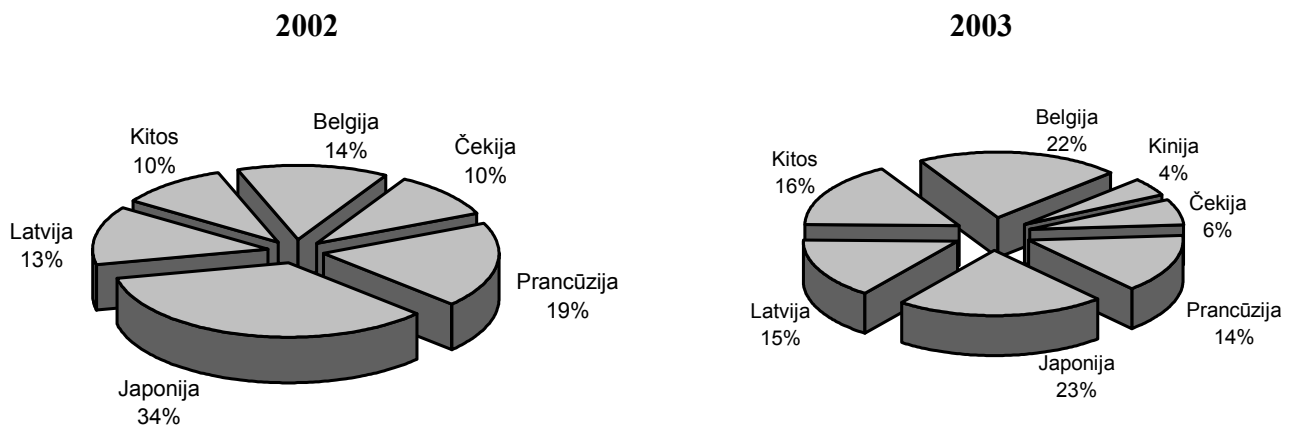
Jau atsivėrė keliai perdirbtų linų eksportui į Japoniją, Prancūziją ir Belgiją. Nemažai jų išvežama į Latviją (2 pav.). 2002 metais linų produktų eksportas buvo 3,3 tūkst. t, 2003 metais – 5,6 tūkst. t. Vidutinė jų kaina 2002 metais buvo 2080 Lt/t, o 2003 metais – 2120 Lt/t. 2003

metais pajamos iš linų produktų eksporto sudarė apie 11,9 mln. Lt. Tai beveik du kartus daugiau nei 2002 metais (6,8 mln. Lt). 2003 metais net trys ketvirtadaliai linų produktų eksportuota į Japoniją, Belgiją, Latviją ir Prancūziją.

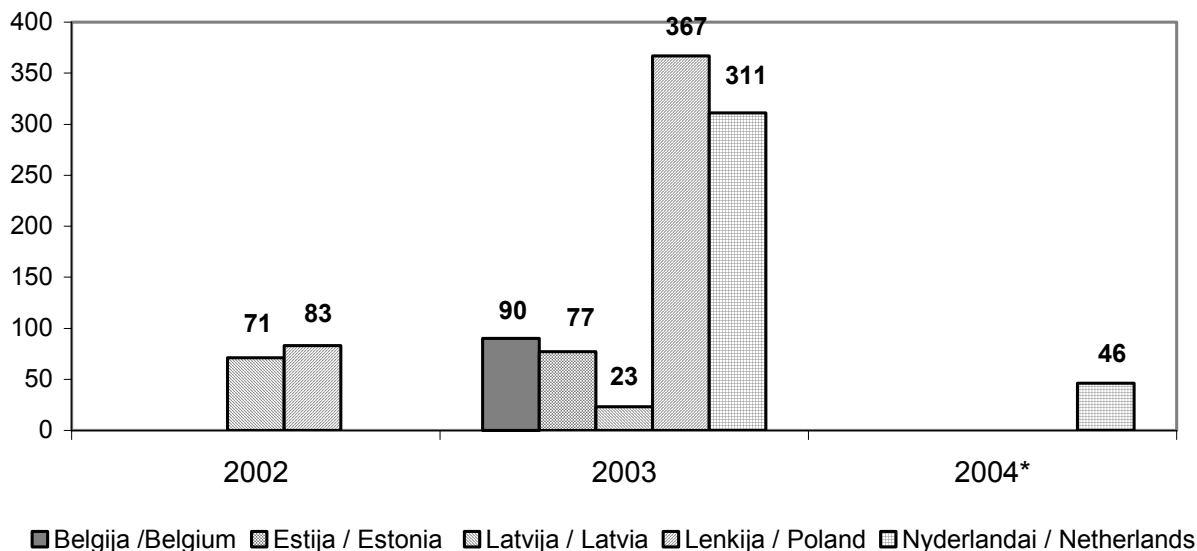
1 pav. Linų produktų importas 2002 ir 2003 metais, proc.
Figure 1. Imports of flax products in 2002 and 2003, in per cent

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2002, 2003.

2 pav. Linų produktų eksportas 2002 ir 2003 metais, proc.
Figure 2. Exports of flax and flax products in 2002 and 2003, in per cent

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2002, 2003.

3 pav. Linų sėmenų eksportas 2002, 2003 ir 2004 metų sausio mėnesį, t

Figure 3. Linseed exports in 2002, 2003 and January 2004, in tons

* 2004 metų sausio mėnuo / January 2004.

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2002, 2003, 2004.

Norint apsirūpinti aukštos kokybės naujaujų veislių linų sėkla, tenka ją importuoti. 2002 metais importuota 291 t, o 2003 metais – 99 t (beveik 3 kartus mažiau).

2002 metais sėmenų eksportas buvo 154 t, o 2003 metais padidėjo 5 kartus ir sudarė 869 t (5 pav.). Pajamos iš sėmenų eksporto 2002 metais – 182 tūkst. Lt, 2003 metais – 859 tūkst. Lt (4 kartus daugiau). Vidutinė tonos kaina 2002 metais – 1190 Lt, o 2003 metais – 990 Lt. Roterdamo biržos duomenimis, linų sėklų kaina nuo 2001 metų palaipsniui kilo, ir 2002–2003 metų vidutinė kaina buvo 309 JAV dol./t.

Teisinė aplinka. Pagrindinis ES teisės aktas, reguliuojantis pluoštinių augalų rinką, yra Tarybos reglamentas (EK) Nr. 1673/2000 „Dėl bendros rinkos organizavimo linams ir kanapėms, auginamiems pluošto gamybai“. Parama ES linų augintojams numatyta pagal Komisijos reglamentą (EEB) Nr. 1251/1999

„Dėl tam tikrų augalinių kultūrų augintojų remimo sistemos“ ir jo papildymą (EK) Nr. 1672/1999.

Remiantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. vasario 6 d. įsakymu Nr. 3D-40 „Dėl tiesioginių išmokų už žemės ūkio naudmenų ir pasėlių plotus administravimo bei kontrolės 2004 m. taisyklių patvirtinimo“ ir 2004 m. kovo 12 d. įsakymu Nr. 3D-107 „Dėl tiesioginių išmokų už žemės ūkio naudmenų ir pasėlių plotus 2004 metais dydžių ir mokėjimo terminų“, numatyta remti linų auginimą neviršijant kvotos. Iš ES išsiderėta 100 proc. išmoka – 587 Lt/ha (2003 m. vidutiniškai skirta 1300 Lt/ha).

2004 metais bus remiami ir linų pluošto perdirbėjai. Už ilgojo pluošto toną bus mokama 552 Lt, trumpojo – 311 Lt. Tokiu atveju perdirbėjai galėtų daugiau mokėti linų augintojams, auginantiems kokybiškus linus.

CUKRUS SUGAR

Apžvalgoje pateikiama cukraus rinkos situacija ir pokyčiai per 2002, 2003 metus ir 2004 metų sausio–vasario mėnesiais. Lietuvos cukraus sektoriaus valstybinis reguliavimas suderintas su ES šio sektoriaus veiklą reglamentuojančiais principais. Nuo 2001 metų Lietuvoje veikia cukraus režimas.

Vidaus rinka. Vidaus rinkoje pastaraisiais metais parduodama 96–100 tūkst. t cukraus. Derybose su ES Lietuvai paskirta 103010 t A cukraus gamybos kvota, kuri patenkintų baltojo cukraus vidaus rinkos poreikį. Ši kvota paskirstyta cukraus fabrikams. Tokiam kvotinio cukraus kiekiui pagaminti reikės užauginti 763–800 tūkst. t cukrinių runkelių.

Cukriniai runkeliai Lietuvoje 2003 metais buvo auginami 25,9 tūkst. ha plote. Jų plotas, palyginti su ankstesniais metais, sumažėjo. Jų derlingumas buvo 37,8 t/ha, o cukringumas – 17,18 proc. Per pastaruosius trejus metus buvo superkama po 880–1052 tūkst. t cukrinių runkelių kasmet. 2003 metais buvo supirktas 881 tūkst. t cukrinių runkelių ir pagaminta 131,5 tūkst. t baltojo cukraus. Vidutiniškai 1 ha pasėlių pagaminta 5,1 t cukraus.

2003 metais 77,7 proc. cukraus pagamino „Danisco sugar“ fabrikai Panevėžyje, Kuršėnuose ir Kėdainiuose, o likusią dalį – fabrikas „Arvi cukrus“.

Cukraus išgavimo koeficientas, perdurbant 2003 metų derliaus cukrinius runkelius, buvo 86,8. Pagal ES standartus šio rodiklio žemutinė riba yra 85.

Iki įstojimo į ES Lietuvos cukrinių runkelių augintojams buvo mokama didesnė kaina

nei kitų Vidurio ir Rytų Europos šalių augintojams. Pastaraisiais metais už kvotinius cukrinius runkelius Vengrijoje buvo mokama 71 Lt/t, Rumunijoje – 79 Lt/t, Slovakijoje – 85 Lt/t, Lenkijoje – 109 Lt/t, Latvijoje – 110 Lt/t, Čekijoje – 111 Lt/t. Lietuvoje iki 2003 metų buvo nustatyta minimali cukrinių runkelių bazinio cukringumo tonos supirkimo kaina – 155 Lt, o 2003 metais – 161 Lt. Šioms šalims įstojus į ES, cukrinių runkelių kaina jose turėtų nesiskirti nuo ES nustatytos kainos. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 3D–544 nustatyta, kad nuo 2004 m. sausio 14 d. kvotinių cukrinių runkelių supirkimo kaina – 161 Lt/t, virškvotinių – 40–45 Lt/t.

2003 metais įmonės vidutinė cukraus kaina (be PVM ir akcizų) buvo 1389 Lt/t: vidaus rinkoje parduodamo cukraus – 1528 Lt/t, eksportuojamo – 730 Lt/t.

2002 metais cukraus vidutinės mažmeninės kainos Lietuvoje ir Latvijoje nedaug skyrėsi, o Estijoje buvo 38 proc. mažesnės nei Lietuvoje. Per 2002–2003 metų laikotarpį Estijoje, Latvijoje ir Lenkijoje jos gerokai sumažėjo. Lietuvoje 2002 metais cukraus kaina padidėjo 2 proc., o 2003 metais beveik nesikeitė. Iš keturių kaimyninių valstybių cukrus brangiausias yra Lietuvoje, o pigiausias – Estijoje. Kainų skirtumas tarp Lietuvos ir Estijos 2003 metų gruodžio mėnesį siekė 2,3 karto. Estija yra vienintelė iš šių keturių valstybių, kuri neaugina cukrinių runkelių ir negamina cukraus.

Mažmeninės cukraus kainos Lietuvoje ir kaimyninėse valstybėse 2002 ir 2003 metais, Lt/kg
Sugar retail prices in Lithuania and neighbourhood countries in 2002 and 2003, Lt/kg

Mėnesiai / Months	2002				2003			
	Lietuva <i>Lithuania</i>	Latvija <i>Latvia</i>	Estija <i>Estonia</i>	Lenkija <i>Poland</i>	Lietuva <i>Lithuania</i>	Latvija <i>Latvia</i>	Estija <i>Estonia</i>	Lenkija <i>Poland</i>
Sausis / January	3,18	3,12	1,92	2,41	3,24	–	–	1,89
Vasaris / February	3,18	3,07	2,20	2,31	3,24	–	–	1,83
Kovas / March	3,18	3,07	2,16	2,33	3,25	2,73	1,59	1,76
Balandis / April	3,18	3,07	2,12	2,34	3,24	3,04	1,52	1,75
Gegužė / May	3,18	3,07	2,12	2,24	3,24	2,97	1,55	1,72
Birželis / June	3,18	3,07	2,04	2,01	3,24	–	–	1,68
Liepa / July	3,25	3,07	1,96	1,81	3,23	3,25	1,45	1,67
Rugpjūtis / August	3,25	3,31	1,96	1,78	3,22	3,04	1,42	1,68
Rugsėjis / September	3,25	3,38	1,92	1,75	3,23	2,86	1,42	1,64
Spalis / October	3,21	3,35	1,88	1,81	3,25	2,79	1,42	1,58
Lapkritis / November	3,23	3,35	1,84	1,92	3,25	2,79	1,38	–
Gruodis / December	3,24	3,25	1,88	1,91	3,25	2,83	1,38	–
Vidutinė metinė kaina <i>Average yearly price</i>	3,21	3,18	2,00	–	3,24	–	–	–

Šaltinis: Rinkotyra. Žemės ūkio ir maisto produktai. – Nr. 4 (18). – V.: LAEI, 2002;

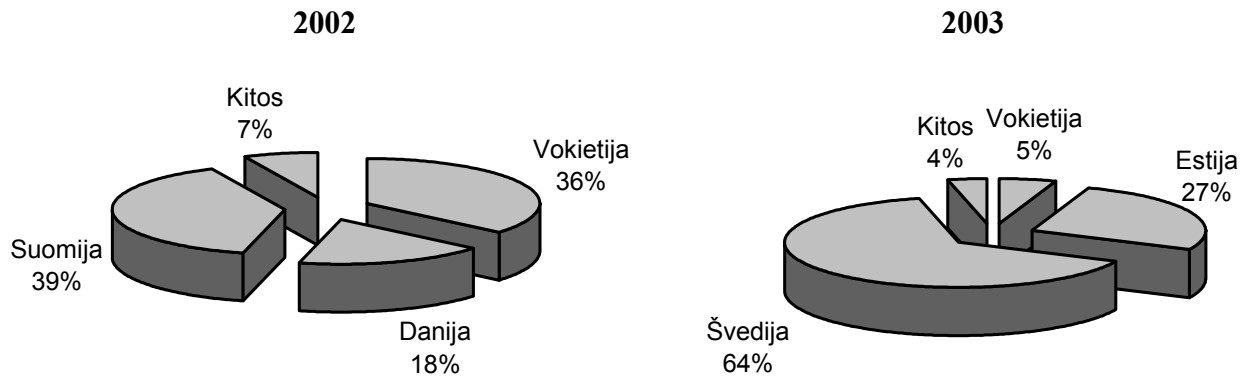
Rinkotyra. Žemės ūkio ir maisto produktai. – Nr. 1 (19). – V.: LAEI, 2003;

Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2003 m. sausio mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003.

Užsienio prekyba. Lietuvos užsienio prekybai cukrus didelės reikšmės neturi. Į Lietuvą importuojami nedideli kiekiai aukštos kokybės šalyje negaminamo baltojo cukraus. Lietuvos rinka buvo saugoma dideliais importo muitais, kurie riboja baltojo cukraus importą. Lietuvai tapus ES nare, bus panaikintas 70 proc. importo muitas, iki šiol taikytas ES valstybėms narėms, o eksportuojant į trečiąsias šalis, muitas bus vienodas visoms šalims narėms.

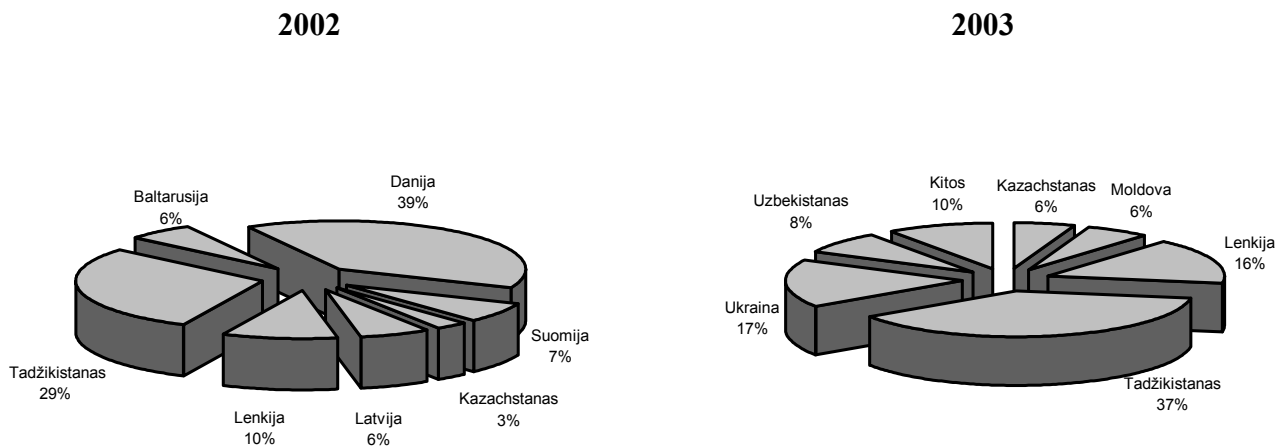
2002 metais baltojo cukraus importo kaina buvo 910 Lt/t, o 2003 metais – 1950 Lt/t. Iš viso importuota: 2002 metais 1,6 tūkst. t už 1526 tūkst. Lt, 2003 metais – 0,089 tūkst. t už 175 tūkst. Lt.

Cukraus Lietuvoje pagaminama daugiau, negu reikia vidaus rinkai, todėl kai kuriais metais susidaro dideli perteklinio cukraus kiekiai, kurio, įstojus į ES, neturi būti, nes grėstų didelės ES baudos. Pagal ES nuostatas iki narystės ES šalyse kandidatėse gali būti tik pagrįstas cukraus kiekis. Šis kiekis Lietuvoje negali viršyti 10,3 tūkst. t ir turėtų būti suvartotas ne vėliau kaip per metus. Susikaupusio cukraus kiekiai yra didesni. Todėl ieškoma išeičių, kaip iki įstojimo į ES eksportuoti perteklinį cukrų. 2002 metais baltojo cukraus eksportuota 17,6 tūkst. t už 13,8 mln. Lt (tonos kaina – 780 Lt), o 2003 metais buvo eksportuota 17,3 tūkst. t už 12,6 mln. Lt (tonos kaina – 730 Lt).

1 pav. Baltojo cukraus importo struktūra 2002 ir 2003 metais, proc.
Figure 1. White sugar import structure in 2002 and 2003, in per cent

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

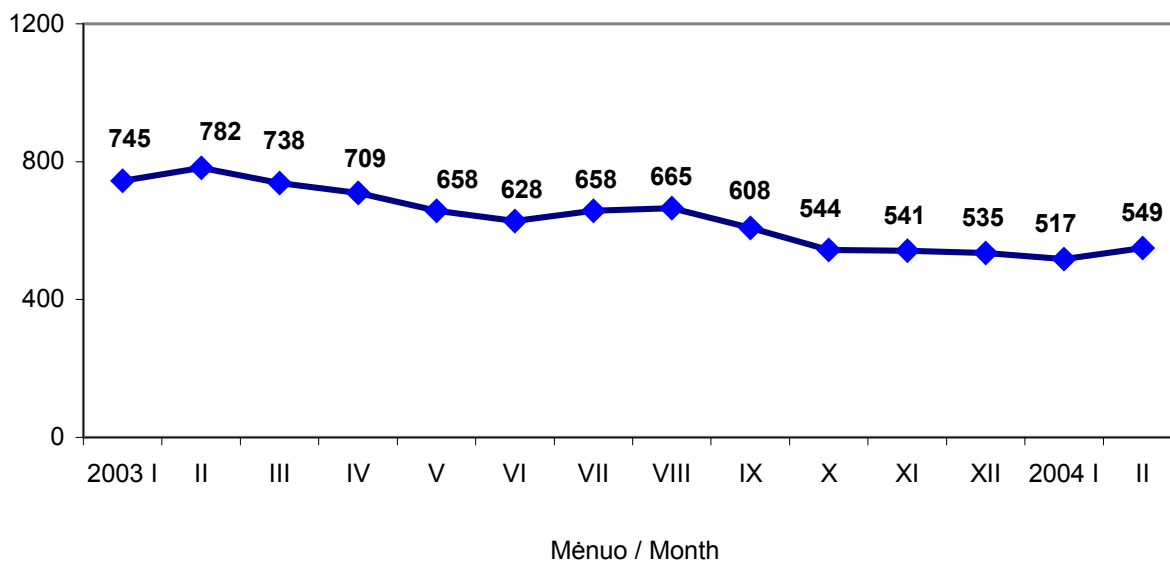

2 pav. Baltojo cukraus eksporto struktūra 2002 ir 2003 metais, proc.
Figure 2. White sugar export structure in 2002 and 2003 in per cent

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

2003 metais pasaulinėje rinkoje mažėjo baltojo cukraus kainos. Londono biržoje 2003 metų sausio–gruodžio mėnesiais jos sumažėjo nuo 745 iki 535 Lt/t, tačiau nuo 2004 metų pradžios kainos pradėjo kilti (3 pav.) ir kovo 5 d. buvo 587 Lt/t.

Teisinė aplinka. Pagrindines ES cukraus rinkos reguliavimo priemones apibrėžia Europos Tarybos 2001 m. birželio 19 d. reglamentas Nr. 1260/2001/EB „Dėl bendro cukraus sektoriaus rinkų organizavimo“.

3 pav. Baltojo cukraus kainų pokyčiai Londono biržoje 2003 metais ir 2004 metų sausio–vasario mėnesiais, Lt/t

Figure 3. Changes in white sugar prices by London Exchange in 2003 and January–February 2004, Lt/t

Šaltinis: Rynek cukru.– 2003 gruodis. – Nr. 24.

Pagrindiniai ES cukraus režimo elementai: baltojo cukraus kvotos, cukrinių runkelių bei cukraus kainos, intervencinė cukraus pirkimo sistema bei prekybos su trečiosiomis šalimis (šalimis, nepriklausančiomis ES) priemonės.

Cukraus sektorių Lietuvoje reguliuoja Lietuvos Respublikos cukraus įstatymas, priimtas 1995 m. balandžio 27 d. ir Lietuvos Respublikos cukraus įstatymo pakeitimo įstatymas,

priimtas 1999 m. liepos 8 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, vadovaudamasi Cukraus įstatymu ir atsižvelgdama į ES cukraus reguliavimo priemones, 2001 m. kovo 7 d. nutarimu Nr. 264 patvirtino cukraus režimą.

Lietuvoje už cukrinių runkelių pasėlius 2004 metais numatyta 123 Lt/ha dydžio išmoka. Nuo Lietuvos įstojimo į ES dienos bus taikomas cukraus gamybos mokestis, kurį mokės cukraus gamintojai.

BULVĖS POTATOES

Bulvės – svarbi maistinė, pašarinė ir techninė žemės ūkio kultūra. Vidutiniškai vienas gyventojas Lietuvoje suvartoja 125–130 kg bulvių per metus. Analogiškas bulvių kiekis suvartojamas panašias mitybos tradicijas turinčiose Latvijoje ir Lenkijoje. Tuo tarpu Danijos,

Nyderlandų, Vokietijos gyventojai bulvių suvartoja perpus mažiau. Šioje apžvalgoje aptartos pagrindinės bulvių rinkos tendencijos 2002, 2003 metais bei 2004 metų sausio–vasario mėnesiais.

Vidaus rinka. Bulvių rinkoje daugiausia maistinės paskirties bulvių, jos sudaro 75–85 proc. visų bulvių rinkos išteklių (skaičiuojant kiekiu). Sėklinės bulvės užima 12–23 proc. rinkos. Perdirbama tik 2–3 proc. visų į rinką pateiktų bulvių.

Bulvės parduodamos ne tik supirkimo ir perdirbimo įmonėms. Dalis parduodama turguje ar pristatoma gyventojams į namus. Apie tokiu būdu parduodamų bulvių kiekį ir kainą iš viso nėra jokios informacijos.

Statistikos departamento duomenimis, 2002 metais Lietuvoje buvo supirkta 15,8 tūkst. t bulvių (iš jų 15,1 tūkst. t supirko supirkimo ir perdirbimo įmonės). Išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, 2003 metais supirkta 15,0 tūkst. t. Daugiausia (13,7 tūkst. t) – vėlyvųjų bulvių. Bulvės pasižymi labai mažu prekingumu. Prekinė bulvių produkcija bendroje jų gamybos apimtyje 2002 ir 2003 metais sudarė tik 1 proc. Bulvės 2002 metais buvo superkamos po 255 Lt/t, 2003 metais – po 310 Lt/t. Kainos padidėjimui įtakos galėjo turėti derliaus sumažėjimas, nes 2003 metais bulvių derlius

Lietuvoje buvo 4,2 proc. mažesnis nei 2002 metais ir siekė 1469,4 tūkst. t.

Bulvių supirkimas priklauso nuo gyventojų ūkiuose išauginto derliaus, kurio didžioji dalis suvartojama maistui, sėklai, pašarams. Daugiau kaip 95 proc. šalyje supirktų bulvių suvartojama vidaus reikmėms, kita dalis eksportuojama. Maistui suvartojama 25–30 proc. (smulkiuose ūkiuose – net iki 80–95 proc.), pašarams – 35–45 proc. išaugintų bulvių. Likusi dalis sunaudojama sėklai.

2004 metų lapkričio–vasario mėnesiais bulvių kainos Lietuvoje mažai keitėsi. Vidutinė supirkimo kaina Lietuvos prekiniuose ūkiuose beveik nekito ir siekė 350–550 Lt/t. Prognozuojama, kad ji labai nesikeis iki naujojo bulvių derliaus.

Daugumoje ES šalių bulvių supirkimo kainos 2004 metais sausio–vasario mėnesiais buvo 2–3 kartus didesnės negu 2003 metais tuo pačiu laikotarpiu. Didžiausią įtaką tokiam kainų padidėjimui turėjo maži sausringų 2003 metų derliai.

1 lentelė / Table 1

Bulvių supirkimas Lietuvoje 2002 ir 2003 metais
Potato purchase in 2002 and 2003

Rodikliai / Indicators	2002	2003	2003, palyginti su compared to 2002, %
Kiekis, tūkst. t / <i>Quantity, thou t</i>	15,1	15,0	99
iš jo: / <i>of which</i>			
ūkininkų ir kitų gyventojų ūkių <i>farmer and household farms</i>	12,2	13,2	109
žemės ūkio bendrovių ir įmonių <i>agricultural companies and enterprises</i>	2,9	1,8	60
Vidutinė kaina, Lt/t <i>Average price, Lt/t</i>	255	310	122

Šaltinis: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2004 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2004.

**Vidutinės bulvių supirkimo kainos Lietuvoje ir kai kuriose užsienio šalyse
2003 ir 2004 metais, Lt/t**

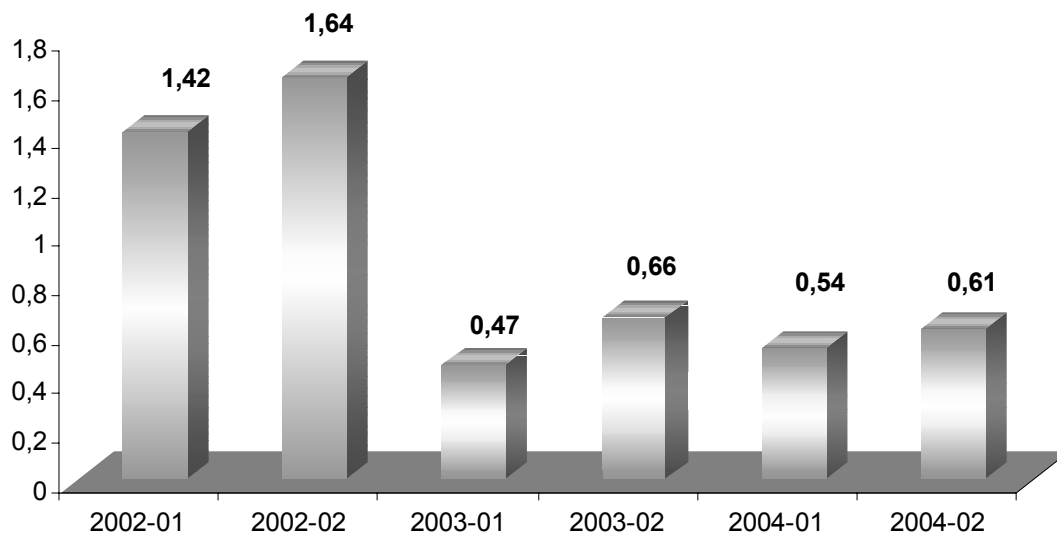
Potato average purchase prices in Lithuania and selected foreign countries in 2003 and 2004, Lt/t

Data	Lietuva <i>Lithuania</i>	Latvija <i>Latvia</i>	Estija <i>Estonia</i>	Lenkija <i>Poland</i>	Rusija <i>Russia</i>	Vokietija <i>Germany</i>	Čekija <i>Czech Republic</i>	Slovakija <i>Slovakia</i>
2003-11	420	340	500	230	640	440	820	680
2003-12	420	380	490	210	610	410	860	710
2004-01	420	360	490	240	600	400	850	830
2004-02	450	260	500	220	610	390	860	830

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

2003 metų pabaigoje ir 2004 metų pradžioje bulvių supirkimo kainos Vokietijoje mažai skyrėsi nuo kainų Lietuvoje. Latvijoje kainos buvo 14 proc., o Lenkijoje – net 45 proc. mažesnės negu Lietuvoje. Didesnės bulvių kainos buvo Estijoje, Rusijoje, Slovakijoje, Čekijoje.

Vidutinė mažmeninė bulvių kaina 2004 metų sausio mėnesį buvo 15 proc. didesnė negu 2003 metais tuo pačiu laikotarpiu, o vasario – 8 proc. mažesnė negu 2003 metų vasario mėnesį. Išsiskiria 2002 metų kainos. Jos kelis kartus didesnės negu 2003 ar 2004 metais. Didelėms 2002 metų kainoms įtakos turėjo mažas 2001 metų derlius dėl vyravusių lietingų orų.

1 pav. Vidutinės mažmeninės bulvių kainos Lietuvoje 2002–2004 metų sausio ir vasario mėnesiais, Lt/kg
Figure 1. Potato average retail price in Lithuania in January and February 2002–2004, Lt/kg

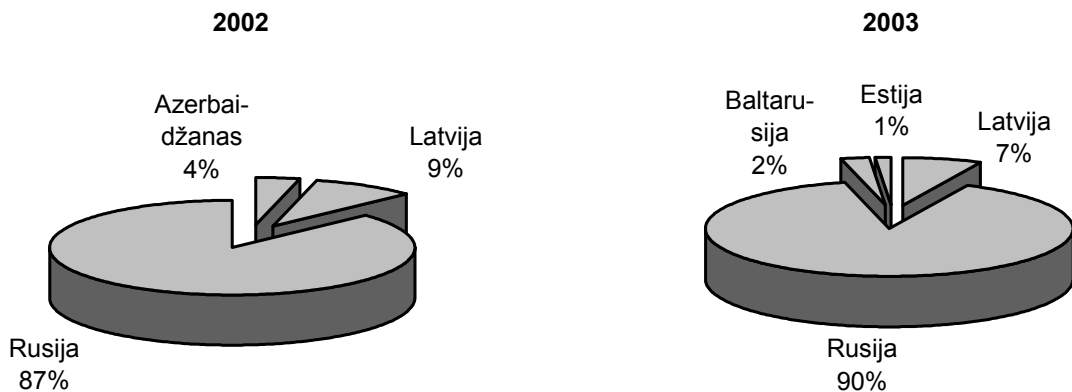
Šaltinis: ŽŪMPRIS.

Užsienio prekyba. 2003 metais eksportuota 2,5 tūkst. t šviežių bulvių (2 kartus daugiau negu 2002 m.), importuota – 3,4 tūkst. t (4 kartus mažiau negu 2002 m.).

2003 metais, kaip ir 2002-aisiais, daugiausia bulvių buvo eksportuota į Rusiją (vidutinė kaina – 0,41 Lt/kg). Mažesni kiekiai išvežti į Latviją, Baltarusiją, Estiją.

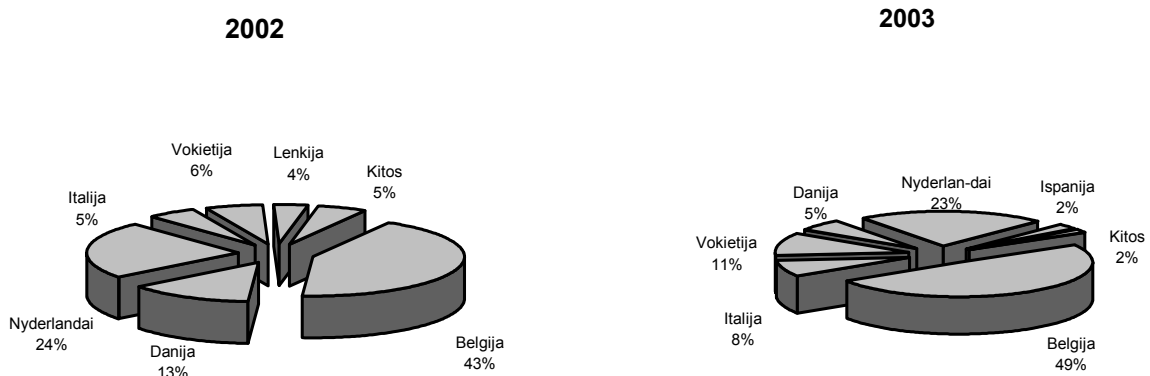
Didžiąją bulvių importo dalį 2003 metais, kaip ir 2002-aisiais, sudarė iš Belgijos, Nyderlandų,

Vokietijos, Italijos, Danijos atvežtos bulvės. Daugiausia importuojama tuo laikotarpiu, kai Lietuvoje naujo derliaus bulvių dar nėra. Rugpjūčio–sausio mėnesiais bulvių importuojama mažai, kadangi tuo laikotarpiu Lietuvos gyventojai apsirūpina vietinių augintojų išaugintomis bulvėmis. Vidutinė bulvių importo kaina 2003 metais buvo 0,79 Lt/kg.

2 pav. Bulvių eksporto struktūra 2002 ir 2003 metais
Figure 2. Structure potato exports in 2002 and 2003

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

3 pav. Bulvių importo struktūra 2002 ir 2003 metais
Figure 3. Structure of potato imports in 2002 and 2003

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

, ir importuota mažiau nei 2003 metais. Eksporto ir importo balansas 2003 ir 2004 metų sausio mėnesį buvo teigiamas.

Net 75 proc. viso ES bulvių derliaus užaugina Nyderlandai, Vokietija, Prancūzija, Jungtinė Karalystė ir Belgija. Bulvių pasėliai ES pastaraisiais metais mažėjo. Dėl pakitusių vartojimo tradicijų ir dietologų rekomendacijų jų suvartojimas taip pat mažėjo.

Teisinė aplinka. 2004 metais Lietuvos augintojams bus mokamos tiesioginės išmokos už bulvių pasėlius. Pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. kovo 12 d. įsakymą Nr. 3D-107 už hektarą numatoma mokėti 123 Lt.

Nuo Lietuvos įstojimo į ES dienos bus taikoma 1211 t bulvių krakmolo gamybos kvota

(Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. gegužės 30 d. įsakymas Nr. 3D-222 „Dėl 2004 metų svarbiausių žemės ūkio ir maisto produktų gamybos kvotų, remiamų kiekių ir intervencinių kainų“). Už vienai tonai krakmolo pagaminti reikalingą bulvių kiekį bus mokama 300 Lt tiesioginė išmoka.

ES didelis dėmesys skiriamas bulvių žiedinio puvinio kontrolei ir prevencijai. Tai reguliuoja Europos Tarybos 1993 m. spalio 4 d. direktyva 93/85/EEB dėl bulvių žiedinio puvinio kontrolės. Lietuvai iki 2006 m. sausio 1 d. suteiktas pereinamasis laikotarpis direktyvai dėl bulvių žiedinio puvinio kontrolės įgyvendinti. Iki to laiko Lietuvai galios draudimas parduoti bulves ES šalims.

3 lentelė / Table 3

Bulvių užsienio prekybos balansas 2003 ir 2004 metų sausio mėnesį
Potato foreign trade balance in 2003 and January 2004

Šalis / Country	2003			2004		
	kiekis, t <i>quantity, t</i>	kaina, Lt/kg <i>price, Lt/kg</i>	vertė, tūkst. Lt <i>value, thou. Lt</i>	kiekis, t <i>quantity, t</i>	kaina, Lt/kg <i>price, Lt/kg</i>	vertė, tūkst. Lt <i>value, thou. Lt</i>
Eksportas / Exports						
Estija / Estonia	–	–	–	23,0	0,35	7,9
Latvija / Latvia	15,0	0,47	7,1	–	–	–
Rusija / Russia	426,4	0,38	163,2	261,2	0,29	75,5
Švedija / Sweden	0,2	0,21	0,1	–	–	–
Iš viso / Total	441,6	0,39	170,4	284,2	0,29	83,4
Importas / Imports						
Nyderlandai <i>Netherlands</i>	7,7	1,13	8,7	0,6	2,02	1,1
Prancūzija <i>France</i>	0,8	3,53	2,7	1,0	2,83	2,8
Iš viso / Total	8,5	1,35	11,4	1,6	2,43	3,9

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2003, 2004.

Igyvendinant ES taikomą bulvių žiedinio puvinio kontrolės sistemą, Lietuvoje patvirtinta bulvių žiedinio puvinio fitosanitarinės kontrolės ir fitosanitarijos priemonių taikymo tvarka (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas

Nr. 306 „Dėl bulvių žiedinio puvinio fitosanitarinės kontrolės ir fitosanitarijos priemonių taikymo tvarkos patvirtinimo“ ir 2002 m. liepos 5 d. įsakymas Nr. 253 „Dėl bulvių žiedinio puvinio fitosanitarinės kontrolės sugriežtinimo“).

DARŽOVĖS, VAISIAI IR UOGOS VEGETABLES, FRUITS AND BERRIES

Lietuvoje palankios gamtinės sąlygos ir tinkami dirvožemiai vaisiams (išskyrus subtropinius) ir daržovėms auginti. Lietuvos augintojai pajėgūs ne tik aprūpinti gyventojus vaisiais ir daržovėmis, bet ir plėtoti šviežių bei perdirbtų produktų eksportą. Šioje apžvalgoje aptariamos pagrindinės vaisių ir daržovių rinkos tendencijos 2002 ir 2003 metais bei 2004 metų sausio–vasario mėnesiais.

Daržovės. *Vidaus rinka.* Lietuvos Statistikos departamento duomenimis, 2002 metais supirktų daržovių dalis bendroje jų gamybos apimtyje sudarė tik 9 proc. Pagrindinė mažo prekingumo priežastis ta, kad daržovės Lietuvoje daugiausia auginamos savo reikmėms mažuose plotuose. Daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų apsirūpina savo sklypuose užaugintomis daržovėmis.

1 lentelė / Table 1

Pagrindinių daržovių supirkimas Lietuvoje 2002 ir 2003 metais,
Vegetable purchase in Lithuania in 2002 & 2003

Daržovės <i>Vegetables</i>	2002		2003		Kaina / Price 2003 palyginti su compared to 2002, %
	kiekis, t <i>quantity, t</i>	kaina, Lt/t <i>price, Lt/t</i>	kiekis, t <i>quantity, t</i>	kaina, Lt/t <i>price, Lt/t</i>	
Daržovės / Vegetable	13859	855	21590	915	107
iš jų: / of which					
kopūstai / cabbage	3361	637	5547	522*	82
svogūnai / onions	1085	667	1681	677	101
česnakai / garlic	19	2882	17	2454	85
agurkai / cucumbers	3600	1151	4749	1429	124
burokėliai / beetroots	2327	361	2931	340	94
morkos / carrots	1950	554	3159	571	103
pomidorai / tomatoes	1113	1830	1754	2114	116

* Baltagūžiai kopūstai / White head cabbage.

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003;

Statistikos departamento duomenimis, 2003 metais vaisių ir daržovių supirkimo ir perdirstimo įmonės supirko 56 proc. daugiau daržovių negu 2002-aisiais. Labiausiai padidėjo kopūstų ir morkų supirkimas, kadangi 2003 metais Lietuvoje buvo išaugintas didelis, palyginti su ankstesniais metais, kopūstų ir morkų derlius. Tai turėjo įtakos ir šių daržovių kainai. Vidutinė metinė kopūstų ir morkų supirkimo kaina neatspindi šio pasikeitimo, tačiau, palyginus 2003 ir 2004 metų sausio ir vasario mėnesio kainas, matyti, kad 2004-aisiais jos buvo mažesnės nei 2003 metais tuo pačiu laikotarpiu, kadangi šių daržovių pasiūla buvo didesnė už

paklausą. Pagrindinių Lietuvoje auginamų daržovių vidutinės supirkimo kainos 2003 metais pateiktos 2 priede.

Burokėlių supirkimo kaina 2004 metų sausio–vasario mėnesiais taip pat buvo mažesnė negu 2003 metais tuo pačiu laikotarpiu, kadangi 2003 metais burokėlių derlius buvo daugiau kaip 2 kartus didesnis negu 2002 metais. Nors burokėlių pasiūla 2004 metų sausio–vasario mėnesiais buvo didesnė už paklausą, per šį laikotarpį jų kaina nemažėjo, nes jie geriau laikosi tiek modernizuotose, tiek nemodernizuotose saugyklose negu kopūstai ir morkos.

2 lentelė / Table 2

Kai kurių daržovių vidutinės supirkimo kainos Lietuvos prekiniuose ūkiuose, Lt/t
Average purchase prices of selected vegetables in Lithuanian commercial farms, Lt/t

Data / Date	Morkos <i>Carrots</i>	Burokėliai <i>Beetroots</i>	Baltagūžiai kopūstai <i>White head cabbage</i>	Porai <i>Leeks</i>	Svogūnai <i>Onions</i>	Svogūnų laiškai <i>Onion tops</i>
2003						
2003-01-20–24	580–780	360–480	620–720	1500–2000	600–700	5000–5500
2003-02-17–21	580–770	370–470	620–740	1500–2010	700–790	5000
2003-03-17–21	700–850	400–520	620–850	1500–2000	700–800	5000
2003-04-14–18	700–850	450–550	750–1050	2500–3500	700–800	5000
2004						
2004-01-05–09	330–580	250–300	130–200	1200–1400	800–950	5000
2004-01-12–16	300–580	250–300	140–200	1400–1600	850–950	4000–6000
2004-01-19–23	300–580	250–300	160–220	1400–1600	900–1000	4000–6000
2004-02-02–06	250–580	250–300	170–250	1400–1600	850–1050	4000–6000
2004-02-09–13	250–580	250–300	170–250	1400–1600	850–1050	4000–6000

Šaltiniai: Rinka. – Nr. 8 (61). – K.: Lietuvos žemės ūkio rūmai, 2003;
 Rinka. – Nr. 2 (67). – K.: Lietuvos žemės ūkio rūmai, 2004.

Svogūnų kaina 2004 metų sausio–vasario mėnesiais buvo didesnė nei 2003 metų pačiu laikotarpiu, kadangi 2003 metais Lietuvoje išauginta per mažai svogūnų.

Vienų ar kitų daržovių perteklius Lietuvoje pastebimas kiekvienais metais. Taip yra todėl, kad Lietuvos augintojai, priklausomai nuo kainų rinkoje, didina ar mažina daržovių plotus ir gamybos apimtį. Todėl tikėtina, kad 2004 metais bus daugiau sodinama svogūnų, o kopūstų ir morkų – mažiau. Tai patvirtina ir sėklų įmonių apklausos duomenys. Jeigu svogūnų pasėlius plės augintojai, turintys modernias saugyklas bei pakankamai patirties jiems auginti, rinkai tai didelės įtakos neturės. Destabilizuoti rinką gali tik augintojai, negalintys jų tinkamai išlaikyti ir paruošti realizacijai. Tada rinkoje atsiras blogos kokybės svogūnų, kurių nedidelė kaina sumažins ir geros prekinės produkcijos kainas.

Šiltnaminės daržovės. Lietuvos Respublikos visuotinio žemės ūkio surašymo duomenimis, Lietuvoje yra apie 1500 ūkių, turinčių prekinis šiltnamius, kurių plotas – apie 300 ha. Tai daugiausia pavasariniai polietilenu plėvele dengti šiltnamiai. Šie šiltnamiai per metus šalies rinkai pateikia maždaug 50 proc. suvartojamų daržovių. Dirba keletas modernizuotų žieminių šiltnamių, kurie produkciją augina daugiau kaip 9 mėnesius per metus.

Vidutinė metinė šiltnaminių agurkų supirkimo kaina 2003 metais buvo 14 proc. didesnė negu 2002-aisiais, pomidorų išliko nepakitusi. 2004 metų vasario mėnesį modernizuoti žieminiai šiltnamiai jau pradėjo naujo sezono agurkų realizaciją. Šiltnamių įmonės juos pardavė po 5000 Lt/t. Pomidorų realizacija 2004 metų vasario mėnesį dar nebuvo pradėta.

3 lentelė / Table 3

Vidutinės pagrindinių šiltnaminių daržovių supirkimo kainos 2002 ir 2003 metais, Lt/t
Average purchase prices of main greenhouse vegetables in 2002 & 2003, Lt/t

Mėnesiai <i>Months</i>	2002		2003	
	agurkai <i>cucumbers</i>	pomidorai <i>tomatoes</i>	agurkai <i>cucumbers</i>	pomidorai <i>tomatoes</i>
Kovas / <i>March</i>	4200		4250	
Balandis / <i>April</i>	2840	5770	3500	3780
Gegužė / <i>May</i>	2080	3020	2710	3300
Birželis / <i>June</i>	570	2540	1380	3340
Liepa / <i>July</i>	510	1630	430	2140
Rugpjūtis / <i>August</i>	530	1090	500	910
Rugsėjis / <i>September</i>	1280	1540	840	1390
Spalis / <i>October</i>	1920	1590	2300	1740
Lapkritis / <i>November</i>		1090		1830
<i>Vid. aritmetinė kaina</i> Average arithmetic price	1740	2280	1990	2300

Šaltinis: Lietuvos šiltnamių įmonių duomenys.

Palyginus vidutinės mažmeninės daržovių kainas 2004 metų sausio ir vasario mėnesiais, galima pastebėti, kad labiausiai atpigo agurkai – 17 proc., pomidorai – 15 proc., česnakai – 14 proc., burokėliai – 5,8 proc. Kopūstų, morkų, svogūnų kaina pakito nedaug.

2004 metų vasario mėnesį, palyginti su 2003 metų tuo pačiu laikotarpiu, daugumos daržovių kainos yra mažesnės: kopūstų – 64 proc., morkų – 29 proc., agurkų – 31 proc., pomidorų – 22 proc.

Daugiausia daržovių ES augina Italija, Prancūzija ir Ispanija. Italijos daržovių plotai užima 29 proc., Prancūzijos - 23 proc., Ispanijos - 17 proc. bendro ES daržovių ploto.

Viena iš pagrindinių ES daržininkystės kultūrų yra morkos. Jų plotai plečiami kasmet vidutiniškai 2,8 proc. Nyderlandai, Vokietija ir Prancūzija – didžiausios morkų ES eksportuotojos, eksportuojančios apie pusę išaugintos produkcijos.

Užsienio prekyba. 2003 metais užsienio prekybos šviežiomis daržovėmis balansas, kaip ir ankstesniais metais, buvo neigiamas, t. y. importas

viršijo eksportą. Šviežių daržovių buvo importuota 34,2 tūkst. t (5 proc. mažiau negu 2002 m.) už 72,6 mln. Lt, o eksportuota 9,5 tūkst. t (20 proc. mažiau negu 2002 m.) už 50,7 mln. Lt.

2003 metais buvo išvežta 1,4 tūkst. t pomidorų, t. y. 15 proc. viso daržovių eksporto, agurkų – 1,9 tūkst. t, t. y. 20 proc. viso eksporto. Daugiausia daržovių buvo eksportuota į Latviją (33 proc.) ir Rusiją (33 proc.). Pomidorai ir agurkai buvo eksportuojami į Latviją (atitinkamai 89 ir 72 proc.), Estiją (8,3 ir 23 proc.) ir Rusiją (2,4 ir 4,9 proc.).

Daugiausia daržovių 2003 metais importuota iš Nyderlandų (48 proc.) ir Lenkijos (22 proc.). Pomidorų buvo įvežta 6,3 tūkst. t, t. y. 18 proc. viso Lietuvos reikmėms įvežamo daržovių kiekio. Daugiausia – iš Nyderlandų (61 proc.) ir Ispanijos (26 proc.), mažesniais kiekiais – iš Italijos, Maroko, Vokietijos, Turkijos, Ukrainos ir kitų šalių. Svogūnų importuota 6,7 tūkst. t, t. y. 20 proc. viso Lietuvos daržovių importo. Iš Nyderlandų – 47 proc., Lenkijos – 44 proc., Belgijos – 6,6 proc., mažesniais kiekiais įvežta iš Vokietijos, Prancūzijos, Vengrijos.

4 lentelė / Table 4

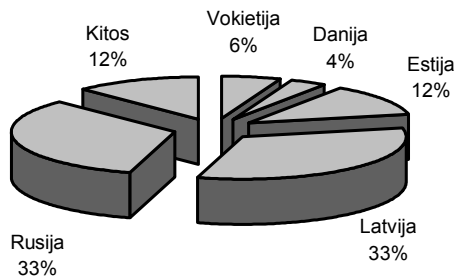
Vidutinės mažmeninės daržovių kainos Lietuvoje 2002–2004 metais sausio ir vasario mėnesiais, Lt/kg

Average retail prices of vegetables in Lithuania in January & February 2002–2004, Lt/kg

Daržovės / Vegetables	2002		2003		2004	
	01	02	01	02	01	02
Kopūstai / Cabbage	0,74	1,37	0,91	1,00	0,35	0,36
Morkos / Carrots	0,90	0,91	1,06	1,15	0,81	0,81
Agurkai / Cucumbers	16,35*	13,05*	6,31*	7,94*	7,13	5,95
Pomidorai / Tomatoes	7,37	6,31	4,05	4,72	4,71	4,01
Svogūnai / Onions	1,29	1,50	1,00	1,03	1,37	1,40
Česnakai / Garlic	4,89	4,92	3,61	3,45	3,33	2,91
Burokėliai / Beetroots	0,59	0,60	0,62	0,67	0,52	0,49

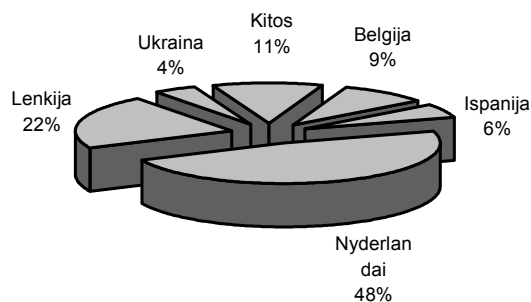
* Ilgavaisiai agurkai / Cucumbers, long fruit.

Šaltiniai: Rinkotyra. Žemės ūkio ir maisto produktai. – Nr. 1(19). – V.: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2003; ŽŪMPRIS.

1 pav. Daržovių eksporto struktūra 2003 metais

Figure 1. Structure of vegetable exports in 2003

2 pav. Daržovių importo struktūra 2003 metais

Figure 2. Structure of vegetable in 2003

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2003.

Vaisiai ir uogos. VIDAUS RINKA. Lietuvos Statistikos departamento duomenimis, superkama tik 43–55 proc. šalyje užaugintų vaisių ir uogų. Prekingumas nėra aukštas, nes didžioji sodų ir uogynų dalis – mėgėjiški ir sodininkų bendrijų sodai. Tai smulkūs 0,06–0,5 ha sodai, kurių didžiausią dalį užaugintų vaisių ir uogų suvartoja patys augintojai. Be to, tai greitai gendantys produktai, todėl produkcijos nuostoliai būna dideli.

Lietuvos Statistikos departamento duomenimis, 2003 metais Lietuvoje supirkta 2 kartus daugiau vaisių ir uogų negu 2002 metais. Labiausiai išaugo obuolių supirkimas, kadangi jų derlius buvo didelis. 2003 metais, palyginti su 2002-aisiais, atpigo slyvos ir juodieji serbentai. Jų ir supirkta mažiau. Labiausiai pabrango braškės, vyšnios, kriaušės. Vaisių ir uogų supirkimo kainos 2003 metais kas mėnesį pateiktos 2 priede.

Kaip matyti iš 5 lentelės, didžiausią dalį Lietuvos vaisių produkcijos struktūroje užima obuoliai. Lietuviški obuoliai, priklausomai nuo metų, sudaro 30–40 proc. visų Lietuvos vartotojams parduodamų obuolių. 2003 metais buvo surinktas didelis, palyginti su ankstesniais metais, obuolių derlius, todėl prekybos centruose šiais metais parduodama net 70 proc. daugiau Lietuvoje išaugintų obuolių negu pernai tuo pačiu laiku. Lietuvos prekybininkus, kaip ir pirkėjus, tenkina pateiktų rinkai šių metų derliaus obuolių išvaizda ir kokybė. Tai rodo, kad Lietuvos sodininkai pradėjo rūpintis technologijomis, padedančiomis nepakitusių vaisių išvaizdą išlaikyti iki vėlyvo pavasario. Lietuvos didmeninės prekybos bazės obuolius iš vietinių augintojų 2004 metų sausio mėnesį supirkinėjo po 700–1200 Lt/t, vasarį – po 1000 Lt/t.

Pagrindinių vaisių ir uogų supirkimas Lietuvoje 2002 ir 2003 metais
Purchase of fruits and berries in Lithuania in 2002 & 2003

Vaisiai ir uogos <i>Fruits & berries</i>	2002		2003		Kaina / Price 2003, palygin- ti su <i>compared to</i> 2002, %
	kiekis, t <i>quantity, t</i>	kaina, Lt/t <i>price, Lt/t</i>	kiekis, t <i>quantity, t</i>	kaina, Lt/t <i>price, Lt/t</i>	
Vaisiai ir uogos <i>Fruit & berries</i>	37605	140	75381	136	97
iš jų: / <i>of which</i>					
vyšnios / <i>cherries</i>	15	1636	3	3229	197
slyvos / <i>plums</i>	4	945	26	392	41
obuoliai / <i>apples</i>	37033	116	75042	132	114
kriaušės / <i>pears</i>	3	1235	1	2409	195
braškės / <i>strawberries</i>	9	2390	8	6046	253
avietės / <i>raspberries</i>	15	3628	3	4526	125
juodieji serbentai <i>black currents</i>	294	1245	127	1159	93
kiti serbentai <i>other currents</i>	199	1138	45	1623	143

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003;

Lietuvoje vienam gyventojui per metus vidutiniškai išauginama po 2,1 kg uogų, tuo tarpu Lenkijoje – 11,5 kg. Braškės ir juodieji serbentai sudaro apie 80 proc. visų Lietuvoje išauginamų uogų. 2003 metų vasarą tiek Lietuvoje, tiek ES šalyse buvo labai paklausūs raudonieji serbentai, Lietuvoje kol kas derantys daugiausia tik smulkiuose privačiuose uogynuose. Didelės šių uogų paklausos iki šiol nebuvo, todėl serbentynų plotai ir nebuvo plečiami. Tuo tarpu gausiai auginamų juodųjų serbentų pasiūla 2003 metais viršijo paklausą. Šių uogų kaina supirktuvėse smuko net iki 0,50 Lt/kg, todėl perdirbėjai nemažą dalį produkcijos užšaldė. Šaldyti juodieji serbentai eksportuojami į užsienio šalis.

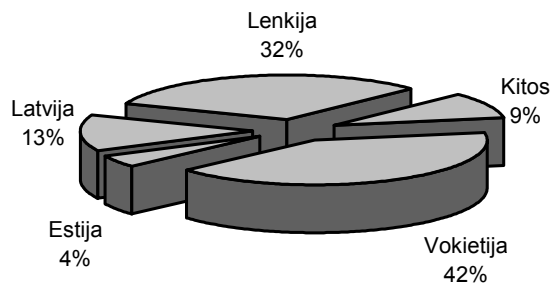
ES sodų ir uogynų plotai 2003 metais buvo mažiausi nuo 1998 metų. Remiantis pirminiais skaičiavimais, ES vaisių ir uogų derlius 2003 metais sumažėjo iki 29,2 mln. t, obuolių – 7,0 proc., kriaušių – 8,0 proc. Braškių derlius 2003 metais buvo mažiausias per pastaruosius 10 metų (730 tūkst. t), didžiausias – 2000 metais (net 912 tūkst. t). Daugiausia vaisių ir uogų išaugina Prancūzija ir Italija. Jose išauginama net 50 proc. viso ES obuolių derliaus.

Labai didelę įtaką 2003 metų Europos vaisių ir daržovių derliui, o kartu ir rinkai, turėjo sausra. Daugelio šalių vaisių ir daržovių auginimo patyrė milijoninius nuostolius.

Užsienio prekyba. 2003 metais šviežių vaisių, uogų ir riešutų eksportuota 10,6 tūkst. t (2,5 karto daugiau negu 2002 m.) už 13,2 mln.

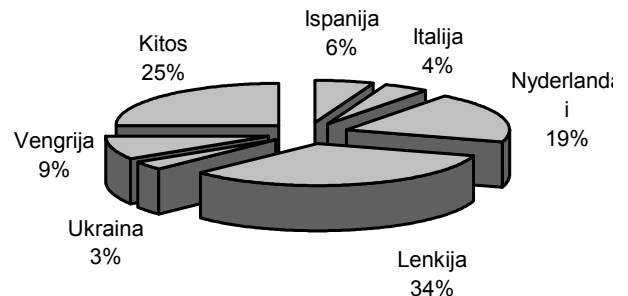
Lt, o importuota 154,2 tūkst. t (33 proc. daugiau negu 2002 m.) už 234,2 mln. Lt. Vaisių ir uogų daugiausia eksportuota į Vokietiją (41 proc.) bei Lenkiją (32 proc.). Didžiausią dalį Lietuvos vaisių ir uogų eksporto sudaro obuoliai. Jų iš-

vežta 7,9 tūkst. t, t. y. 75 proc. viso vaisių ir uogų eksporto. Jie buvo eksportuojami į Vokietiją (41 proc.), Lenkiją (43 proc.), Latviją (14 proc.), mažesniais kiekiais – į Estiją ir Rusiją.

3 pav. Vaisių ir uogų eksporto struktūra 2003 metais

Figure 3. Structure of exports of fruit & berries in 2003

4 pav. vaisių ir uogų importo struktūra 2003 metais

Figure 4. Structure of imports of fruit & berries in 2003

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2003.

Vaisių ir uogų (įskaitant citrusinius vaisius) į Lietuvą įvežama iš labai įvairių šalių (2003 m. – net iš 47 šalių). Kiekis, importuojamas iš daugumos šalių, nesiekia 1 proc. viso Lietuvos vaisių ir uogų importo. Iš visų šalių išsiskiria Lenkija, iš kurios importuojama 34 proc. visų į Lietuvą importuojamų vaisių ir uogų (obuolių – net 92 proc., kriaušių – 20 proc.), ir Nyderlandai – iš jų importuojama 19 proc. visų į Lietuvą įvežamų vaisių, uogų ir riešutų.

Nors 2003 metais buvo surinktas didelis obuolių derlius, 2003 metais jų importas buvo beveik 2 kartus didesnis negu 2002 metais. Tačiau 2004 metų sausio mėnesį obuolių buvo importuota net 2,6 karto mažiau negu 2003 metais tuo pačiu laiku. Daugiausia obuolių ma-

žiausia kaina į Lietuvą įvežama iš Lenkijos. Lietuvos vaisių augintojai desertinius obuolius eksportuoja į Latviją, Estiją, Rusiją, o žaliavinius – į Lenkiją, Vokietiją, Latviją.

2003 metais iš viso buvo eksportuota 332 t šviežių juodųjų serbentų – daugiausia į Latviją. Vidutinė jų kaina – 1,75 Lt/kg. Įvežta šių uogų labai mažai. Šaldytų juodųjų serbentų 2003 metais eksportuota 462 t. Vidutinė jų kaina – 1,62 Lt/kg. Per 2004 metų sausio mėnesį išvežta 40 t šaldytų juodųjų serbentų (64 proc. daugiau negu 2003 m. sausio mėn.). Tačiau vidutinė eksporto kaina sumažėjo 2,5 karto. Daugiausia eksportuota į Rusiją (97 proc.).

Obuolių importas 2003 ir 2004 metų sausio mėnesį
Import of apples in January 2003 & 2004

Šalis / Country	2003			2004		
	kiekis, t <i>quantity, t</i>	kaina, Lt/kg <i>price, Lt/kg</i>	vertė, tūkst. Lt <i>value, thou Lt</i>	kiekis, t <i>quantity, t</i>	kaina, Lt/kg <i>price, Lt/kg</i>	vertė, tūkst. Lt <i>value, thou. Lt</i>
Belgija / Belgium	133	1,66	221,6	17	1,90	32,1
Vokietija Germany	28	1,40	38,6	1	2,36	1,8
Italija / Italy	12	3,14	36,7	4	3,87	15,2
Nyderlandai Netherlands	54	2,09	113,4	62	2,05	127,6
Prancūzija France				1	2,31	2,0
Lenkija / Poland	4632	0,55	2553,1	1752	0,65	1138,9
Iš viso / Total	4859	0,61	2963,4	1837	0,72	1317,6

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

Šaldytų juodųjų serbentų eksportas 2003 ir 2004 metų sausio mėnesį
Export of frozen black currants in January 2003 & 2004

Šalis / Country	2003			2004		
	kiekis, t <i>quantity, t</i>	kaina, Lt/kg <i>price, Lt/kg</i>	vertė, tūkst. Lt <i>value, thou Lt</i>	kiekis, t <i>quantity, t</i>	kaina, Lt/kg <i>price, Lt/kg</i>	vertė, tūkst. Lt <i>value, thou Lt</i>
Vokietija Germany	23,3	2,85	66,4			
Latvija / Latvia	0,3	3,59	1,1	1	2,12	2,2
Norvegija Norway	1,00	3,28	3,3			
Rusija / Russia				39	1,14	44,7
Iš viso / Total	24,6	2,88	70,8	40	1,17	46,9

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

Teisinė aplinka. Lietuvos vidaus rinka tiesiogiai nereguliuojama, tačiau vaisių ir daržovių augintojams skiriama parama. 2004 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. 3D-54 Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras nustatė tiesioginių išmokų už intensyviai prižiūrimus verslinius vaismedžių sodus ir uogynus mokėjimo 2004 metais taisykles. Pagal šias taisykles pa-

ramą (iš viso 2500 tūkst. Lt) numatoma išmokėti iki gegužės 1 d., remiantis 2003 metų deklaravimo duomenimis.

Už 2004 metais deklaruotus sodus ir uogynus pagal 2004 m. kovo 12 d. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymą Nr. 3D-107 „Dėl tiesioginių išmokų už žemės ūkio naudmenų ir pasėlių plotus 2004 metais dydžių

ir mokėjimo terminų“ išmokos (123 Lt/ha) bus mokamos po gegužės 1 d. Tokio paties dydžio išmoka bus mokama ir už daržovių plotus.

Lietuvos modernizuotiems šiltnamiams 2004 metais numatytos skirti kompensacijos energetinių išteklių įsigijimo išlaidoms padengti. 2004 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. 3D-53 Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras nustatė modernizuotų žieminių šiltnamių ūkių išlaidų energetiniams ištekliams 2004 metais įsigyti kompensavimo taisyklės. Šios kompensacinės išmokos bus skiriamos iš Kaimo rėmi-

mo programos lėšų (sąmata patvirtinta 2004 m. vasario 26 d. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 3D-71) iki 2004 m. gruodžio 31 d. Iš viso modernizuotiems šiltnamiams 2004 metais numatoma išmokėti 5000 tūkst. Lt. Bus kompensuojama iki 35 proc. išlaidų (be PVM), skirtų energetiniams ištekliams įsigyti, kurie buvo naudoti auginant šiltnaminius augalus.

Vaisių ir daržovių užsienio prekyba reguliuojama sezoniniais importo muitais.

PIENAS MILK

Pieno ūkis yra viena pagrindinių Lietuvos žemės ūkio šakų. Iš jo Lietuvos žemdirbiai gauna apie trečdalį visų žemės ūkio produkcijos pardavimo pajamų. Apžvalgoje pateikiamos pieno rinkos vystymosi tendencijos 2002–2003 metais ir 2004 metų pradžioje.

Vidaus rinka. 2003 metais supirktas 1025,2 tūkst. t pieno (perskaičiavus į bazinį riebumą – 1225,1 tūkst. t). Palyginti su 2002 metais, natūralaus pieno supirkimas išaugo 6 proc., o perskaičiuoto į bazinį riebumą – daugiau nei 7 proc. Tai pats didžiausias pieno supirkimo metinis prieaugis nuo 1997 metų. Tuo

tarpu gamyba išaugo šiek tiek mažiau – 5 proc. Pieno supirkimo didėjimui įtakos turėjo tai, kad pieno gamintojai ruošėsi pieno kvotų įvedimui. Kadangi pieno kvota po įstojimo į ES priklausys nuo 2003 metais pristatyto pieno kiekio, gamintojai stengėsi parduoti daugiau pieno ir taip užsitikrinti didesnę kvotą. Pieno supirkimas auga ir 2004 metais: sausio mėnesį, palyginti su 2003 metų tuo pačiu laikotarpiu, pieno, perskaičiuoto į bazinį riebumą, supirkimas išaugo 10 proc., vasario mėnesį, palyginti su 2003 metų tuo pačiu laikotarpiu, – 12 proc.

1 lentelė / Table 1

Pieno gamyba ir supirkimas 2002 ir 2003 metais bei 2004 metų sausio–vasario mėnesiais, tūkst. t

Milk production and purchase in 2002, 2003 & January–February 2004

Rodikliai / Indicators	2002	2003	2004-01	2004-02
Primelžta pieno / <i>Milk produced</i>	1771,0	1861,0	–	–
Supirktas pieno: / <i>Milk purchased:</i>				
natūralaus riebumo / <i>natural fatness</i>	970,3	1025,2	–	–
perskaičiuoto į bazinį riebumą <i>basic fatness</i>	1140,8	1225,1	81,4	73,3

Šaltiniai: Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2003 m. sausio–gruodžio mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2004; Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos duomenys.

Jau kelerius metus gerėja superkamo pieno kokybė. 2001 metais aukščiausios rūšies pienas sudarė 52 proc., 2002 metais – 65 proc., o 2003 metais – net 78,6 proc. bendro supirkto pieno kiekio. Pirmos rūšies pieno dalis atitinkamai sudarė 25 proc., 22 proc. ir 13 proc.

Lietuvoje 2003 metais pieno supirkimo kaina buvo maždaug dvigubai mažesnė negu vidutinė pieno kaina ES šalyse, kadangi ES taikoma plati pieno rinkos reguliavimo priemonių sistema. Be to, ES šalyse pieno kainos skiriasi: 2003 metais aukščiausios kainos buvo Italijoje bei Skandinavijos šalyse, žemiausios – Jungtinėje Karalystėje, Airijoje, Vokietijoje. 2003 metais aukščiausia ir žemiausia atskirų pieną superkančių kompanijų kainos skyrėsi net 61 proc. (aukščiausia kaina buvo 1358 Lt/t, žemiausia – 844 Lt/t). Reikia pažymėti, kad šiek tiek skiriasi ir superkamo pieno standartiniai kokybiniai rodikliai. Pieno supirkimo kainos bei standartiniai kokybės rodikliai Lietuvoje, kaimyninėse valstybėse ir ES 2002–2004

metais pateikti 2 lentelėje. Žemą pieno supirkimo kainą Lietuvoje lėmė didelė pieno pasiūla ir ypač smulkūs pieno gamintojai bei palyginti mažos balansinių pieno produktų (sviesto, lieso pieno miltelių, sūrio) eksporto kainos.

Pieno pramonė perdirba apie 55 proc. Lietuvoje pagaminamo pieno. 2003 metais, palyginti su 2002-aisiais, labiausiai išaugo jogurto gamyba – 3,8 tūkst. t, labiausiai sumažėjo pieno konservų gamyba – 1,1 tūkst. t.

Pieno produktų įmonių kainų pokyčiai 2003 metais rodo nevienareikšmes tendencijas. Eksportuojamų pieno produktų kainos mažėja, tačiau parduodamų vidaus rinkoje – auga. Didindamos vidaus rinkos kainas, pieno perdirbimo įmonės stengiasi kompensuoti eksporto pajamų sumažėjimą. 2003 metų spalį, palyginti su 2002 metų atitinkamu laikotarpiu, pieno produktų kainos vidaus rinkoje buvo 13 proc., o palyginti su 2002 metų gruodžiu, – 1,1 proc. didesnės (1 pav.). Pieno produktų įmonių 2002–2004 metų kainos pateiktos 3 priede.

2 lentelė / Table 2

Pieno supirkimo kainos Baltijos šalyse, Lenkijoje ir ES 2002–2004 metais, Lt/t
Milk purchase prices in the Baltic States, Poland and EU in 2002–2004, Lt/t

Šalis / Country	2002	2003-01	2003-10	2003-11	2003-12	2004-01	2004-02
Lietuva* / Lithuania*	457	448	405	489	498	420	427
Latvija** / Latvia**	-	571	495	518	514	527	-
Estija** / Estonia**	618	583	640	640	682	730	-
Lenkija** / Poland**	624	618	532	564	572	564	-
ES *** / EU***	1019****	1063	1090	1104	1077	1033	-

* 3,4% riebumo / milk fat, 3,0% baltymų / protein;

** 3,5% riebumo / milk fat, 3,0% baltymų / protein;

*** 4,2% riebumo / milk fat, 3,35% baltymų / protein;

**** 3,7% riebumo / milk fat.

Šaltiniai: Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2004 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2004; Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos duomenys; ŽŪMPRIS; LTO – Nederland duomenys; ZMP-Marktbilanz Milch 2003. – Bonn: ZMP Zentrale Markt- und Preisberichtsstelle GmbH, 2003.

**Pagrindinių pieno produktų gamyba 2002 ir 2003 metais bei
2004 metų sausio–vasario mėnesiais, tūkst. t**

Production of main dairy products in 2002, 2003 & January–February 2004, in thou t

Pieno produktai / Dairy products	2002*	2003*	2004-01**	2004-02**	2003, palyginti su compared to 2002, %
Geriamas pienas / Drinking milk	81,3	74,1	5,1	5,0	91
Rūpienis, kefyras / Curdled milk, kefir	31,2	29,7	2,3***	2,2***	95
Jogurtas / Yoghurt	11,7	15,5			133
Grietinė / Sour cream	21,0	21,2	1,6	1,5	101
Varškė / Curd	12,0	11,1	–	–	93
Sviestas ir kiti pieno riebalai bei aliejai; pieno pastos / Butter & other fats & oils derived from milk; dairy spreads	17,4	17,6	0,2****	0,1****	101
Riebūs sūriai / Fat cheese	49,7	50,4	1,8	1,8	101
Sausi pieno ir išrūgų produktai Dried milk & whey products	15,6	–	1,2	1,0	–
Valgomieji ledai / Ice cream	15,8	14,4	–	–	91
Pieno konservai / Canned milk	8,8	7,7	1,1	–	87

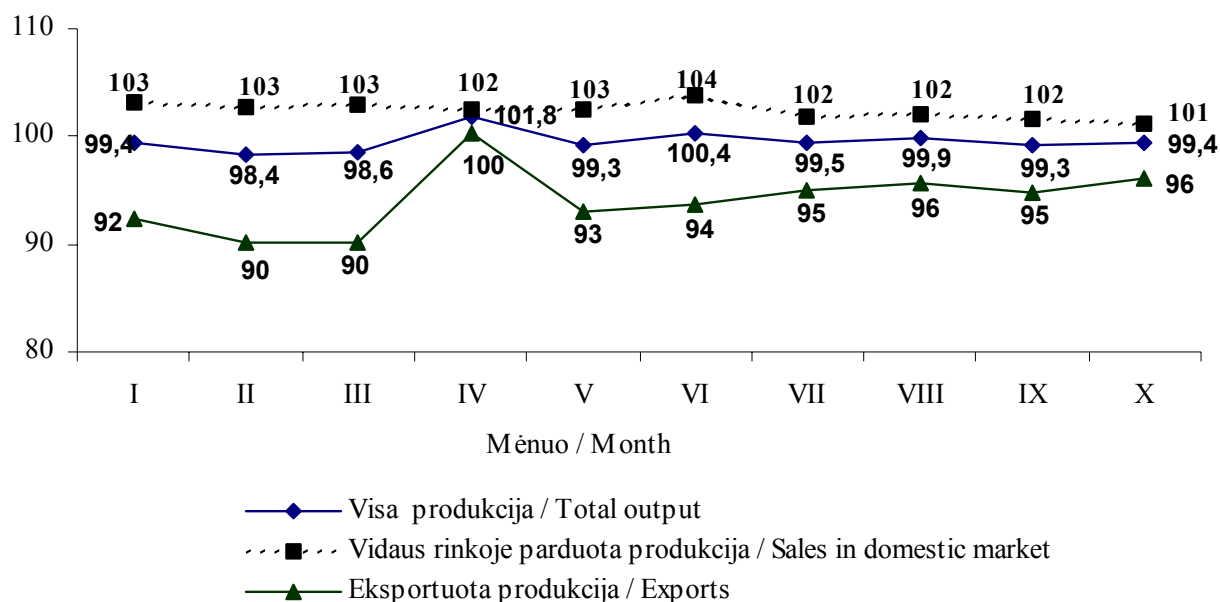
* Pagrindinių pramonės įmonių duomenys / Data of major milk enterprises.

** Tyrimo imtį sudaro apie 70 proc. viso supirkto pieno kiekio / Sampling covers 70% of the total milk purchased.

*** Rauginti pieno gėrimai ir jogurtai / Acidified milk drinks & yoghurts.

**** Sviestas, ne mažiau kaip 80 proc. riebumo / Butter, $\geq 80\%$ milk fat.

Šaltiniai: Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2003 m. sausio–gruodžio mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2004; ŽŪMPRIŠ.

1 pav. Pieno pramonės įmonės kainų pokyčiai 2003 metais (2002-12 = 100 proc.), proc.

*Figure 1. Changes in prices of milk processing enterprises in 2003
(December 2002=100%), in per cent*

Šaltinis: Vartotojų ir gamintojų kainų indeksai 2003 m. III ketvirtis. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003.

Lietuvai įstojus į ES, bus pradėtos taikyti ES pieno ir jo produktų rinkos reguliavimo priemonės. Tai turėtų paskatinti pieno produktų kainų didėjimą. Pavyzdžiui, ES vykdant intervencinius supirkimus, 2004–2005 metais taikoma sviesto intervencinė kaina – 10539 Lt/t, lieso pieno miltelių – 6741 Lt/t. Tuo tarpu Lietuvoje įmonės sviesto vidutinė kaina 2003 metais buvo 5543 Lt/t, o lieso pieno miltelių – 5425 Lt/t, t. y. atitinkamai 47 proc. ir 20 proc. mažiau nei ES. Dėl intervencinių pirkimų minėtų produktų (taip pat kitų, gaminamų iš tos pačios žaliavos) kainos Lietuvoje turėtų padidėti, tačiau ne iki dabartinio ES kainų lygio, kadangi intervenciniai pirkimai yra riboti.

Kylant įmonių kainoms, mažmeninės pieno produktų kainos taip pat išaugo: per dešimt 2003 metų mėnesių – 1,6 proc., o nuo

2002 metų spalio mėnesio iki 2003 metų to paties mėnesio – 17 proc. Lietuvoje mažmeninės pieno produktų kainos yra aukštesnės nei kitose Baltijos valstybėse.

Užsienio prekyba. 2003 metais Lietuvos pieno pramonė iš pieno produktų grynojo eksporto gavo 569 mln. Lt pajamų. Eksportuojamų pieno produktų struktūroje vertine išraiška didžiausią dalį sudaro sūriai ir varškė (64 proc.), pieno milteliai (11 proc.), sviestas (6 proc.). 2003 metais, palyginti su 2002-aisiais, sūrių ir varškės eksportas sumažėjo 7 proc., sviesto – 13 proc. Tuo tarpu padidėjo koncentruotų pieno produktų (pieno miltelių, kondensuoto pieno – 2,3 karto) bei nekoncentruoto pieno (4,8 karto) eksportas. Iš viso pieno produktų eksportas išaugo 10 proc. (5 lentelė).

4 lentelė / Table 4

**Kai kurių pieno produktų mažmeninės kainos Baltijos valstybėse
2002–2004 metais, Lt**

Retail prices of selected dairy products in the Baltic States in 2002–2004, in Lit

Produktai Products	Lietuva / Lithuania			Latvija / Latvia		Estija / Estonia	
	2002	2003-01	2004-01	2003-01	2004-01	2003-01	2004-01
Pienas, 2,5 proc. riebumo, l Milk, 2.5% milk fat, l	1,35	1,62	1,62	1,35	1,31	1,31	1,55
Sviestas, kg Butter, kg,	10,21	11,36	11,70	9,39	8,98	8,94	10,91
Grietinė, 20–25 proc. riebumo, kg Sour cream 20–25% milk fat, kg	5,71	6,42	6,63	4,90	4,76	3,42	3,69
Varškė, 9 proc. riebumo, kg Curd, 9% milk fat, kg	8,45	9,46	10,12	7,07	6,73	7,70	8,11

Šaltiniai: Lietuvos, Latvijos ir Estijos ekonominė ir socialinė raida. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003; Lietuvos, Latvijos ir Estijos ekonominė ir socialinė raida. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2004; Lietuvos žemės ūkis 2002. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003.

Pieno produktų grynas eksportas 2002 ir 2003 metais bei 2004 metų sausio mėnesį, tūkst. Lt
Net exports of dairy products in 2002, 2003 and January 2004, in thou Litas

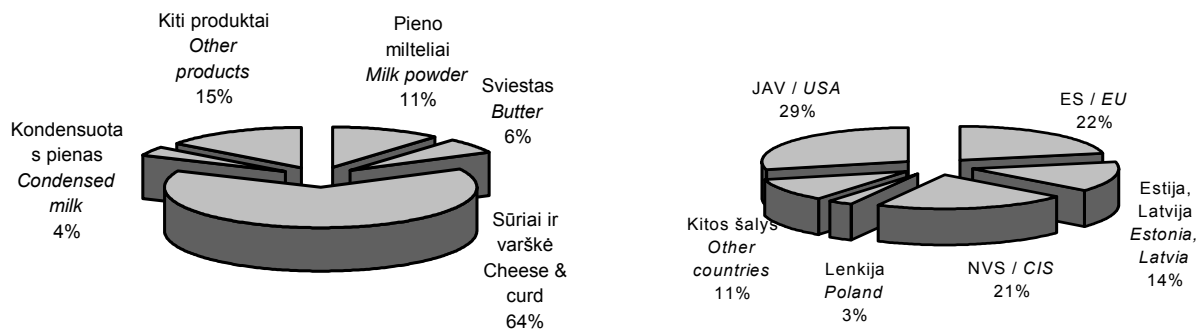
KPN kodas CN code	Produktai / Products	2002	2003	2003, palyginti su 2002, %	2004-01
0401	Nekoncentruotas pienas ir grietinėlė	6479,8	30845,8	476	1102,0
0402	Koncentruoti pienas ir grietinėlė	36670,4	84485,4	230	2685,0
040210	Lieso pieno milteliai	10339,9	41076,0	397	1372,5
040221	Nenugriebto pieno milteliai	11598,6	23353,2	201	714,8
040291	Kondensuotas pienas be cukraus	772,2	1114,4	144	20,1
040299	Kondensuotas pienas su cukrumi	13959,7	18941,8	136	577,6
0403	Fermentuotas arba raugintas pienas ir grietinėlė	5208,7	6233,9	120	320,1
0404	Išrūgos ir produktai iš natūralių pieno komponentų	14293,3	17307,5	121	1180,0
0405	Sviestas ir kiti pieno riebalai ir aliejai, pieno pastos	39926,7	34904,5	87	2013,0
0406	Sūriai ir varškė	390938,7	365267,9	93	46334,0
2105	Valgomieji ledai	22269,1	25067,5	113	776,0
350110	Kazeinas	1779,2	5264,0	296	
170219	Pieno cukrus		0,4		
	Iš viso	517565,9	569376,9	110	54410,1

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

Daugiausia pieno produktų 2003 metais buvo eksportuota į JAV (29 proc.), ES (22 proc.) ir NVS (21 proc.). Per 2002–2003 metų laikotarpį eksportuojamų į JAV ir NVS šalis pieno produktų dalis bendroje eksporto struktūroje sumažėjo (atitinkamai 13 ir 1 punktu).

Minėtus struktūrinius pokyčius daugiausia lėmė pakitusios įmonių eksporto į šalis, ku-

riose atsiskaitoma JAV doleriais, kainos. Žemas JAV dolerio kursas sumažino Lietuvos įmonių eksporto kainas į šias šalis. Daugelio pagrindinių eksportuojamų pieno produktų (išskyrus sviestą) vidutinės metinės eksporto kainos 2003 metais buvo mažesnės negu 2002 metais (5 lentelė).

2 pav. Pieno produktų eksportas 2003 metais

Figure 2. Exports of dairy products in 2003

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

6 lentelė / Table 6

Vidutinės metinės eksporto kainos 2002 ir 2003 metais bei 2004 metų sausio mėnesį, Lt/t

Average annual prices of Lithuanian exports in 2002, 2003 & January 2004, in Lt/kg

KPN kodas CN code	Produktai / Products	2002	2003	2004-01
0401	Nekoncentruotas pienas ir grietinė	1780	2710	2710
0402	Koncentruoti pienas ir grietinė	4020	4000	4000
040210	Lieso pieno milteliai	4600	4530	4470
040221	Nenugriebto pieno milteliai	5280	5490	5010
040291	Kondensuotas pienas be cukraus	2920	2090	2490
040299	Kondensuotas pienas su cukrumi	3160	2610	2970
0403	Fermentuotas arba raugintas pienas ir grietinė	1790	2050	2050
040310	Jogurtas	2090	2190	2090
0404	Išrūgos ir produktai iš natūralių pieno komponentų	2240	1860	1860
0405	Sviestas ir kiti pieno riebalai ir aliejai, pieno pastos	4830	6070	6070
0406	Sūriai ir varškė	9270	8350	8350
040610	Varškės sūris ir varškė	6850	6840	6830
040690	Riebūs sūriai	9450	8520	9920
21050091	Valgomieji ledai (pieno riebalai sudaro 3–7 proc. masės)	5390	4250	4250
21050099	Valgomieji ledai (pieno riebalai sudaro ne mažiau kaip 7 proc.)	5430	5370	5380
350110	Kazeinas	11220	11040	11040
170219	Pieno cukrus	–	2280	–

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

Nors pieno produktų eksportas į šalis, kuriose atsiskaitoma JAV doleriais, sumažėjo, tačiau JAV dolerio kurso kritimas turėjo didelę įtaką vidutinėms eksporto kainoms.

Pasaulinės pieno produktų kainos 2003 metais nežymiai didėjo, tačiau, jas perskaičius į litus, kainos išlieka beveik to paties lygio arba net žemesnės dėl JAV dolerio nuvertėjimo lito atžvilgiu. 2004 metais prognozuojamas nežymus pasaulinių pieno produktų kainų augimas, tačiau dėl valiutų kurso svyravimų kainų augimas gali neturėti įtakos eksporto pajamoms Lietuvoje.

Lietuvai įstojus į ES, eksportuojamų produktų kainos turėtų artėti prie ES šalių kainų, t. y. didėti. Tačiau tai priklausys ir nuo to, kaip pieno perdirbimo įmonės sugebės pasinaudoti eksporto subsidijomis.

ES nuo 2004 metų prasidėjo pieno ir pieno produktų rinkos reguliavimo reforma, panaikinusi pieno tikslinę kainą. Nuo 2004 metų pradedamos mažinti pieno produktų intervencinės kainos. Per 2004–2007 metų laikotarpį sviesto intervencinė kaina mažės 25 proc., lieso pieno miltelių – 15 proc. Nuo 2004 metų sviesto supirkimą į intervencinius fondus pradedama riboti.

Importas. Pieno produktų importas Lietuvos rinkai didelės įtakos neturi. Importuoti pieno produktai tesudaro apie 3 proc. visų pieno išteklių. 2003 metais, palyginti su 2002-aisiais, importas teišaugo 3 proc. 2003 metais pieno ir pieno produktų importuota už 32,5 mln. Lt, daugiausia – iš ES šalių (41 proc.), Latvijos (27 proc.) bei Lenkijos (19 proc.). Didžiausią importo dalį sudarė sūriai (22 proc.) ir jogurtas (23 proc.).

Teisinė aplinka. Lietuvai iki 2007 metų pradžios suteikta galimybė palaipsniui įgyvendinti ES pieno ūkiams keliamus veterinarinius reikalavimus. Šiam laikui pasibaigus, visiškai įsigalios ES reikalavimai, be jokių išlygų taikomi visoms ES šalims narėms.

Pereinamuoju laikotarpiu, t. y. nuo įstojimo į ES iki 2007 m. sausio 1 d., neapdorotą pieną iš pienininkystės ūkių, neatitinkančių visų ES reikalavimų, bus galima realizuoti trimis būdais: parduoti perdirbti į pieno perdirbimo įmonę, kuriai suteiktas pereinamasis laikotarpis („Kelmės pieninė“), parduoti ilgai nokinamų (ilgiau nei 60 dienų) fermentinių sūrių gamybai ir tiesiogiai vartotojams. Neatitinkantys ES veterinarijos reikalavimų pieno ūkiai nuo 2007 m. sausio 1 d. negalės pieno tiekti į rinką.

7 lentelė / Table 7

Pieno rūšies įvertinimas (pagal LST 1137:2003)
Milk qualities (according to LST 1137:2003)

Rodiklis / Indicator	Iki / Until 2004-04-30			Nuo / After 2004-05-01		
	rūšis / quality			rūšis / quality		
	aukščiausia high	pirma first	antra second	aukščiausia high	pirma first	antra second
Bendras bakterijų skaičius, ne daugiau kaip, tūkst./cm ³ <i>Total number of bacteria, no more than, thou/cm³</i>	100	300	700	75	100	400
Somatinių ląstelių skaičius, ne daugiau kaip, tūkst./cm ³ <i>Number of somatic cells, no more than, thou/cm³</i>	400	400	500	300	400	500

Šaltinis: VĮ „Pieno tyrimai“ duomenys.

Pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. lapkričio 26 d. įsakymą Nr. 3D-500 „Dėl žemės ūkio ministro 2001 m. gegužės 9 d. įsakymo Nr. 146 „Dėl pieno supirkimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, įsigaliojusį nuo 2003 m. gruodžio 1 d., pienas iš gamintojo nesuperkamas, jeigu apskaičiuotas pieno bakterinio užterštumo ar somatinių ląstelių geometrinis vidurkis yra didesnis, nei nustatytas antros rūšies pienui. Atnaujinus pieno pirkimą, kokybės rodiklių, dėl kurių pienas buvo pripažintas nerūšiniu, geometriniai vidurkiai pradedami skaičiuoti iš naujo.

Nuo 2004 metų gegužės mėnesio įsigalios griežtesni superkamo pieno kokybės reika-

lavimai, t. y. pasikeis pieno kokybės rodiklių ribos.

Daliai pieno gamybos išlaidų kompensuoti ir pieno gamintojų pajamoms palaikyti, iki Lietuva įstos į ES, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras įsakymu Nr. 3D-42 patvirtino išmokų pieno gamintojams, kurie parduoda pieną perdirbti, mokėjimo 2004 metais taisykles. Bus mokama 110 Lt už karvę, už kontroliuojamą karvę – dar papildomai 43 Lt. Tiesioginės išmokos bus išmokėtos iki 2004 m. balandžio 30 d. Be to, numatoma mokėti išmokas už pašarinių augalų pasėlius, pievas ir ganyklas – po 123 Lt už hektarą.

MĖSA *MEAT*

Gyvulių ir paukščių (gyvuoju svoriu) per 2003 metus paskersta 16 proc. daugiau nei 2002 metais (atitinkamai 274 ir 235 tūkst. t). Padidėjus gamybai, gyvulių ir paukščių supirkimas išaugo 28 proc. Paskerstų gyvulių ir paukščių struktūroje didžiausia dalis (43 proc.) tenka kiaulėms, o galvijams ir paukščiams – atitinkamai 38 ir 19 proc.

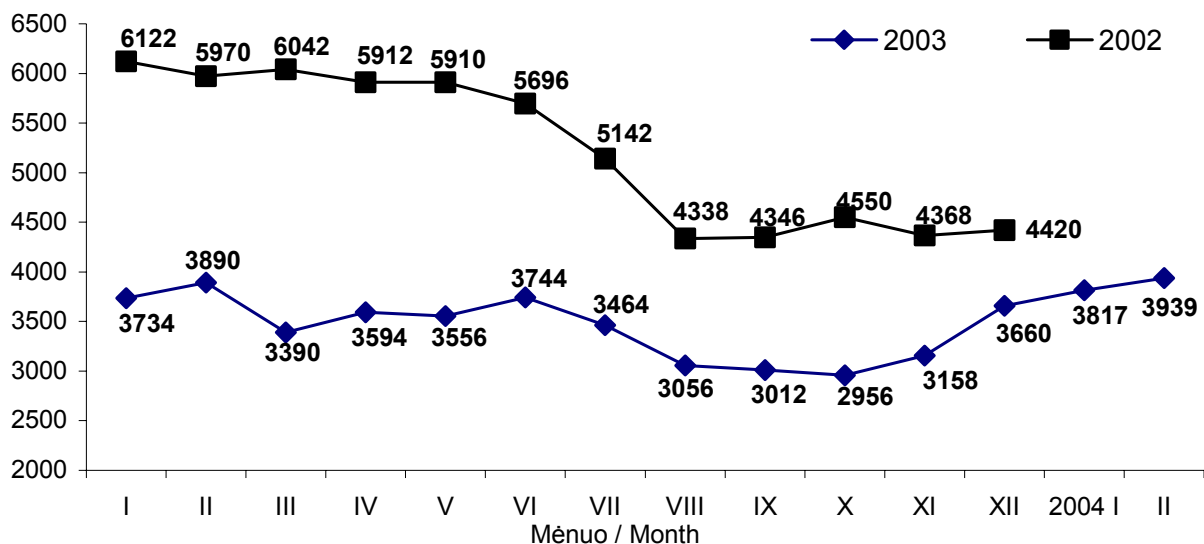
JAUTIENA

Vidaus rinka. Galvijienos gamyboje didžiąją dalį (95 proc.) sudaro pieno krypties galvijų mėsa. Lietuvoje 2004 m. sausio 1 d. buvo auginami 2046 mėsiniai galvijai ir 38045 mišrūnai. 2003 metais mėsinių ir mišrūnų galvijų mėsa bendroje jos gamyboje sudarė tik apie 4

proc., tačiau mėsinių galvijų bandos didinimas kokybės gerinimo požiūriu yra perspektyvus.

Per 2003 metus iš viso buvo supirkti 162856 galvijai, iš kurių 1–2 metų buliai sudarė 41 proc., karvės – 23 proc., telyčios nuo 1 metų – 19 proc., veršeliai – 12 proc. Galvijienos gamyba (skerdienos svoriu) 2003 metais sudarė 34,1 tūkst. t ir buvo 38 proc. didesnė negu 2002 metais.

Nuo 2002 metų pradžios prasidėjęs jautienos supirkimo kainos mažėjimas 2003 metų spalio mėnesį pasiekė žemiausią lygį (2956 Lt/t) – dvigubai mažesnę nei laikotarpio pradžioje. Po to jautienos supirkimo kaina pradėjo kilti ir 2004 metų vasario mėnesį pasiekė 3939 Lt/t.

1 pav. Jautienos supirkimo (skerdienos svoriu) kainos 2002 ir 2003 metais bei 2004 metų sausio–vasario mėnesiais, Lt/t

Figure 1. Beef purchase prices in 2002, 2003 and January & February 2004, carcass weight, Lt/t

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Galvijų skerdenas įvertinus pagal SEUROP sistemą, 2003 metais IV ketvirtį daugiausia buvo O (apie 60 proc.) ir P (27–35 proc.) klasių skerdenų. Jaunų bulių P klasės skerdenos kaina 2004 metų sausio mėnesį, palyginti su 2003 metų gruodžio mėnesiu, sumažėjo 14 proc., R klasės – 4 proc. ir O klasės – 2 proc. (1 lentelė). Karvių O ir P klasių skerdenų kainos per tą patį laikotarpį sumažėjo 13 bei 6 proc. Tuo tarpu telyčių R klasės skerdenų kaina nukrito tik 1 proc., O klasės – 2 proc., tačiau P klasės padidėjo 5 proc. Dėl atskirose perdirbimo įmonėse taikytų nevienodų raumeningumo klasių mėsos kainų jaunų bulių ir telyčių R klasės vidutinės kainos buvo mažesnės.

Aukščiausia jautienos įmonės kaina buvo 2003 metų balandžio–gegužės mėnesiais (5860–5920 Lt/t), tačiau iki spalio ji sumažėjo (4290 Lt/t), o metų pabaigoje vėl truputį pakilo (4690 Lt/t). Per 2004 metų sausio–vasario mėnesius sumažėjo 3,2 proc.

2004 metų sausio mėnesį, palyginti su 2003 metų tuo pačiu laikotarpiu, jautienos mažmeninė kaina buvo mažesnė 15,6 proc.

Lietuvoje jautienos supirkimo (skerdienos svoriu) kaina (3817 Lt/t) 2004 metų sausio mėnesį buvo 47 proc. aukštesnė nei Latvijoje (2600 Lt/t) ir 22 proc. – nei Estijoje (3120 Lt/t). Tuo tarpu Lenkijoje 2004 metų sausio mėnesį galvijų skerdiena buvo superkama po 4466 Lt/t, t. y. 17 proc. didesne kaina negu Lietuvoje. ES šalyse tuo pačiu laikotarpiu vidutinė jautienos kaina buvo 9343 Lt/t.

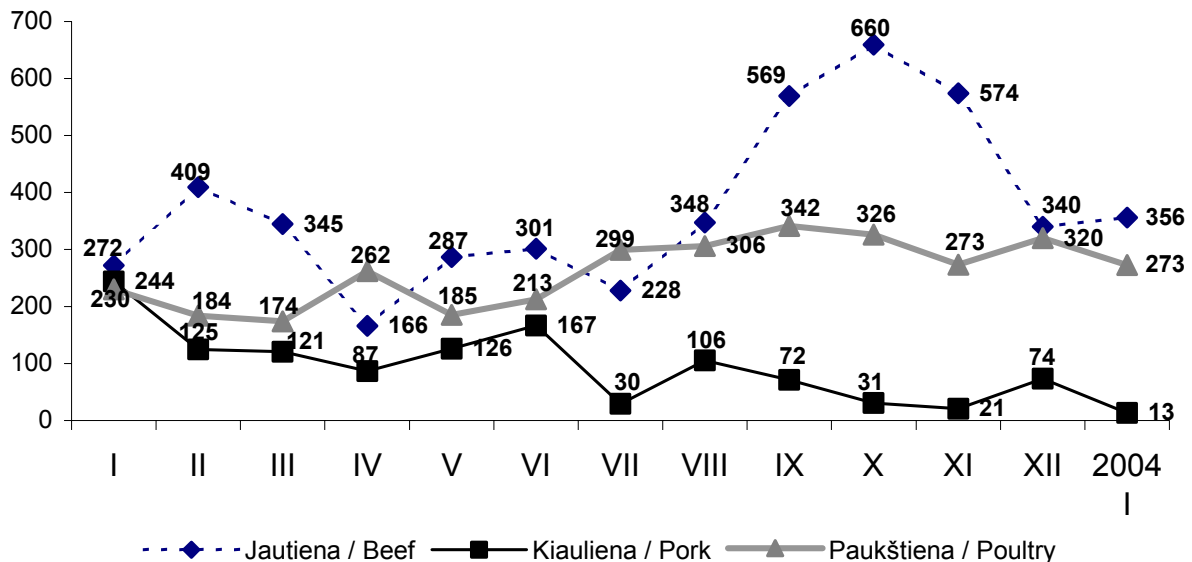
2003 metais I kategorijos jautienos su kaulu vidutinė mažmeninė kaina Estijoje buvo 9,01 Lt/kg, Latvijoje – 7,66 Lt/kg, Lietuvoje – 6,14 Lt/kg. Taigi Lietuvoje jautienos mažmeninė kaina iš dalies dėl nevienodo PVM tarifo buvo mažesnė 20 proc. negu Latvijoje ir 32 proc. – negu Estijoje.

Užsienio prekyba. Per 2003 metus iš Lietuvos jautienos eksportuota 4499,3 t. Didžioji jos dalis buvo išvežta į Latviją ir Estiją bei ES šalis. Vidutinė eksportuojamos jautienos skerdienos kaina buvo 5250 Lt/t. Per metus išvežamos jautienos apimtys labai svyravo (2 pav.). Palyginti su 2002 metais, eksporto apimtys išaugo 50 proc. Jautienos importas per 2003 metus buvo nežymus (5 pav.).

Jautienos vidutinės supirkimo kainos Lietuvoje 2003 metų IV ketvirtį ir 2004 metų sausio–vasario mėnesiais pagal SEUROP raumeningumo klases, Lt/kg
Average beef purchase prices (according to SEUROP muscularity classes) in Lithuania in the IVth quarter 2003 and January & February 2004, Lt/kg

Raumeningumo klasė <i>Muscularity class</i>	2003			2004	
	Spalis <i>October</i>	Lapkritis <i>November</i>	Gruodis <i>December</i>	Sausis <i>January</i>	Vasaris <i>February</i>
Jaunų bulių skerdena (A kategorija) / Young bulls, carcasses (Category A)					
R (R1+R2+R3+R4)	3,15	3,75	4,26	4,09	4,13
O (O1+O2+O3)	3,49	4,94	4,21	4,13	4,13
P (P1+P2)	3,46	4,08	4,12	3,56	3,84
Vyresnių nei 24 mėn. amžiaus bulių skerdena (B kategorija) / Bulls over 24 months age, carcasses (Category B)					
O (O1+O2+O3)	-	-	-	4,67	4,27
P (P1+P2)	-	-	-	4,21	3,43
Karvių skerdena (D kategorija) / Cows, carcasses (Category D)					
R	-	2,23	-	3,13	3,05
O	2,78	2,96	3,79	3,29	2,35
P	2,67	2,72	3,29	3,11	2,89
Telyčių skerdena (E kategorija) / Heifers, carcasses (Category E)					
R	-	3,22	3,78	3,73	3,62
O	3,15	3,17	3,79	3,72	3,76
P	2,58	4,65	3,39	3,55	3,64

Šaltiniai: Rinka. – Nr. 12 – K.: Lietuvos žemės ūkio rūma., 2003. – P. 5;
 Rinka. – Nr. 1 – K.: Lietuvos žemės ūkio rūma., 2004. – P. 5, 6.

2 pav. Jautienos, kiaulienos, paukštienos eksportas 2003 metais ir 2004 metų sausio mėnesį, t
Figure 2. Exports of beef, pork and poultry in 2003 and January 2004, t

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

KIAULIENA

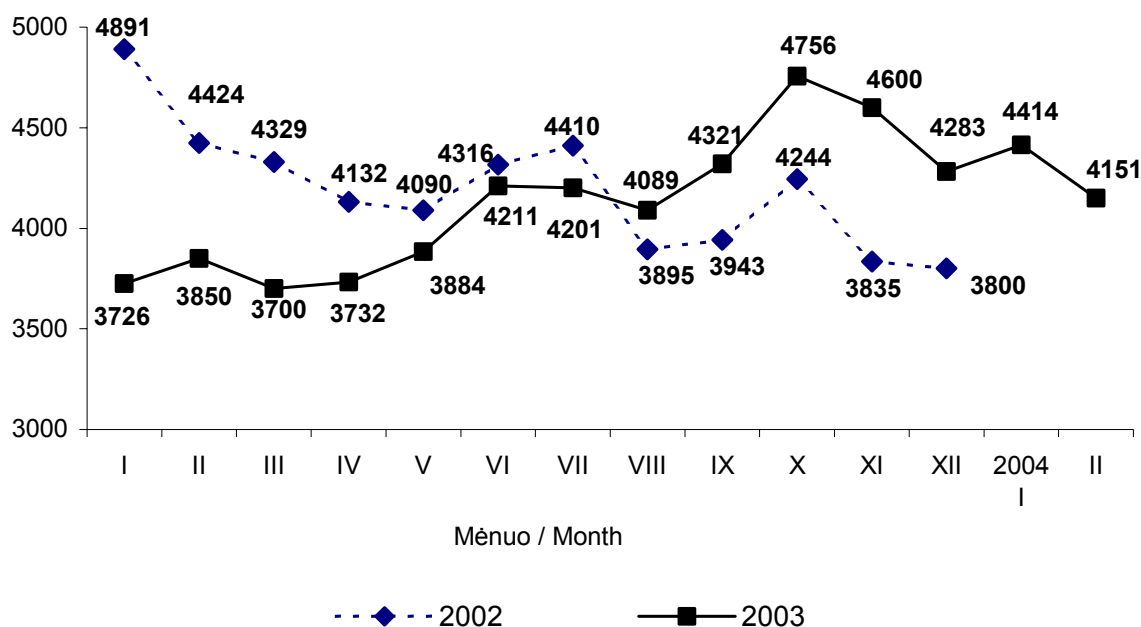
Vidaus rinka. Per 2003 metus supirkta ir paskersta 772 tūkst. kiaulių. Skerdienos svoriu tai sudaro 55,6 tūkst. t (24,3 proc. daugiau nei 2002 m.).

Kiaulienos (skerdienos svoriu) supirkimo kaina per 2002 metus sumažėjo 22 proc., nors liepos ir spalio mėnesiais būta didėjimo tendencijų. 2003 metų kovo mėnesį kiaulienos supirkimo kaina buvo pati žemiausia (3700 Lt/t) per 2002–2003 metų laikotarpį. Vėliau ji palaipsniui didėjo ir aukščiausią lygį pasiekė spalio mėnesį (4756 Lt/t). Žiemos laikotarpiu kaina sumažėjo iki 4151 Lt/t.

Geras perspektyvas kiaulių augintojams suteikia kiaulienos vertinimo pagal raumeningumo klases SEUROP sistema. Ji leidžia kiaulių augintojams už aukštesnės kokybės produkciją gauti didesnes pajamas (2 lentelė).

Vertinant kiaulių skerdenas pagal SEUROP raumeningumo klases, nustatyta, kad vyrauja E bei U klasių skerdenos. 2003 metais E raumeningumo klasės kiaulių skerdenų kiekis sudarė 42 proc., U klasės – 30 proc. 2004 metų sausio mėnesį E raumeningumo klasės kiaulienos skerdena buvo 2,4 proc. brangesnė negu U klasės (2 lentelė).

Kiaulienos supirkimo (skerdienos svoriu) kainos Baltijos šalyse šių metų sausio mėnesį nedaug skyrėsi: Lietuvoje – 4090 Lt/t, Latvijoje – 4232 Lt/t, Estijoje – 4040 Lt/t. Lenkijoje supirkimo kaina daug mažesnė (2980 Lt/t), nes šioje šalyje – kiaulienos perprodukcija ir pakitusi mėsos suvartojimo struktūra, kadangi gyventojai pradėjo vartoti mažiau kiaulienos. ES šalyse 2004 metų sausio mėnesį vidutinė kiaulienos kaina (skerdienos svoriu) buvo 3945 Lt/t.

3 pav. Kiaulienos supirkimo (skerdienos svoriu) kainos 2002 ir 2003 metais bei 2004 metų sausio–vasario mėnesiais, Lt/t

Figure 3. Pork purchase prices in 2002, 2003 and January & February 2004, carcass weight, Lt/t

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Kiaulienos vidutinės supirkimo kainos Lietuvoje 2003 metų IV ketvirtį ir 2004 metų sausio–vasario mėnesiais pagal SEUROP raumeningumo klases, Lt/kg
Average pork purchase prices (according to SEUROP muscularity classes) in Lithuania in the IVth quarter 2003 and January & February 2004, Lt/kg

Raumeningumo klasė <i>Muscularity class</i>	2003			2004	
	Spalis <i>October</i>	Lapkritis <i>November</i>	Gruodis <i>December</i>	Sausis <i>January</i>	Vasaris <i>February</i>
S	5,27	5,45	4,79	4,77	4,72
E	5,38	5,31	4,76	4,76	4,61
U	4,94	5,09	4,64	4,65	4,42
R	4,89	4,95	4,56	4,49	4,25
O	4,57	4,86	4,57	4,29	3,98
P	4,74	4,89	4,58	3,97	3,54

*Šaltiniai: Rinka. – Nr. 12. – K.: Lietuvos žemės ūkio rūmai, 2003. – P. 5;
 Rinka. – Nr. 1. – K.: Lietuvos žemės ūkio rūmai, 2004. – P. 5, 6.*

2003 metais kiaulienos įmonės kaina aukščiausią lygį pasiekė gegužės (6240 Lt/t) ir spalio mėnesiais (6280 Lt/t), o žemiausią – kovą (5140 Lt/t). Tačiau tiek 2003 metų, tiek 2004 metų sausio mėnesį ji buvo vienoda (6090 Lt/t). Per 2004 metų sausio mėnesį kaina nežymiai sumažėjo.

2003 metais kiaulienos (nugarinės be kaulo) mažmeninė kaina nedaug svyravo (13–14,27 Lt/kg), tačiau nuo kovo mėnesio iki metų pabaigos padidėjo dešimtadaliu.

2004 metų sausio mėnesį I kategorijos kiaulienos su kaulu mažmeninė kaina Estijoje buvo 10,87 Lt/kg, Latvijoje – 8,73 Lt/kg, Lietuvoje – 8,39 Lt/kg. Lietuviškos kiaulienos kainos, palyginti su Estija ir Latvija, buvo atitinkamai mažesnės 23 ir 4 proc.

Užsienio prekyba. 2003 metais kiaulienos eksportas sudarė 1200,4 t (37 proc. mažiau nei 2002 m.). Lietuviška kiauliena 2003 metais buvo eksportuojama tik į Latviją. Eksporto kiekių sumažėjimas susijęs su importo kvotų įvedimu Latvijoje. Eksportuojamos kiaulienos kaina 2003 metais vidutiniškai buvo 5500 Lt/t.

Beveik dešimtadalis 2003 metais suvartotos kiaulienos į Lietuvą buvo importuota. Palyginti su 2002 metais, kiaulienos įvežimas išaugo 2,6 karto. Įvežta 8718,6 t. Kilogramo kaina – 4,52 Lt. Didžiausias kiaulienos kiekis importuotas 2003 metų birželio (1293 t) ir 2004 metų sausio (1195 t) mėnesiais. Daugiausia kiaulienos importuota iš Lenkijos, nes lenkiškos kiaulienos eksportas subsidijuojamas. Kiaulienos importo dinamika pateikta 5 paveiksle.

PAUKŠTIENA

Vidaus rinka. 2003 metais supirkta daugiau nei 17 tūkst. paukščių ir pagaminta 26 tūkst. t skerdienos. Palyginti su 2002 metais, paukščių supirkta 30 proc. daugiau. Paukštienos tiek įmonės, tiek mažmeninės kainos tolygiam kritimui 2003 metais įtakos turėjo pigios paukštienos importas. Paukštienos įmonės kaina 2004 metų sausio mėnesį, palyginti su 2003 metų tuo pačiu laikotarpiu, nukrito 11 proc., o mažmeninė kaina – net 25 proc.

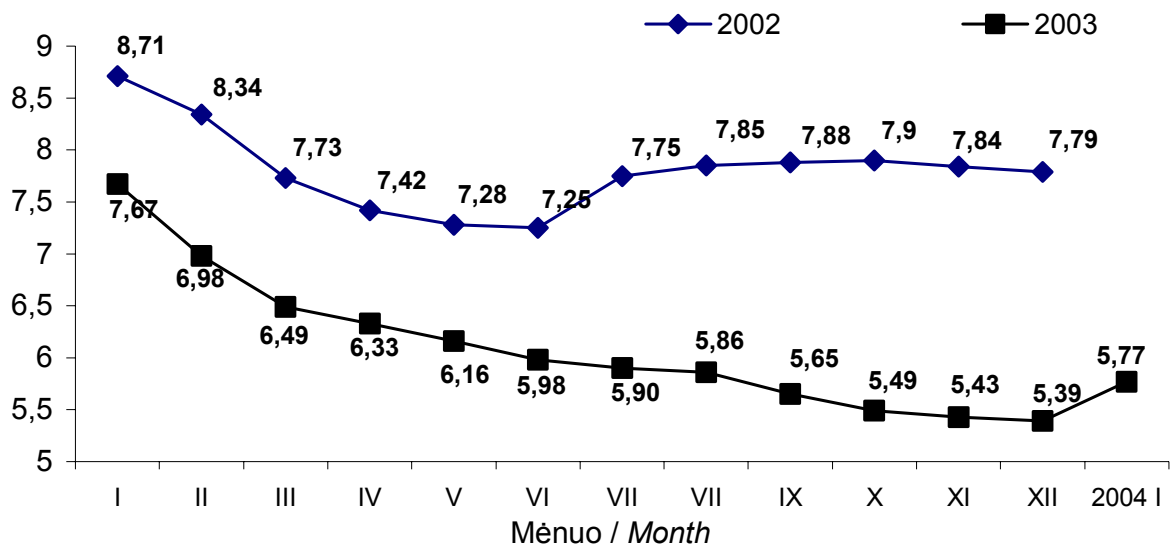
Iš Baltijos valstybių paukštienos mažmeninė kaina Lietuvoje buvo mažiausia – 5,66 Lt/kg, o Latvijoje – 6,65 Lt/kg, Estijoje – 8,15 Lt/kg.

Užsienio prekyba. Pagal išvežamos mėsos kiekį antroje vietoje po jautienos yra paukštienos eksportas. 2003 metais eksportuota 3115 t paukštienos, daugiausia – į Latviją, NVS šalis bei Estiją. Paukštiena buvo eksportuojama vidutiniškai po 4400 Lt/t. Antroje 2003 metų

pusėje paukštienos eksportas buvo didesnis nei pirmoje.

Iš visų mėsos rūšių į Lietuvą 2003 metais daugiausia importuota paukštienos (15122,7 t), vidutiniškai po 3340 Lt/t.

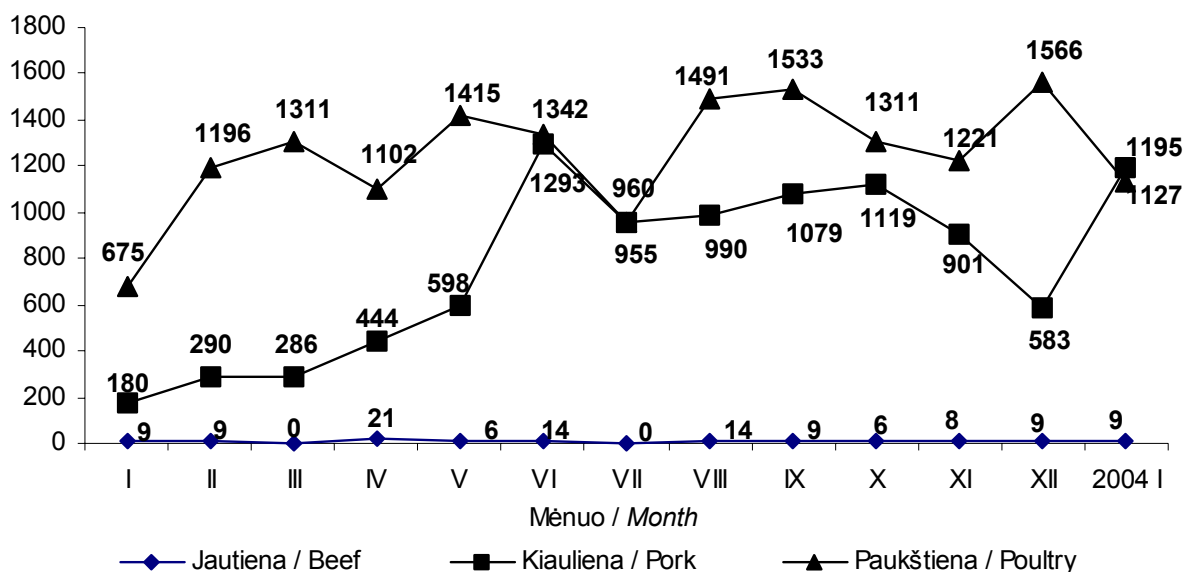
Teisinė aplinka. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2004 m. kovo 5 d. įsakyму Nr. 3D-97 patvirtino vienkartinių tiesioginių išmokų už karves žindenes ir telyčias 2004 metais taisyklės. Tiesioginė išmoka (500 Lt) bus mokama už karves ir telyčias, kurios yra mėšinių veislių grynaveislės ir mišrūnės, gautos kryžminimo būdu. Karvių židenių ir mišrūnių telyčių motinų pienas negali būti parduodamas. Be to, patvirtintos tiesioginių išmokų už ėriavedes 2004 metais taisyklės. Išmoka už ėriavedę (30 Lt) bus mokama fiziniams ir juridiniams asmenims, įsiregistravusiems žemės ūkio ir kaimo verslo registre bei laikantiems ne mažiau kaip 10 ėriavedžių.

4 pav. Paukštienos mažmeninės kainos Lietuvoje 2002 ir 2003 metais bei 2004 metų sausio mėnesį, Lt/kg

Figure 4. Poultry retail prices in Lithuania in 2002, 2003 and January 2004, Lt/kg

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

5 pav. Jautienos, kiaulienos, paukštienos importas 2003 metais ir 2004 metų sausio mėnesį, t
Figure 5. Imports of beef, pork and poultry in 2003 and January 2004, t

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys).

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2004 m. kovo 4 d. įsakymu Nr. 3D-90 patvirtino tiesioginių išmokų už galvijus mokėjimo 2004 metais taisyklės. Skerdimo išmoka (90 Lt) mokama už paskerstus arba eksportuotus suaugusius gyvus galvijus – karves bei 8 ir daugiau mėnesių amžiaus bulius ir telyčias. Taip pat mokama specialioji išmoka (510 Lt) už bulius.

Nuo 2004 m. balandžio 1 d. vidaus rinkai tiekiami mėsos gaminiai turės atitikti Lietuvos standarto LST 1919:2003 „Mėsos gaminiai“ bendruosius kokybės reikalavimus (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. 3D-560 „Dėl mėsos kokybės gaminių reglamentavimo“). Šis standartas taps privalomas ir suvienodins reika-

lavimus bei tiekimo į rinką sąlygas tiek Lietuvos gamintojams, tiek ir importuotojams.

2004 m. sausio 28 d. Nr. 92 nutarimu „Dėl laisvosios prekybos sutarties tarp Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos vykdymo“ Lietuvos Respublikos Vyriausybė nustatė 30 proc. importo muitą (ne mažiau kaip 1,48 Lt/kg) lenkiškos kilmės kiaulienai (KPN 0203.11.10.0, 0203.21.10.0). Šis nutarimas galios iki 2004 m. gegužės 1 d.

Nuo 2004 m. kovo 1 d. iki gegužės 1 d. Latvija padidino lietuviškos kiaulienos importo kvotas iki 369 t ir sumažino gyvų kiaulių importo maito tarifus nuo 0,203 iki 0,1 LVL (nuo 1,09 Lt iki 0,54 Lt) už kilogramą gyvojo svorio.

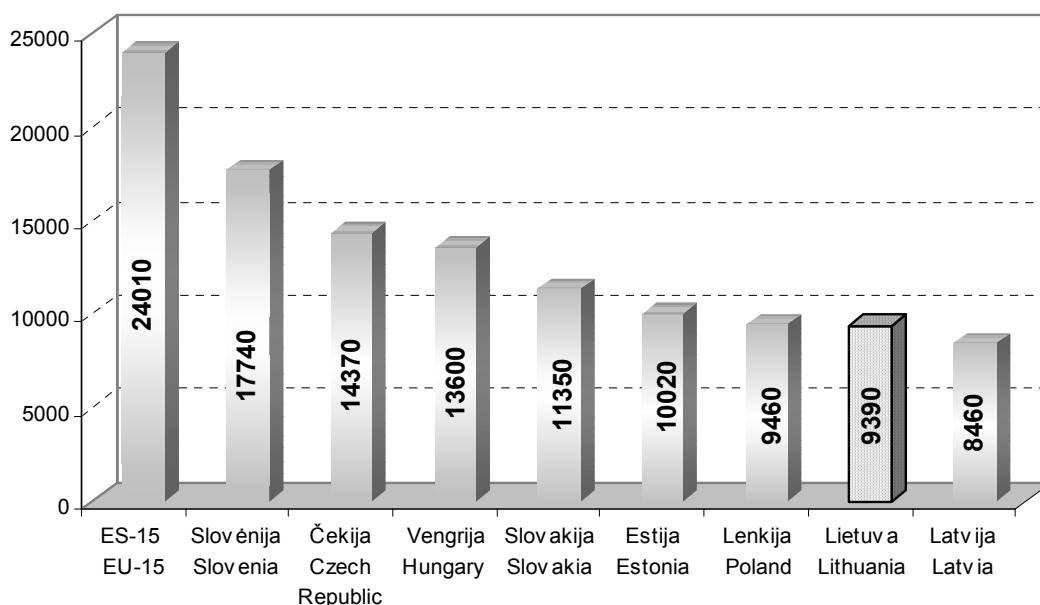
MAKROEKONOMINĖ SITUACIJA IR JOS POKYČIŲ PROGNOZĖ
MACROECONOMIC SITUATION AND FORECAST FOR ITS CHANGES

Nijolė Pelanienė

2003 metais, išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje sukurto bendrojo vidaus produkto (BVP) vertė siekė 54846 mln. Lt. Tai, skaičiuojant palyginamomis kainomis, 8,9 proc. daugiau negu 2002 metais ir beveik 24 proc. daugiau negu 2000-aisiais [2]. Tarp stojančių į ES šalių tai vieni iš didžiausių augimo tempų.

Lietuvos Respublikos Finansų ministerija (FM) prognozuoja, kad spartūs BVP augimo tempai Lietuvoje išliks per visą ateinančių vidutinės trukmės laikotarpį (2004–2007 m.). Pagal

FM prognozes 2004 metais BVP augimas palyginamomis kainomis sudarys 7 proc., 2005 metais – 7,3 proc., 2006 metais – 6,6 proc., 2007-aisiais – 6,3 proc. [4]. Gana optimistines, nors ir šiek tiek mažesnes, BVP augimo prognozes pateikia ir Vilniaus bankas: 2004 metais – 6,8 proc., 2005 metais – 6,8 proc., 2006-aisiais – 6,5 proc. [3]. Tokios prognozės siejamos su Lietuvos naryste ES. Struktūrinių fondų parama skatins investicijas, užtikrins augančią paklausą vidaus rinkoje.

1 pav. ES-15 ir šalių kandidačių BVP, tenkantis vienam gyventojui, 2002 metais pagal perkamosios galios standartus [2]

Figure 1. Per capita GDP in EU-15 and candidate countries in 2002 according to purchasing power standards

Spartūs BVP augimo tempai didins ir BVP, tenkantį vienam gyventojui, kuris pagal perkamosios galios standartus yra vienas mažiausių tarp šalių, stojančių į ES (1 pav.). 2002 metais Lietuvoje vienam gyventojui tenkantis BVP buvo 47 proc. mažesnis negu Slovėnijoje, 35 proc. – negu Čekijoje, 31 proc. – negu Vengrijoje. Tačiau, palyginti su artimiausių kaimyninių šalių atitinkamu rodikliu, skirtumas žymiai mažesnis – nuo Lenkijos jis tesiskyrė

0,7 proc., nuo Estijos – 6 proc., o už Latvijos buvo 11 proc. didesnis [2]. Pažymėtina, kad šis skirtumas, nors ir lėtai, mažėja. 1998 metais Lietuvoje BVP, tenkantis vienam gyventojui, palyginti su Slovėnija, buvo mažesnis 53 proc., su Čekija, Vengrija ir Estija – atitinkamai 48 proc., 33 proc. ir 18 proc. Per minėtą laikotarpį beveik išnyko skirtumas tarp vienam Lietuvos ir Lenkijos gyventojui tenkančio BVP (1998 m. jis buvo 15 proc.).

1 lentelė / Table 1

Bendrojo vidaus produkto struktūra 2001–2007 metais [4]
Structure of gross domestic product in 2001–2007

Rodikliai / Indicators	2001	2002	2003*	Prognozė / Forecast			
				2004	2005	2006	2007
Galutinio vartojimo išlaidos, mln. Lt / <i>Final consumption expenditure, mill. Lt</i>	40124	42377	45257	48126	51952	55865	60341
dalis nuo BVP, proc. / <i>percentage in GDP</i>	84,5	83,5	82,5	82,1	80,9	79,9	79,1
augimas, proc. / <i>growth, %</i>	4,0	5,6	6,8	6,3	7,9	7,5	8,0
Bendrosios vidaus investicijos, mln. Lt / <i>Gross domestic investment, mill. Lt</i>	9980	11261	12565	13684	15829	18061	20138
dalis nuo BVP, proc. / <i>percentage in GDP</i>	21,0	22,2	22,9	23,3	24,6	25,8	26,4
augimas, proc. / <i>growth, %</i>	10,6	12,8	11,6	8,9	15,7	14,1	11,5
Užsienio prekybos ir paslaugų balansas, mln. Lt / <i>Balance of foreign trade and services, mill. Lt</i>	-2606	-2880	-2976	-3159	-3532	-4001	-4170
dalis nuo BVP, proc. / <i>percentage in GDP</i>	-5,5	-5,7	-5,4	-5,4	-5,5	-5,7	-5,5
Bendrasis vidaus produktas veikiusiomis kainomis, mln. Lt / <i>Gross domestic product at current prices, mill. Lt</i>	47498	50758	54846	58651	64249	69925	76309
augimas, proc. / <i>growth, %</i>	6,3	6,9	8,1	6,9	9,5	8,8	9,1

* Išankstiniai duomenys / *Provisional data.*

Didėjant BVP, didėjo ir galutinis vartojimas, tačiau jų augimo tempai nebuvo adekvatūs. Per devynis 2003 metų mėnesius galutinio vartojimo išlaidos, palyginti su tuo pačiu 2002 metų laikotarpiu, padidėjo 2,2 procentinio punkto mažiau nei BVP [2]. Tam įtakos turėjo padidėjusios investicijos, kurių augimas susijęs su didėjančiu skolintų lėšų panaudojimu. Lietuvos banko duomenimis, 2003 metais, palyginti su 2002 metais, komercinių bankų paskolų portfelis išaugo 52 proc. arba 4,16 mlrd. Lt [1]. Ypač sparčiai didėjo ilgalaikės gyventojų paskolos. 2003 metais jos buvo 2,3 karto didesnės negu 2002 metais ir net 7,4 karto didesnės nei 2001-aisiais. Prognozuojama, kad kreditinių išteklių paklausa didės ir toliau. Augimui įtaką darys palankios palūkanų normos, ES fondų įsisavinimas. Kita vertus, tai sudarys sąlygas investiciniam procesui aktyvėti. Pagal FM prognozes perspektyvoje investicijų dalis BVP didės ir 2007 metais sudarys 26 proc. (1 lentelė).

Išaugusi vidaus paklausa turėtų didinti užsienio prekybos ir einamosios sąskaitos deficitus, tačiau tikimasi, kad padidėjimą atsvers pakankamai sparti eksporto plėtra bei numatomi ES lėšų pervedimai. 2003 metais, nepaisant aplinkinių rinkų plėtros tempų mažėjimo bei JAV dol. nuosmukio, Lietuvos eksportas padidėjo 8,7 proc., o lietuviškos kilmės prekių – beveik dvigubai daugiau [4]. Tai rodo, kad Lietuvos produkcija konkurencinga užsienio rinkose. Tokios tendencijos turėtų išlikti ir perspektyvoje. Galimybės tam sudarys pagerėjusios prekybos sąlygos bei ekspertų prognozuojamas pasaulio ekonomikos pagyvėjimas. Kita vertus, tai skatins ir importą. Prognozuojama, kad užsienio prekybos balansas išliks neigiamas ir 2007 metais sudarys –5,5 proc. BVP [4].

Suintensyvėjusios investicijos, užsienio prekybos plėtra teigiamai veikia darbo rinką. 2003 metų gruodžio mėnesį, palyginti su 2002 metų tuo pačiu laikotarpiu, bedarbių skaičius

sumažėjo 17 proc. (32,3 tūkst.). Nedarbo lygis 2003 metais sudarė 9,8 proc. [2]. Darbuotojų skaičius daugiausia išaugo statyboje – 27 proc., žemės ūkyje ir miškininkystėje – 13 proc., sumažėjo finansiniame tarpininkavime – 6,1 proc., energetikoje – 5,5 proc. [2].

2004–2007 metais situacija darbo rinkoje ir toliau gerės. Didėjanti darbo jėgos paklausa yra ir artimiausiu metu išliks vienu iš pagrindinių darbo užmokesčio kilimo veiksnių. Nors dabar darbo užmokesčio augimo tempai vis dar smarkiai atsilieka nuo viso ūkio plėtros, tačiau jau pastebimas spartesnis jo augimas. Statistikos departamento duomenimis, per 2003 metus Lietuvos ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis padidėjo 4,1 proc., o per 2002 metus – 3,2 proc. [2]. FM prognozuojama, kad iki 2007 metų darbo užmokestis padidės 32 proc. (2 lentelė).

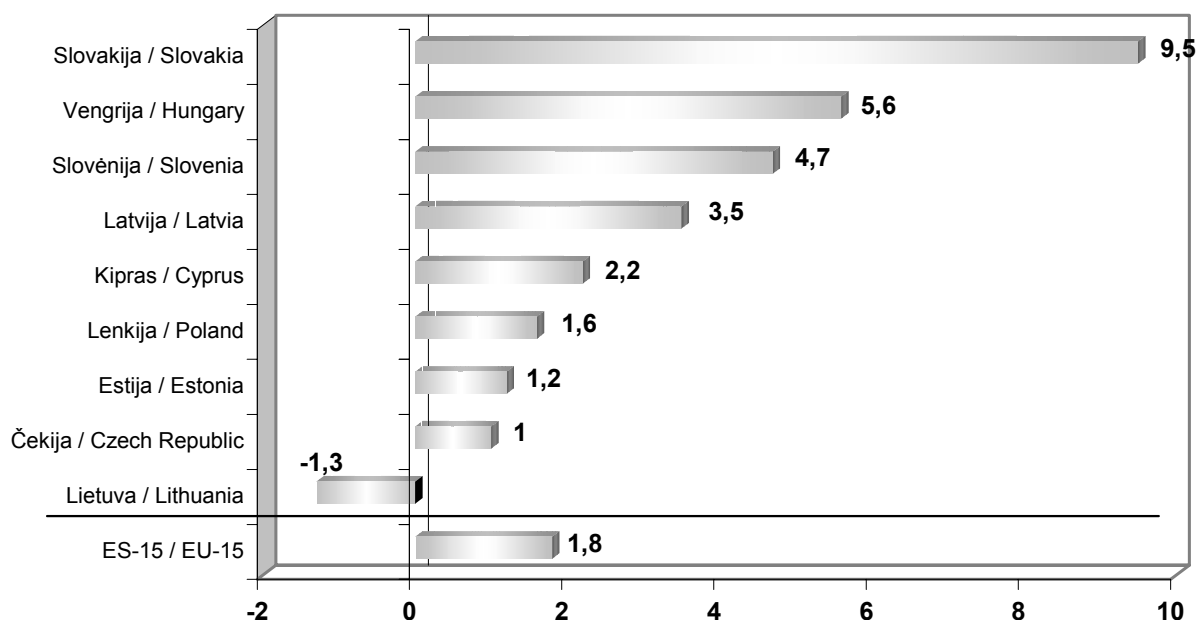
Didėjantis darbo užmokestis, užimtumas bei prognozuojama santykinai nedidelė infliacija turės teigiamą poveikį gyventojų perkamosios galios didėjimui.

2002 ir 2003 metais vartotojų kainų indeksas mažėjo. Vidutinė metinė defliacija sudarė atitinkamai 0,3 proc. ir 1,2 proc. Metinės defliacijos lygį lėmė 12 proc. atpigę ryšių grupės prekės ir paslaugos, 1,9 proc. – maisto produktai ir nealkoholiniai gėrimai, 3,6 proc. – būsto apstatymo, namų apyvokos įrangos ir kasdieninės būsto priežiūros grupės prekės ir paslaugos. Tuo tarpu alkoholiniai gėrimai ir tabako gaminiai pabrango 3,7 proc., o sveikatos priežiūros grupės prekės ir paslaugos pabrango 3,8 proc. Pažymėtina, kad Lietuva – vienintelė šalis tarp stojančiųjų į ES ir ES šalių, kurioje užfiksuota defliacija (2 pav.).

Pagal FM prognozes defliacijos reiškinys turėtų išnykti jau 2004 metais. Prognozuojama, kad 2004 metais vidutinė metinė infliacija sieks 0,9 proc., o 2007 metais – 2,5 proc. (3 lentelė).

Darbo užmokestis ir nedarbo lygis 2001–2007 metais [4]
Earnings and unemployment rate in 2001–2007

Rodikliai / Indicators	2001	2002	2003	Prognozė / Forecast			
				2004	2005	2006	2007
Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis darbo užmokestis, Lt <i>Average monthly earnings in national economy, Lt</i>	982	1014	1056	1120	1200	1291	1394
Šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio indeksai, proc. <i>Indices of average monthly earnings in national economy, %</i>	1,2	3,2	4,1	6,1	7,1	7,6	8,0
Nedarbo lygis (darbo biržos duomenimis), proc. <i>Unemployment rate (by National Labour Exchange), %</i>	12,5	11,3	10,3	9,5	8,5	8,4	8,1
Nedarbo lygis (darbo jėgos tyrimo duomenimis), proc. <i>Unemployment rate (by labour survey data), %</i>	17,4	13,8	12,5	11,3	10,3	10,0	9,7

2 pav. Metinė infliacija ES-15 ir šalyse kandidatėse 2003 metų gruodžio mėnesį
Figure 2. Annual inflation in EU-15 and EU candidate countries in December 2003

Infliacijos pokyčiai 2001–2007 metais, proc. [2; 4]
Inflation changes in 2001–2007, in per cent

Rodiklis / <i>Indicators</i>	2001	2002	2003	Prognozė / <i>Forecast</i>			
				2004	2005	2006	2007
Metinė infliacija* <i>Annual inflation*</i>	2,0	-1,0	-1,3	1,4	2,1	2,4	2,3
Vidutinė metinė infliacija** <i>Average annual inflation**</i>	1,3	0,3	-1,2	0,9	2,0	2,1	2,5

* Vidutinio kainų lygio santykinis pokytis tarp ataskaitinio mėnesio ir praėjusių metų atitinkamo mėnesio / *Relative changes of the average price rate between the current month and corresponding month of previous year.*

** Vidutinio kainų lygio santykinis pokytis tarp dvylikos paskutinių mėnesių vidurkio ir atitinkamų ankstesnių dvylikos mėnesių vidurkio / *Relative changes of the average price rate between average of the latest twelve months and the average of the corresponding previous twelve months.*

Lietuvos žemės ūkio ekonomikos augimo tendencijos nėra adekvačios viso ūkio ekonomikos pokyčiams. Maisto produktų vartotojų kainų mažėjimą lydėjo gamintojų kainų didėjimas. 2003 metų gruodžio mėnesį, palyginti su 2002-ųjų gruodžio mėnesiu, maisto produktų ir gėrimų gamintojų kainos padidėjo 2,3 proc. Žemės ūkio produkcijos supirkimo kainos 2003 metų ketvirtąjį ketvirtį, palyginti su 2002 metų tuo pačiu laikotarpiu, padidėjo 3,2 proc., tačiau, Statistikos departamento išankstiniais duomenimis, vidutinis metinis supirkimo kainų indeksas sumažėjo beveik dešimtadaliu. Tai lėmė atpigę gyvulininkystės produktai (14,1 proc.), nors augalininkystės produktai pabrango (9,4 proc.). Daugiausia atpigo galvijai – 31 proc., paukščiai – 20 proc., pienas – 19 proc., gūžiniai kopūstai – 18 proc., burokėliai – 6 proc. Daugiausia pabrango agurkai – 24 proc., bulvės ir kiaušiniai – 21 proc., pomidorai – 15 proc., avižos – 14 proc., grikiiai – 12 proc., linų pluoštas – 8,5 proc. [7].

Vidutinių žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų mažėjimas iš dalies lėmė tai, kad

per tris 2003 metų ketvirčius, palyginti su 2002-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, žemės ūkio, medžioklės ir miškininkystės sektoriuje sukurta bendroji pridėtinė vertė sumažėjo 2,3 proc. (visame šalies ūkyje padidėjo 8 proc.) [2].

Neigiamą supirkimo kainų įtaką tiek bendrajai pridėtinei vertei, tiek kitiems žemės ūkio rodikliams sušvelnino gamybos ir supirkimo apimčių didėjimas. 2003 metų sausio–gruodžio mėnesiais, palyginti su 2002 metų tuo pačiu laikotarpiu, paskersta 16 proc. daugiau gyvulių ir paukščių (gyvuoju svoriu), primelžta 5 proc. daugiau pieno. Jų supirkimas padidėjo atitinkamai 28 proc. ir 7 proc. Užderėjus geram derliui, supirkta daugiau ir augalininkystės produktų: vaisių ir uogų – 2 kartus, linų pluošto – 61 proc., daržovių – 56 proc., grūdų – 18 proc. [7].

Žemės ūkio perspektyvos yra neblogos. ES taikoma parama paspartins jo plėtrą, tačiau ją lydės ir restruktūrizacija, kurios metu daliai žemdirbių teks pakeisti veiklos pobūdį.

Literatūra

1. Kredito įstaigų veikla 2003 metais. – www.lsi.lt/istaigos/veikla2003.htm
2. Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2004 m. sausio mėn. V.: – Statistikos departamentas prie LRV, 2004.
3. Lietuvos makroekonomikos apžvalga Nr. 4(16); 2004 m. sausis. – www.vb.lt
4. Lietuvos ūkio plėtros prognozė 2004–2007 metams. – www.finmin.lt/finmin/selecpage.do
5. Lietuvos ūkio plėtros prognozė 2003–2006 metams // Lietuvos ekonomikos apžvalga. – Nr. 2. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003.
6. Misiūnas A. Šalių kandidačių į ES ekonomika 2002 metais // Lietuvos ekonomikos apžvalga. – Nr. 2. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003.
7. Žemės ūkio produktų supirkimo kainos per 2003 metus sumažėjo 9,4 procento. – www.std.lt/web/main

Summary

The paper deals with the changes in main macroeconomic indicators in Lithuania in 2001–2003 and forecasts for the 2004–2007 period. Lately the growth of GDP in Lithuania has been more rapid than in other candidate countries. In 2003, in comparison with 2002, GDP increased by 8.9 per cent. It is expected that in the 2004–2007 period the GDP growth rate will amount to 6.3–7.3 per cent. The greater demand should increase the deficit of fo-

reign trade and current account, but it is likely that rather rapid development of the exports will counterbalance the increase. In 2003 the exports increased by 8.7 per cent, and that of the Lithuanian products went up almost twice. More intensive investment and foreign trade had a positive impact on the labour market – the unemployment rate was declining and earnings were increasing. In 2002 and 2003 the indices of consumer prices were lower. It is expected that already in 2004 it would be no deflation, and in 2007 the average annual inflation will reach 2.5 per cent. The tendencies of the growth of agricultural economy were inadequate to economic changes in the total economy, but it is likely that the EU membership will speed its development, which will be caused by farm restructuring.

**LIETUVOS UŽSIENIO PREKYBA ŽEMĖS ŪKIO IR
MAISTO PRODUKTAIS 2003 METAIS**
*LITHUANIAN FOREIGN TRADE OF AGRICULTURAL AND
FOOD PRODUCTS IN 2003*

Tamara Petuchova

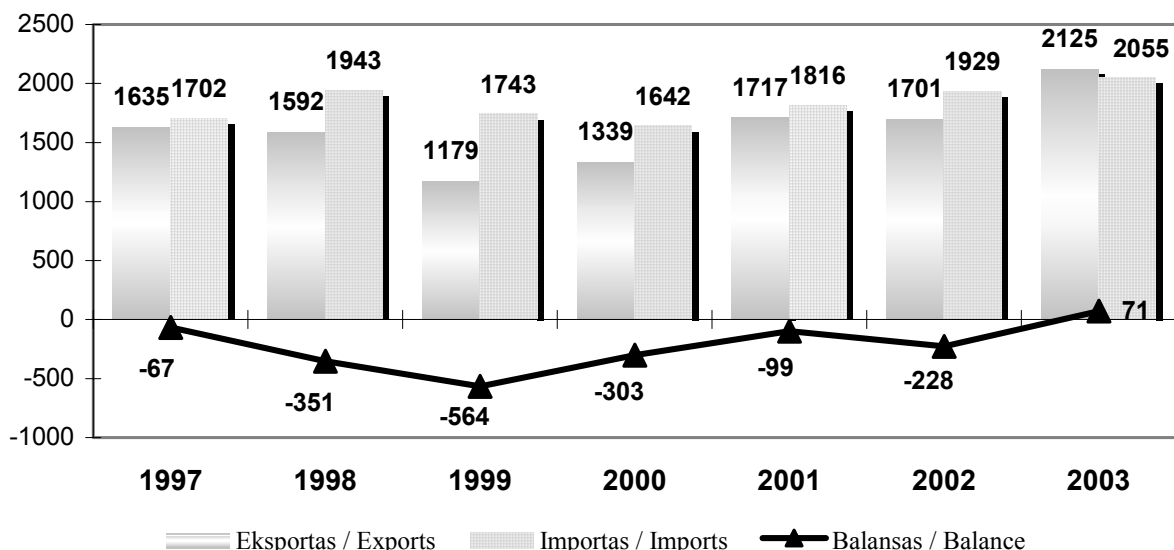
Straipsnyje nagrinėjamos lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto (grynojo eksporto) bei minėtų produktų importo vidaus vartojimui (grynojo importo), vertinamų pagal Specialiąją prekybos sistemą, tendencijos, remiantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos užsienio prekybos duomenų bazės duomenimis.

2003 metais eksportuotų lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų vertė buvo 2,1 mlrd. Lt ir padidėjo, palyginti su 2002 metais, 25 proc. Importas vidaus vartojimui siekė beveik 2,1 mlrd. Lt. 2003 metais importas, palyginti su 2002 metais, padidėjo 0,1 mlrd. Lt (beveik 7 proc.), tačiau augimo tempai, palyginti su eksportu, buvo daug lėtesni.

Pirmą kartą nuo 1997 metų žemės ūkio ir maisto produktų grynas eksportas viršijo šių produktų grynąjį importą. Užsienio prekybos

balansas pagal Specialiąją prekybos sistemą tapo teigiamas ir sudarė beveik 71 mln. Lt. Tuo tarpu bendras užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais balansas, kaip ir ankstesniais metais, išliko neigiamas. Prekybos deficitas siekė 126 mln. Lt.

2003 metais gyvūninės kilmės produktų eksportas sudarė 35 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto (2002 m. – 39 proc.), augalinių produktų – 21 proc. (13 proc.), riebalų ir aliejaus – 0,5 proc. (0,7 proc.), paruoštų maisto produktų – 44 proc. (47 proc.). Didžiausias lyginamasis svoris grynojo eksporto struktūroje (apie 69 proc.) tenka pieno produktams (sūriui, sviestui, pieno milteliams, kondensuotam pienui) ir paruoštiems maisto produktams, gėrimams, tabakui. Tai rodo, kad eksporte vyrauja didesnės pridėtinės vertės produktai.

1 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų grynas eksportas, importas ir užsienio prekybos balansas 1997–2003 metais, mln. Lt

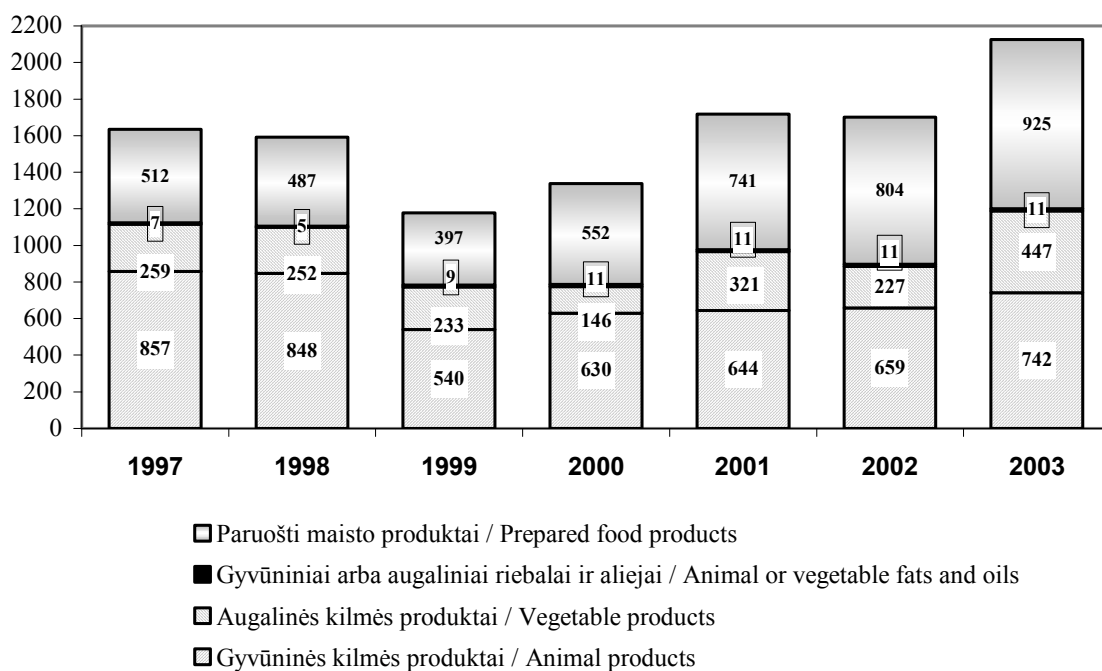
Figure 1. Net exports, imports and foreign trade balance of agricultural and food products in 1997–2003, in mill. Lt

1997–2000 metais Lietuvoje pagamintų produktų eksporto struktūroje dominavo gyvūninės kilmės (I skyriaus pagal KPN) produktai. Nuo 2001 metų pirmąją vietą užima paruošti maisto produktai, gėrimai ir tabako gaminiai (IV skyrius). 2003 metais jų eksportas buvo beveik 1,7 karto didesnis nei 2000-aisiais. Pagamintų Lietuvoje gyvūninės kilmės produktų eksportas, mažėjęs nuo 1997 iki 1999 metų, 2000-aisiais pradėjo didėti. 2003 metais, palyginti su 1999-aisiais, šių produktų eksportas išaugo beveik 1,4 karto. 2000 metais, palyginti su 1997-aisiais, augalinių produktų grynas eksportas, sumažėjęs beveik 1,8 karto 2003-aisiais jau viršijo 2000 metų lygį 3 kartus. III skyriaus produktų – riebalų ir aliejus – ekspor-

tas 2003 metais, palyginti su 2002-aisiais, beveik nepasikeitė.

2003 metais, palyginti su 2002-aisiais, iš 24 žemės ūkio ir maisto produktų grupių net 19-os eksportas padidėjo. Daugiausia padidėjo augalinių (beveik dvigubai) ir paruoštų produktų (15 proc.) eksporto vertė. Lietuviškos kilmės javų eksportas išaugo 151 mln. Lt (2,4 karto), pieno produktų – 55 mln. Lt (1,1 karto), maisto pramonės liekanų, paruoštų pašarų gyvūnams – 49 mln. Lt (1,2 karto). Palyginti su 2002 metais, 13 mln. Lt sumažėjo tabako ir perdirbtų tabako pakaitalų eksportas (apie 13 proc.), 7 mln. Lt – gyvū gyvūnų (16 proc.).

Duomenys apie 2002 ir 2003 metais eksportuotų 01–24 grupių lietuviškos kilmės produktų vertę pateikti 6 priede.

2 pav. Lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksportas 1997–2003 metais, mln. Lt
Figure 2. Net exports of agricultural and food products in 1997–2003, in mill. Lt

Pažymėtina, kad 2003 metais, palyginti su 2002-aisiais, sumažėjo daugumos žemės ūkio ir maisto produktų vidutinės grynojo eks-

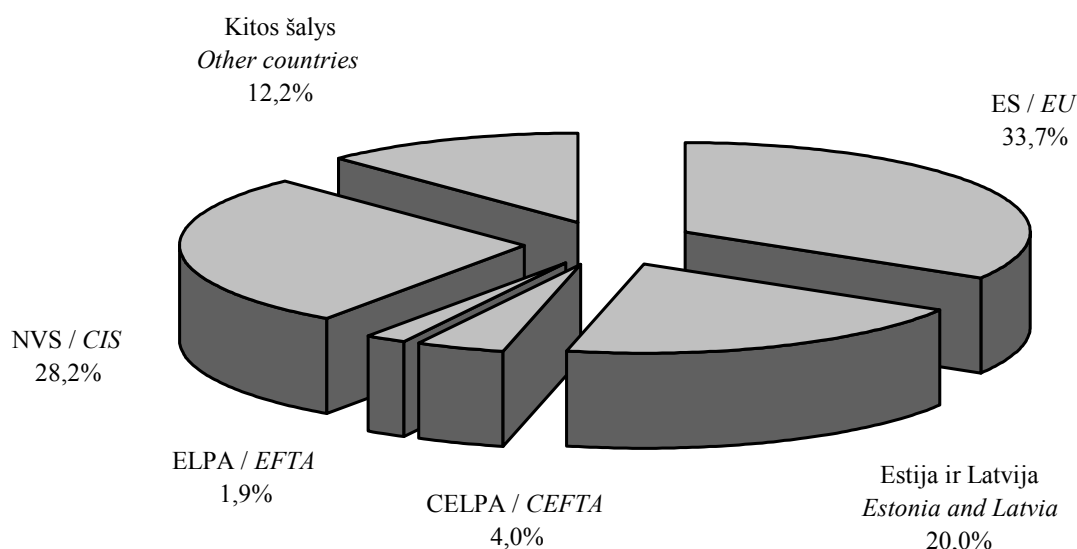
porto kainos. Pieno produktų vidutinė kaina sumažėjo 17 proc. Pagrindinės šio mažėjimo priežastys – sūrių kainos mažėjimas (vidutinė

kaina sumažėjo 11 proc.) ir pasikeitusi pieno produktų eksporto struktūra. Padidėjo tik daržovių (1,9 karto) ir kai kurių kitų augalinių produktų; gaminių iš mėsos, žuvies (1,1 karto); įvairių maisto produktų – 21 grupės – (3 proc.) vidutinės eksporto kainos.

2003 metais, kaip ir 2002-aisiais, didžiausią dalį (26 proc.) eksporto struktūroje sudarė 04 grupės produktai, kurioje dominuoja pieno produktai. Antroje vietoje – maisto pramonės liekanos ir atliekos, paruošti pašarai gyvūnams (apie 18 proc.), trečioje – javai (12 proc.), kurių dalis 2003 metų grynojo eksporto struktūroje, palyginti su 2002 metais, padidėjo beveik dvigubai. Ketvirtoje–šeštoje vietose – gaminiai iš mėsos, žuvies (6,6 proc.), aliejinių

kultūrų sėklos (4,8 proc.), žuvis ir vėžiagyviai (4,8 proc.). Minėtų šešių grupių produktų eksporto vertė sudarė 72 proc. visų 2003 metais eksportuotų lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų vertės.

2003 metais žemės ūkio ir maisto produktų grynas eksportas į įvairias šalių grupes, palyginti su 2002-aisiais, didėjo nevienodai. Daugiausia produktų buvo eksportuota į ES (už 715,6 mln. Lt, padidėjo 9,5 proc.), NVS (atitinkamai 598,7 mln. Lt ir 85 proc.) ir Estiją bei Latviją (425,7 mln. Lt ir 2,4 proc.). Eksportas į šių šalių grupes sudarė beveik 82 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto (3 pav.).

3 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų grynojo eksporto struktūra 2003 metais, proc.
Figure 3. Structure of net exports of agricultural and food products in 2003, in per cent

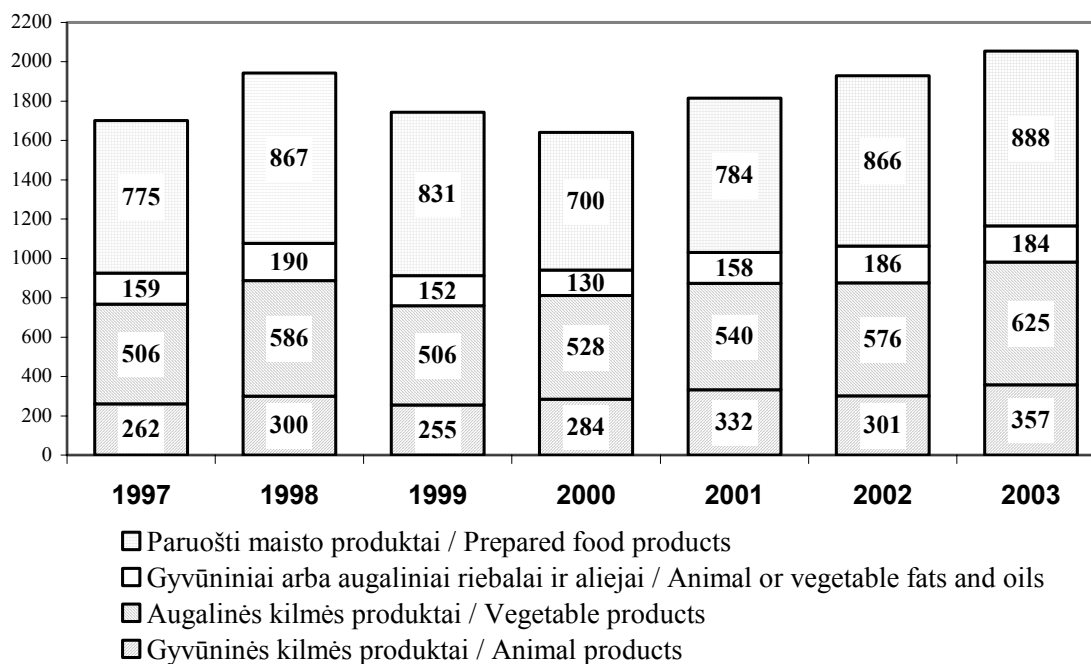
2003 metais 73 proc. viso lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto sudarė eksportas į: Rusiją (313,8 mln. Lt arba 15 proc. viso eksporto), Latviją (atitinkamai 276,4 mln. Lt arba 13 proc.), Vokietiją (233,6 mln. Lt arba 11 proc.), JAV (189,2 mln.

Lt arba 8,9 proc.), Ukrainą (170,6 mln. Lt arba 8,1 proc.), Estiją (148,0 mln. Lt arba 7,0 proc.), Jungtinę Karalystę (111,3 mln. Lt arba 5,3 proc.), Nyderlandus (102,4 mln. Lt arba 4,8 proc.).

Į Rusiją daugiausia buvo eksportuota sūrių, produktų, naudojamų gyvūnų pašarams, kakavos pastos, užšaldytos žuvies. Šių produktų eksportas sudarė daugiau nei 73 proc. visų 2003 metais eksportuotų į Rusiją žemės ūkio ir maisto produktų. Į Latviją daugiausia buvo eksportuota cigarečių, šokolado, sūrių, mineralinio ir gazuoto vandens, paukštienos, jautienos (51 proc. viso eksporto į Latviją), į Vokietiją – produktų, naudojamų gyvūnų pašarams, nefermentuotų vaisių sulčių, sūrių, rapsų sėklų, paruoštų arba konservuotų žuvų, pieno miltelių ir konservų (70 proc. viso eksporto į šią šalį).

2003 metais į Lietuvą importuota žemės ūkio ir maisto produktų vidaus vartojimui už

2054,5 mln. Lt. Palyginti su 2002 metais, šių produktų importo struktūra pagal pagrindinius KPN skyrius pasikeitė mažai. Per minėtą laikotarpį gyvūninės kilmės produktų importas sudarė 17 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo vidaus vartojimui, jo vertė – 356,9 mln. Lt (2002 m. atitinkamai 16 proc. ir 300,9 mln. Lt), augalinių produktų – 30 proc. ir 625,3 mln. Lt (30 proc. ir 575,6 mln. Lt), riebalų ir aliejaus – 9,0 proc. ir 184,3 mln. Lt (9,6 proc. ir 186,0 mln. Lt), paruoštų maisto produktų – 43 proc. ir 888,1 mln. Lt (45 proc. ir 866,1 mln. Lt).

4 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų grynasis importas 1997–2003 metais, mln. Lt
 Figure 4. Net imports of agricultural and food products in 1997–2003, in mill. Lt

Palyginti su 2002 metais, 2003-aisiais daugiausia padidėjo gyvūninės kilmės produktų importas – 10 proc. (56,0 mln. Lt). Augalinių produktų importas išaugo 8,6 proc. (49,5 mln. Lt), paruoštų maisto produktų, gėrimų ir tabako – 2,5 proc. (22,0 mln. Lt). Suma-

žėjo tik riebalų ir aliejaus importas. Jų buvo importuota 0,9 proc. mažiau (vertė sumažėjo 1,7 mln. Lt).

2003 metais daugiausia buvo importuota vaisių ir riešutų – už 235,5 mln. Lt (12 proc. viso importo vidaus vartojimui), įvairių maisto

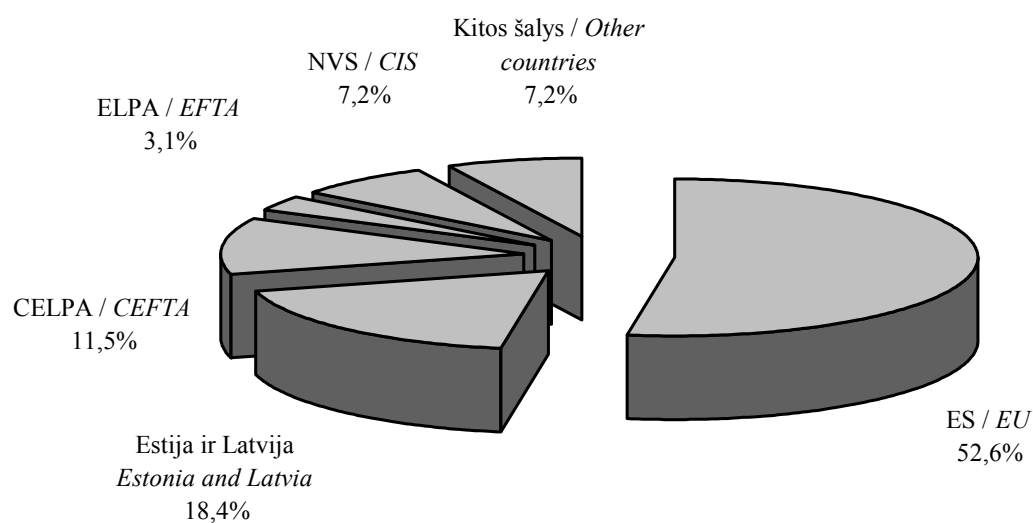
produktų (21 grupė pagal KPN) – už 195,4 mln. Lt (9,5 proc.), gyvūninių arba augalinių riebalų ir aliejaus – už 184,3 mln. Lt (9,0 proc.), žuvų ir vėžiagyvių – už 153,7 mln. Lt (7,5 proc.).

2003 metais, palyginti su 2002-aisiais, padidėjo 17 iš 24 žemės ūkio ir maisto produktų grupių grynasis importas. Daugiausia išaugo mėsos ir valgomųjų mėsos subproduktų importas (jų vertė padidėjo 33,2 mln. Lt arba 45 proc.), kakavos ir gaminių iš kakavos (atitinkamai 32,3 mln. Lt arba 50 proc.), vaisių ir riešutų (31,9 mln. Lt arba 16 proc.), javų (17,5 mln. Lt arba 45 proc.). Daugiausia sumažėjo tabako ir perdirbtų tabako pakaitalų importas – net 23 proc.

01–24 produktų grupių 2002 ir 2003 metų grynojo importo duomenys pateikti 6 priede.

Įvairių produktų importo ir eksporto vidutinių metinių kainų kitimo tendencijos skyrėsi. Pavyzdžiui, importuotų daržovių vidutinė kaina, palyginti su 2002 metais, padidėjo 32 proc., eksportuotų – 10 proc., importuotų aliejinių kultūrų sėklų kaina padidėjo 11 proc., eksportuotų sumažėjo 28 proc., importuotų įvairių maisto produktų vidutinė kaina padidėjo 15 proc., eksportuotų sumažėjo 14 proc.

Grynojo importo analizė pagal šalių siuntėjų grupes parodė, kad daugiausia žemės ūkio ir maisto produktų buvo importuota iš ES (apie 53 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo vidaus vartojimui), Estijos ir Latvijos (daugiau nei 18 proc.) ir CELPA šalių (apie 12 proc.). Importas iš šių šalių grupių sudarė apie 83 proc. viso importo vidaus vartojimui (5 pav.).

5 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų grynojo importo struktūra 2003 metais, proc.
Figure 5. Structure of net imports of agricultural and food products in 2003, in per cent

2003 metais daugiausia žemės ūkio ir maisto produktų buvo importuota iš Vokietijos (16 proc. viso importo, už 331,1 mln. Lt), Nyderlandų (12 proc., už 248,2 mln. Lt), Latvijos (10 proc., už 208,1 mln. Lt), Estijos (8,3 proc.,

už 170,8 mln. Lt), Lenkijos (7,5 proc., už 153,7 mln. Lt), Danijos (6,5 proc., už 134,5 mln. Lt). Importas iš šių šalių sudarė apie 61 proc. viso 2003 metų žemės ūkio ir maisto produktų importo vidaus vartojimui. Tuo tarpu

importo pagal kilmės šalis analizė rodo, kad 61 proc. importuotų produktų buvo pagaminta 11 šalių: Vokietijoje (14 proc.), Lenkijoje (7,0 proc.), Latvijoje (6,3 proc.), Estijoje (6,0 proc.), Nyderlanduose (5,8 proc.), Danijoje (5,5 proc.), Ispanijoje (4,1 proc.), Ukrainoje (3,2 proc.), Prancūzijoje (3,1 proc.), Belgijoje (2,9 proc.), Kot d'Ivuaire (2,6 proc.).

Didelę dalį importuotų vidaus vartojimui iš Vokietijos produktų sudarė sojų aliejus, kava, įvairūs maisto produktai (specialios medicininės paskirties, cukraus sirupai ir mišiniai ir kt.), kakavos pupelės, margarinas; iš Nyderlandų – citrusiniai vaisiai, sojų pupelių ekstrakcijos liekanos, vynuogės, kakavos pupelės, pomidorai, užšaldytos žuvis; iš Latvijos – cigaretės, nefermentuotos vaisių sultys, paruoštos arba konservuotos žuvis, bananai, kava. Tačiau tik 79 proc. importuotų iš Vokietijos į Lietuvą produktų buvo užauginta arba pagaminta juos eksportavusioje šalyje, iš Latvijos – 62 proc., iš Nyderlandų – 56 proc.

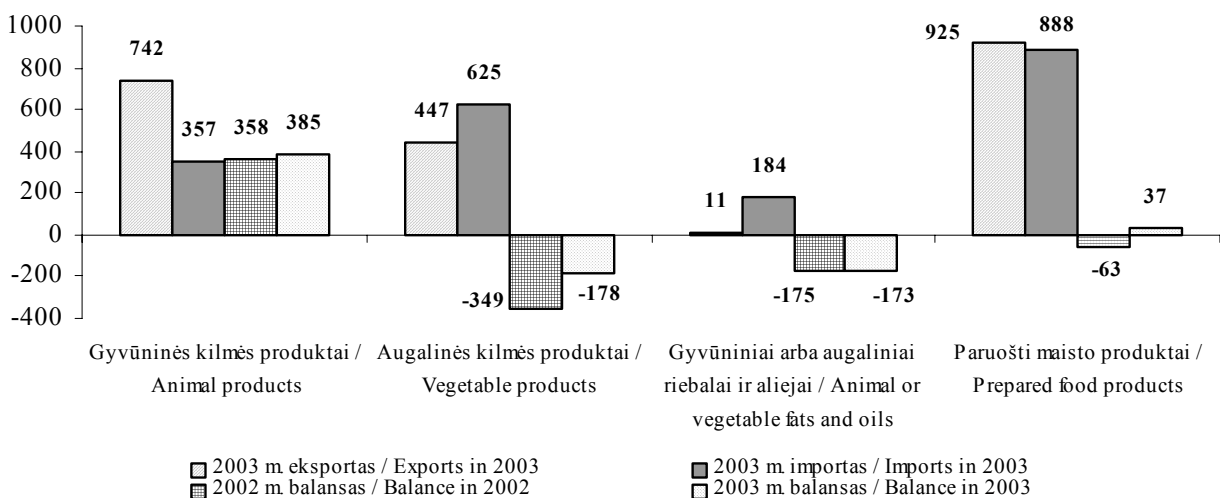
2003 metais (vertinant pagal Specialiąją prekybos sistemą) užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais apyvarta siekė 4179,9 mln. Lt ir, palyginti su 2002-aisiais, padidėjo 15 proc. Prekybos paruoštais maisto

produktais apyvarta buvo didžiausia (43 proc. visos užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais apyvartos). Antroje vietoje – prekyba gyvūninės kilmės (26 proc.), trečioje – augaliniais produktais (26 proc.).

2002 metais užsienio prekybos balansas (pagal Specialiąją prekybos sistemą) buvo neigiamas ir siekė 228 mln. Lt. 2003-aisiais balansas tapo teigiamas ir sudarė 71 mln. Lt, kadangi eksportas didėjo daug spartesniais tempais nei importas.

Keitėsi ir pagrindinių produktų skyrių (pagal KPN) prekybos balansai. Prekybos gyvūninės kilmės produktais balansas nuo 1997 metų visą laiką buvęs teigiamas, 2003-aisiais padidėjo 7,6 proc. Prekybos augaliniais produktais – išliko neigiamas, tačiau sumažėjo dvigubai. Neigiamas prekybos riebalais ir aliejumi balansas išliko to paties lygio, o paruoštais maisto produktais pirmą kartą per daugelį metų tapo teigiamas.

2003 metais teigiamą poveikį užsienio prekybos balansui darė pieno produktų eksportas, viršijęs importą 15 kartų, prekyba paruoštais pašarais gyvūnams, javais, gaminiais iš mėsos, žuvis.

6 pav. Užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais (pagal Specialiąją prekybos sistemą)
Figure 6. Foreign trade of agricultural and food products (according to the Special Trade System)

Užsienio prekybos balanso pagal 01–24 produktų grupes duomenys pateikti 6 priede.

2003 metais beveik trys ketvirtadaliai užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais apyvartos teko dešimčiai valstybių: Latvijai, Vokietijai, Rusijai, Estijai, Ukrainai, Nyderlandams, Lenkijai, Belgijai, Danijai ir JAV. Didžiausias teigiamas prekybos balansas – su Rusija, Ukraina ir JAV.

Summary

For the first time since 1997 the net exports of agricultural and food products excee-

ded the imports for domestic uses, the trade balance according to the Special Trade System became positive and amounted to 70 mill. Lt. In 2003, compared to 2002, the exports increased by 25 per cent and the imports by about 7 per cent. The larger turnover was in trade of prepared food products (35 per cent of the total net exports, 43 per cent of the total net imports). The majority of products were exported to the EU and CIS countries (34 per cent and 28 per cent, respectively, of the total net exports). The largest imported amounts were from the EU countries (53 per cent of the total imports).

PREKYBOS REŽIMO PASIKEITIMO ĮTAKA LIETUVOS IR UKRAINOS UŽSIENIO PREKYBAI *THE IMPACT OF TRADE REGIME CHANGES ON FOREIGN TRADE BETWEEN LITHUANIA AND UKRAINE*

Donata Ketvirytė, Nijolė Pelanienė

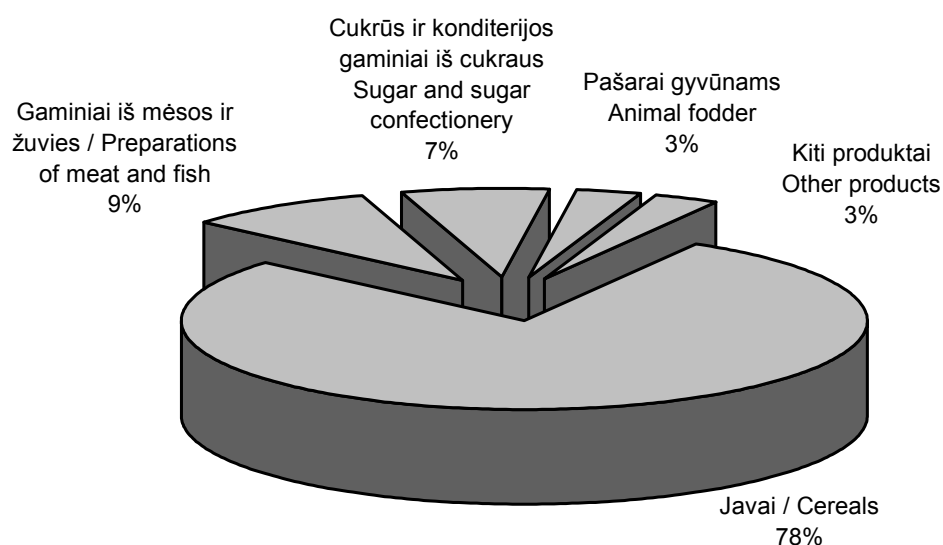
Lietuvos užsienio prekybos tarifinių reguliavimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos muitų tarifų įstatymas, Lietuvos Respublikos muitinės kodeksas, laisvosios prekybos sutartys, kiti teisės aktai. Prekyboje su šalimis, pasirašiusiomis laisvosios prekybos sutartis, taikomi preferenciniai muitų tarifai, sudarantys palankias sąlygas užsienio prekybos plėtrai.

Vykdydama įsipareigojimus ES, Lietuva visas šias sutartis denonsavo ir nuo gegužės 1 d., tapusi ES nare, pradės taikyti ES sutarčių su trečiosiomis šalimis nuostatas. Dauguma šalių, su kuriomis Lietuva yra pasirašiusi laisvosios prekybos sutartis, taps ES narėmis, o su kitomis, ES taip pat pasirašiusi laisvosios prekybos sutartis, išskyrus Ukrainą.

Užsienio prekybos vertės pokyčius lemia du veiksniai – eksporto ir importo apimtys bei kainos.

2003 metais, išankstiniais Muitinės departamento duomenimis, žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos tarp Lietuvos ir Ukrainos balansas buvo teigiamas ir sudarė 104 mln. Lt. Eksportas viršijo importą 2,6 karto. Lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksportas į Ukrainą pagal statistinę vertę sudarė 8,0 proc. viso šių produktų eksporto, o importas vidaus vartojimui iš Ukrainos – 3,2 proc. viso atitinkamų produktų importo.

2003 metais žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Ukrainą struktūroje santykinai didžiausią dalį sudarė javai (1 pav.).

1 pav. Lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Ukrainą struktūra 2003 metais [4]

Figure 1. Structure of the exports of Lithuanian agricultural and food products to Ukraine in 2003

Pažymėtina, kad tokia eksporto struktūra būdinga tik 2003 metams. Javų eksportas į Ukrainą ankstesniais metais buvo santykinai nedidelis arba jo visai nebuvo. Ukraina pati yra viena didžiausių javų augintojų ir eksportuotojų pasaulyje, tačiau 2003 metai buvo nederliaus metai daugelyje šalių, tarp jų ir Ukrainoje. Nepakankama pasiūla ir dėl to padidėjusios kainos bei panaikinti importo muitai sudarė palankias sąlygas lietuviškos kilmės produktų pardavimui Ukrainos rinkoje.

2003 metais į Ukrainą buvo eksportuota 51 proc. visų eksportuotų lietuviškos kilmės javų, 22 proc. cukraus ir konditerijos gaminių iš cukraus, 11 proc. gaminių iš mėsos ir žuvis grupėms priklausančių produktų.

Eksportuojamų produktų asortimentas gana platus, tačiau daugelio jų kiekiai nedidelės. Grupavimas pagal statistinę vertę parodė, kad dešimt eksportuotų produktų sudaro net 97 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Ukrainą (1 lentelė).

1 lentelė / Table 1

Pagrindiniai į Ukrainą 2003 metais eksportuoti žemės ūkio produktai [4]

Selected agricultural products exported to Ukraine in 2003

KPN kodas CN code	Produktai / Products	Kiekis, t Quantity, t	Vertė, tūkst. Lt Value, thou Lt	Eksporto kaina, Lt/t Export price, Lt/t
10019099	Kviečiai ir meslinas / <i>Wheat and meslin</i>	268675	131526	490
17029099	Cukrų ir cukrų sirupo mišiniai, įskaitant invertuotąjį cukrų <i>Blends of sugars and sugar syrups, incl. inverted sugar</i>	26479	12025	454
16042005	Produktai iš surimių / <i>Surimi products</i>	3613	11355	3143

KPN kodas CN code	Produktai / Products	Kiekis, t Quantity, t	Vertė, tūkst. Lt Value, thou Lt	Eksporto kaina, Lt/t Export price, Lt/t
23091090	Kačių ir šunų maistas, supakuotas į mažmeninei prekybai skirtas pakuotes / <i>Cat and dog food, put up for retail sale</i>	623	2772	4448
16041319	Gaminiai, konservai, ikrai ir jų pakaitalai iš sardinių / <i>Preparations, preserves, caviar and caviar substitutes from sardines</i>	790	2312	2926
10030090	Miežiai / <i>Barley</i>	3632	1871	515
18063100	Įdarytas šokoladas ir kiti maisto produktai, turintys kakavos / <i>Chocolate and other food preparations containing cocoa</i>	211	1612	7637
01021010	Grynaveislės telyčios / <i>Pure-bred heifers</i>	240*	931	3879**
23099035	Kačių ir šunų maistas, kurių sudėtyje yra ne mažiau kaip 50 proc., bet mažiau kaip 75 proc. masės pieno produktų / <i>Cat and dog food, containing >= 50% and <75% of weight of milk products</i>	470	884	1880
19059030	Duonos ir pyrago gaminiai / <i>Bread and pastry</i>	240	725	3022
Iš viso / Total		–	166014	–

* vnt. / heads; ** Lt/vnt. / Lt/head.

Prekybos režimo pokyčių tyrimai rodo, kad visų 1 lentelėje nurodytų iš Lietuvos eksportuotų žemės ūkio ir maisto produktų kainos Ukrainos rinkoje turėtų didėti. Tai lems muitų tarifų didėjimas. Dabartiniu metu Ukraina Lietuvai importo muitus taiko keturioms nagrinėjamų eksportuojamų produktų subpozicijoms:

- Gaminiais, konservams, ikrams ir jų pakaitalams iš sardinių (KPN 16041319) – 10 proc.;
- kviečiams ir meslinui (KPN 10019099) bei įdarytam šokoladui (KPN 18063100) – 15 proc.;
- miežiams (KPN 10030090) – 20 proc. [6].

Lietuvai tapus ES nare, gaminių iš sardinių bei miežių importui į Ukrainą bus taikomas 10 procentinių punktų didesnis maito tarifas, o kviečių ir meslino bei šokolado tarifas nesikeis.

Kitų 1 lentelėje nurodytų žemės ūkio ir maisto produktų eksportui iš Lietuvos Ukraina

dabartiniu metu taiko nulinį, o ES šalims – nuo 10 iki 20 proc. muitų tarifus:

- 10 proc. – grynaveislėms telyčioms (KPN 01021010), kačių ir šunų maistui, kurių sudėtyje yra ne mažiau kaip 50 proc., bet mažiau kaip 75 proc. masės pieno produktų (KPN 23099035);
- 20 proc. – visiems kitiems 1 lentelėje nurodytiems [6].

Muitų tarifų padidėjimas atitinkamai padidins eksportuojamų produktų kainas Ukrainos vidaus rinkoje. Tai mažins lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų konkurencingumą šioje šalyje.

Eksporto subsidijos, turinčios teigiamą įtaką eksporto plėtrai, analizuojamiems produktams netaikomos, išskyrus subpozicijas „Cukrūs, cukrų sirupas“ (KPN 17029099) ir „Grynaveislės telyčios“ (KPN 01021010).

Eksporto į Ukrainą apimčių bei kainų pokyčių analizė rodo, kad naujasis prekybos režimas padidins visų eksportuojamų produktų statistinę vertę, išskyrus šokoladą (KPN 1806310), kuriam importo muitas nesikeičia. Eliminavus kviečių ir meslino eksportą (KPN 10019099), kaip nebūdingą Lietuvos ir Ukrainos prekybai, ir darant prielaidą, kad eksporto apimtys išliks 2003 metų lygio, daugiausia turėtų padidėti statistinė vertė:

- cukrų ir cukrų sirupo mišinių, įskaitant invertuotąjį cukrų (KPN 17029099) – 2405 tūkst. Lt;
- gaminių arba konservų iš surimių (KPN 16042005) – 2271 tūkst. Lt;
- kačių ir šunų maisto (KPN 23091090) – 554 tūkst. Lt.

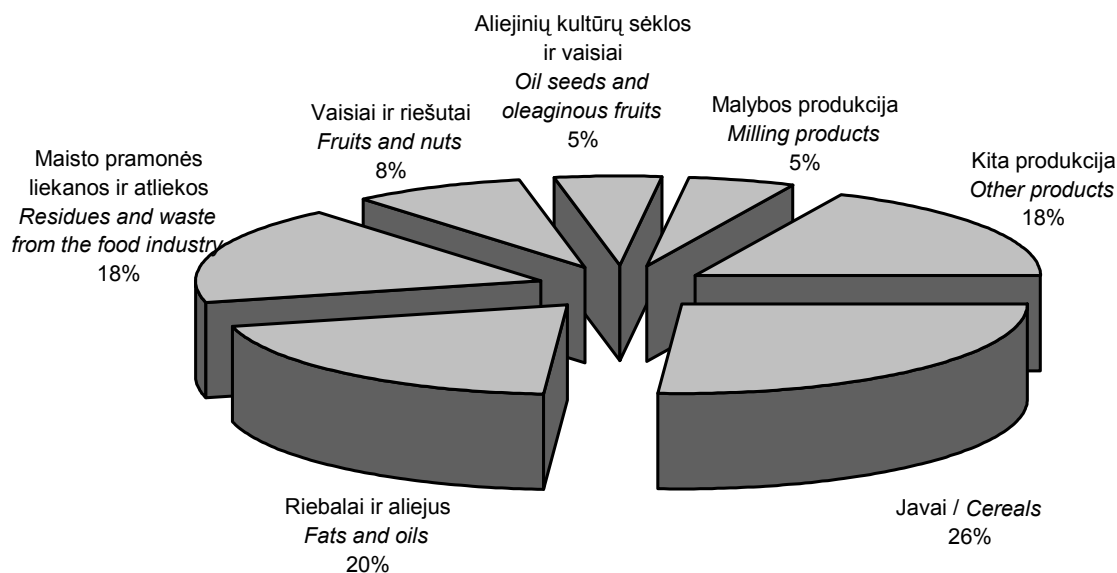
Vidutiniškai visų 1 lentelėje nurodytų žemės ūkio ir maisto produktų (be kviečių ir

meslino) statistinė vertė turėtų padidėti 16 proc. Kita vertus, tikėtina, kad tokie pokyčiai sumažins žemės ūkio ir maisto produktų eksportą į Ukrainą.

Prekybos režimo pasikeitimas didins ir į Lietuvą iš Ukrainos importuojamų žemės ūkio ir maisto produktų vertę.

2003 metais importo iš Ukrainos struktūroje santykinai didžiausią dalį sudarė javų, gyvūninių ir augalinių riebalų ir aliejaus bei maisto pramonės liekanų ir atliekų grupių produktai (2 pav.).

Visame javų importe importas iš Ukrainos 2003 metais sudarė 30 proc., maisto pramonės liekanų ir atliekų – 8,1 proc., riebalų ir aliejų – 7,3 proc., aliejinių augalų ir sėklų – 6,7 proc., malybos produkcijos – 5,5 proc.

2 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importo iš Ukrainos į Lietuvą struktūra 2003 metais [4]
 Figure 2. Structure of the agricultural and food products imported from Ukraine in 2003

Pagrindiniai iš Ukrainos 2003 metais importuoti žemės ūkio ir maisto produktai [4]
Selected agricultural and food products imported from Ukraine in 2003

KPN kodas <i>CN code</i>	Produktai / <i>Products</i>	Kiekis, t <i>Quantity, t</i>	Vertė, tūkst. Lt <i>Value, thou Lt</i>	Importo kaina, Lt/t <i>Import price, Lt/t</i>
10059000	Kukurūzai / <i>Maize</i>	43525	16015	368
23063000	Išspaudos ir kitos kietos augalinių riebalų arba augalinio aliejaus ekstrakcijos liekanos <i>Oil-cake and other solid residues from the extraction of vegetable fats and oils</i>	24870	8085	325
15121191	Neapdorotas aliejus / <i>Crude oil</i>	3483	5864	1683
15121991	Saulėgražų aliejus / <i>Sunflower-seed oil</i>	2318	4607	1987
15071090	Neapdorotų sojų pupelių aliejus <i>Crude soya-bean oil</i>	1818	3029	1666
12060099	Saulėgražų sėklos, skaldytos arba neskaldytos / <i>Sunflower seeds, whether or not broken</i>	2840	2572	906
22029010	Vandenys, įskaitant mineralinius ir gazuotuosius vandenius, į kuriuos pridėta cukraus <i>Waters, incl. mineral waters and aerated waters, containing added sugar</i>	1381	1995	1444
08023200	Graikiniai riešutai be kevalų / <i>Walnuts, shelled</i>	318	1963	6179
08071100	Arbūzai / <i>Watermelons</i>	4172	1628	390
19023010	Tešlos gaminiai / <i>Pasta products</i>	713	1623	2276
Iš viso / Total		–	47380	–

Kaip ir eksportuojamų į Ukrainą produktų, taip ir importuojamų iš jos asortimentas labai platus, tačiau daugelio apimtys nedidelės. Pagal statistinę vertę sugrupuotų dešimt produktų sudarė 71 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo iš Ukrainos į Lietuvą (2 lentelė).

Lietuva 2 lentelėje nurodytiems produktams taikė nulinį maito tarifą, išskyrus nealkoholinius gėrimus. ES maito tarifų sistema yra lanksti. Importo iš trečiųjų šalių maito tarifai mažinami arba didinami priklausomai nuo produktų pasiūlos ir paklausos. 2003 metais dėl nepalankių klimatinių sąlygų žymiai sumažėjus

javų derliui, tarp jų ir kukurūzų, maito tarifai buvo sumažinti.

Kita vertus, ES nustatytų importo iš trečiųjų šalių tarifų dydžiai besivystančioms ar mažai išsivysčiusioms šalims, prie kurių priskiriama ir Ukraina, daugeliui produktų yra sumažinti. Tai numato Bendroji preferencijų sistema (BPS), kurios taikymo nuostatos pateiktos Europos Tarybos reglamente Nr. 2501/2001 [2].

Lietuvos ir ES taikytų maito žemės ūkio ir maisto produktų importui iš Ukrainos analizė rodo, kad prekybos režimo pasikeitimas neturės įtakos šių produktų importui:

- kukurūzų (KPN 10059000);

- išspaudų ir kitų kietų augalinių riebalų arba augalinio aliejaus ekstrakcijos liekanų (KPN 230630000);
- nealkoholinių gėrimų (KPN 2202910).

ES taikomų Ukrainai importo muitų tarifų ir BPS analizė rodo, kad dėl prekybos režimo pasikeitimo 916 Lt/t turėtų padidėti tešlos gaminių (KPN 19023010), 121 Lt/t – saulėgražų aliejaus (KPN 15121991), 99 Lt/t – graikinių riešutų (KPN 08023200) kainos.

Įvertinus abu veiksnius – importo apimtį ir kainą, matyti, kad daugiausia padidės tešlos gaminių (KPN 19023010) importo statistinė vertė – 653 tūkst. Lt ir saulėgražų aliejaus (KPN 15121991) – 281 tūkst. Lt.

Skaičiavimai rodo, kad Lietuvai tapus ES nare ir pasikeitus užsienio prekybos režimui, 2 lentelėje nurodytų iš Ukrainos importuojamų žemės ūkio ir maisto produktų statistinė vertė padidės 2,4 proc. Atsižvelgiant į tai, kad importas iš Ukrainos tesudaro 3,2 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo į Lietuvą, galima teigti, kad dėl prekybos režimo pasikeitimo importas iš Ukrainos beveik neturės įtakos importo iš trečiųjų šalių pokyčiams.

Atlikti tyrimai rodo, kad prekybos režimo pasikeitimo, Lietuvai tapus ES nare, įtaka užsienio prekybai su Ukraina bus nevienareikšmė, kadangi ES Ukrainai taiko mažesnius importo tarifus nei Ukraina – ES šalims. Dėl to lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Ukrainą kainos turėtų padidėti žymiai daugiau nei importo iš Ukrainos kainos. Atsižvelgiant į užsienio prekybos tarp Lietuvos ir Ukrainos apimtį, lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksportas, darant prielaidą, kad jos išliks 2003 metų lygio, „pabrangtų“ 16 proc., o importas vidaus vartojimui – tik 2,4 proc. Tokie pokyčiai vers Lietuvos visų rūšių produktų eksportuotojus ieškoti konku-

rencingumo didinimo būdų arba persiorientuoti į kitų šalių rinkas, o importuotojus iš Ukrainos – atsakyti tik kai kurių rūšių produktų importo iš Ukrainos.

Literatūra

1. Dėl preferencinių muitų taikymo prekyboje tarp Lietuvos Respublikos ir Ukrainos / Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos, Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos bei Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos informacinis pranešimas, 2002-12-31 // Valstybės žinios. – 2002. – Nr. 126.
2. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2501/2001, nustatantis apibendrintų muitų lengvatų taikymą nuo 2002 m. sausio 1 d. iki 2004 m. gruodžio 31 d. – www.lrs.lt
3. Lietuvos Respublikos integruotas tarifas. – <http://195.182.67.1/muitai/muitai.htm>
4. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – www.zum.lt/muitine/
5. www.Taxation and Customs Union. – euro-pa.eu.int/comm/taxation_customs/dds/cgi-bin/tarchap?Lang=EN
6. Ukraina Harmonized Codes. – www.bisnis.doc.gov/bisnis/country/uphc1.html

Summary

The article deals with the impact of trade regime changes after Lithuania's integration into the EU on foreign trade with Ukraine. The survey shows that the impact on the exports and imports will be different. On the supposition that the amounts of the exports and imports will be at the same level, it was estimated that the value of Lithuanian agricultural and food products exported to Ukraine will grow up by 16 per cent, and that of the products imported from this country will increase only by 2.4 per cent. Such situation will lead the Lithuanian exporters to seek more actively for new ways to increase competitiveness or to reorient their exports to other foreign markets.

EKONOMINIO BENDRADARBIAVIMO IR PLĖTROS ORGANIZACIJOS ŠALIŲ ŽEMĖS ŪKIO POLITIKOS TENDENCIJOS *TENDENCIES FOR AGRICULTURAL POLICY IN OECD COUNTRIES*

Eglė Stonkutė

Integruojantis į ES bei išsipareigojant vykdyti bendrąją žemės ūkio politiką (BŽŪP), žemės ūkį prioritetu įvardijusiai Lietuvai svarbu įvertinti savo vietą bendrojoje žemės ūkio rinkoje, susipažinti su ekonominės erdvės, kurioje veikia ES, žemės ūkio politikos kryptimis, identifikuoti tikruosius ES tikslus ir vykdomos politikos pobūdį pasaulinės rinkos kontekste.

Straipsnyje aptariami kai kurie Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) šalių žemės ūkio politikos aspektai. Šios organizacijos šalių narių žemės ūkio politikos kryptį apžvalgos svarba grindžiama tuo, jog, pirma, šios organizacijos narės – ES ir JAV – yra vienos svarbiausių žemės ūkio rinkoje veikiančių jėgų. Antra, EBPO priklauso 30 šalių, dar su 70 šalių organizacija aktyviai bendradarbiauja. Trečia, EBPO žemės ūkio politikos vertinimui naudoja vienodą metodiką, taip sudarydama sąlygas žemės ūkio politikos kryptį lyginamajai analizei. Remiantis EBPO žemės ūkio politikos vertinimo metodika, straipsnyje apžvelgiami pagrindiniai žemės ūkio politikos įvykiai 2002 metais, kurie lėmė ir ateityje turės įtakos politikos vystymuisi, lyginamos EBPO šalių žemės ūkio politikos kryptys.

Pastaraisiais metais galima stebėti tam tikrą EBPO šalių žemės ūkio politikos pastovumą – jau keletą metų iš esmės nekinta paramos žemės ūkiui lygis bei formos. Ir vis dėlto reikėtų išsamiau apžvelgti JAV ūkio saugumo ir kaimo investicijų akte 2002 (ŪSKIA 2002) numatomą žemės ūkio politiką ir ES BŽŪP, kurios ateityje ir lems, EBPO žemės ūkio poli-

tikos analizės specialistų nuomone, pasaulio žemės ūkio rinkos plėtros tendencijas.

Pats bendriausias ir taikliausias JAV ūkio saugumo ir kaimo investicijų akto 2002 apibūdinimas – „paramos žemės ūkiui didinimo aktas“. ŪSKIA 2002 didina maistinių ir pašarinių grūdų, medvilnės, ryžių ir aliejinių augalų augintojų paramos lygį, bet nekeičia paramos lygio cukrui ir pienui. Kitaip sakant, akte numatoma daugiau produktų įtraukti į remiamų produktų sąrašus, siejant gamybos apimtis su išmokų dydžiu. Taip mažinama rizika, turinti įtakos produkcijos augimui ir pasaulinių kainų mažėjimui. Mažesnės produktų kainos lems didesnę gamintojų rėmimą JAV, izoliuodamos juos nuo rinkos signalų bei didindamos kitų šalių, gaminančių tą pačią produkciją, pasiūlos augimo poreikį. Su pagaminta produkcija susieta parama didina ir ateityje didins išteklių poreikį bei neigiamą poveikį aplinkai. ŪSKIA 2002 mažina gamintojų riziką bei atsisako ŪSKIA 1996 kelto tikslo – labiau į rinką orientuoto žemės ūkio. ŪSKIA 2002 nustato bendrą JAV paramos žemės ūkiui lygį, kuris pagal EBPO naudojamą metodiką yra išreiškiamas gamintojų paramos įverčiu (*producer support estimate – PSE*), atspindinčiu šalies visuminius metinius pervedimus (pinigine išraiška) iš vartotojų ir mokesčių mokėtojų žemės ūkio produkcijos gamintojams, kuriais įgyvendinamos politikoje numatytos paramos žemės ūkiui priemonės, nepaisant šių priemonių kilmės, tikslų ir poveikio ūkių produkcijai ar pajamoms. Kai PSE yra lygus 60 proc., reiškia, kad

ties procentų visų žemės ūkio įmonių pajamų sudaro valstybės parama. Remiantis EBPO atliktais tyrimais, teigiama, kad naujasis aktas padidins paramą žemės ūkiui beveik 1,5 procentinio punkto. Minimame dokumente nėra aiškiai įvardytų tikslų, tačiau juo siekiama apsaugoti JAV pagrindinių produktų gamintojus nuo mažėjančių pasaulinių kainų.

Taigi, įteisindamas žemų pajamų, uždirbtų rinkoje, ir aukšto paramos lygio principą, aktas numato didesnius kaštus ne tik vietiniams mokesčių mokėtojams, bet ir kitų šalių gamintojams, ypač tiems, kurie gamina konkurencingą produkciją ir yra iš besivystančių pasaulio šalių. Vadinasi, ateityje reikia tikėtis augančios JAV žemės ūkio produkcijos, didėjančio eksporto bei mažėjančių žemės ūkio produktų (ypač javų) pasaulinių kainų.

Visai kitokio pobūdžio politikos laikosi EBPO narė ES. 1999 metų BŽŪP reforma šiuo metu yra kertinis ES žemės ūkio politikos akmuo. BŽŪP reformos paskirtis – įvesti europinį originalų žemės ūkio modelį, kurio pagrindą sudaro žemdirbių ekonominių, regioninių ir aplinkosauginių vaidmenų pripažinimas. ES propaguojamas konkurencingo žemės ūkio, galinčio konkuruoti pasaulinėje rinkoje savo jėgomis, modelis. Reformos pagrindą sudaro fiksuotos kainos mažinimas ir dalinis pajamų praradimo kompensavimas, mokant tiesiogines išmokas. Kitaip sakant, BŽŪP yra pagrindas vykdyti Urugvajuje priimtus išipareigojimus (URAA – *Uruguay round agricultural agreement*), rengiantis kito etapo daugiašalėms deryboms Pasaulinėje prekybos organizacijoje (PPO). Šių derybų sėkmė priklausys nuo BŽŪP įvertinimo, t. y. kaip ES įgyvendina eksporto ir importo muitų mažinimo bei įėjimo į rinką paprastinimo tikslus.

Nuo 2005 metų ES šalys narės pradės taikyti bendrąją išmoką už hektarą, kurios dydį

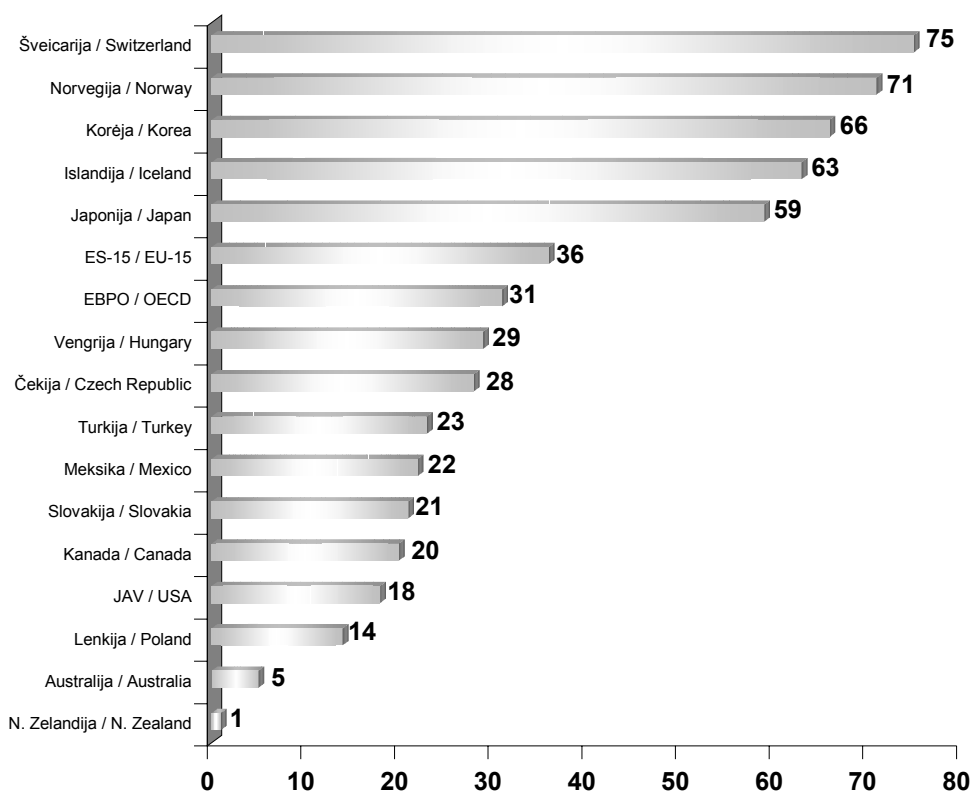
lems faktiniai duomenys (išmokų, kurias gavo ūkis 2000–2002 m. laikotarpiu, vidurkis). Taip nustatyta parama bus kasmet atitinkamai mažinama (3 proc. – 2005 m., 4 proc. – 2006 m., 5 proc. – 2007 m. ir po 5 proc. kasmet iki 2012 m. imtinai). ES šalims kandidatėms taikomas pereinamasis laikotarpis. Jos pasirinko pereinamojo laikotarpio schemas, kurios neprieštaruoja ES BŽŪP nuostatomis bei pačių šalių strateginiams prioritetams. Parama šalims kandidatėms bus kasmet didinama, kol tiesioginės išmokos šalyse kandidatėse pasieks 100 proc. ES lygio.

JAV ir ES pagrindinių žemės ūkio politikos kryptis reglamentuojančių dokumentų analizė leidžia teigti, kad JAV ir ES eina skirtingais keliais. ES žemės ūkio ateitį regi rinkos taisyklėmis besivadovaujančiame ir aplinką tausojančiame ūkyje, o JAV taiko gamybos skatinimo priemones, kurios didina neigiamą poveikį aplinkai. Tačiau JAV parama žemės ūkiui visada buvo maža ir šiuo metu nesiekia EBPO šalių paramos žemės ūkiui vidurkio. Tuo tarpu ES parama žemės ūkiui yra didesnė nei EBPO šalių vidurkis (1 pav.). Todėl kyla klausimas, koku keliu eina EBPO šalys narės ir kieno – JAV ar ES – politika atspindi bendras EBPO šalių narių strategines nuostatas.

Pastebima, kad bendras EBPO paramos lygis žemdirbiams nekito nuo 2000 metų. Daugelyje šalių taikomi politikos instrumentai liko tokie patys, kito tik kai kurių paramos rūšių dydžiai ir formos, priklausomai nuo pokyčių rinkoje. Galima sakyti, kad EBPO šalių žemės ūkis nepasuko labiau į rinką orientuotos šakos vystymo keliu ar paramos mažinimo keliu. Žymesnius paramos lygio pokyčius galima fiksuoti tik per ilgesnį laikotarpį (nuo 1986–1988 m.). Šiandien šalys labai skiriasi paramos žemės ūkiui lygiu. Pavyzdžiui, Naujoji Zelandija, Australija vysto į rinką orientuotą žemės ūkį,

o Šveicarijos, Norvegijos ūkininkų didžioji dalis pajamų yra gaunama tų šalių vykdomos žemės ūkio politikos dėka. Daugelyje EBPO šalių jaučiamas poreikis žemės ūkį labiau orientuoti į rinką bei formuoti politikos kryptis, nu-

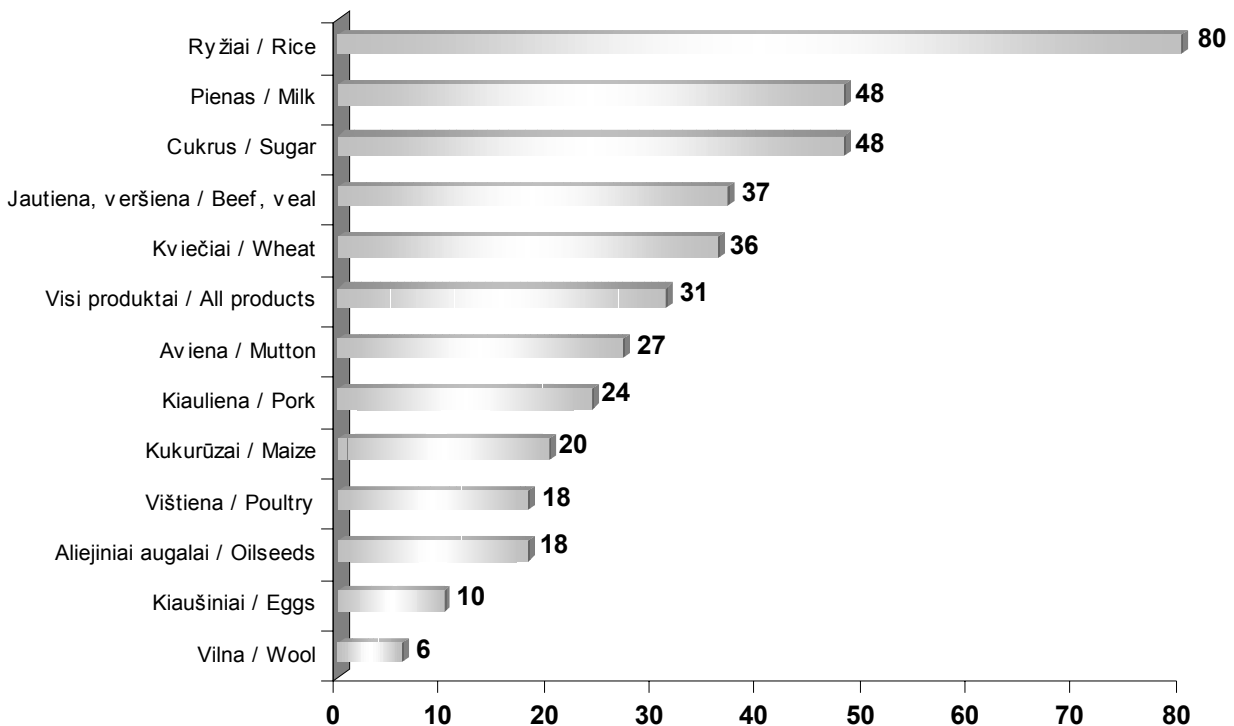
kreiptas į konkrečius tikslus, siekiant sumažinti vidaus vartotojų kaštus, integruoti nacionalinę bei pasaulinę rinkas, įvertinti besivystančių šalių perspektyvas bei sumažinti neigiamą žemės ūkio veiklos įtaką aplinkai.

1pav. Gamintojų paramos įvertis EBPO šalyse 2002 metais, proc. [1]
Figure 1. Producer support estimate in OECD countries in 2002, in per cent

2002 metais, palyginti su 2001-aisiais, gamintojų rėmimo lygis nekito Japonijoje, Korėjoje, sumažėjo JAV, Lenkijoje. Paramos lygis svyruoja nuo 1 proc. Naujojoje Zelandijoje iki 18 proc. JAV, 36 proc. – ES ir daugiau nei 70 proc. – Norvegijoje ir Šveicarijoje. 2002 metais mažesnė, tačiau vis dar didelė dalis ūkių pajamų buvo formuojama šalių vyriausybės intervencijos dėka. Bendros EBPO šalių ūkių pajamos 2002-aisiais buvo 46 proc. didesnės, nei jos būtų buvusios be paramos. Jos padidėjo 2

procentiniais punktais, palyginti su 2001 metų lygiu, tačiau sumažėjo apie 15 procentinių punktų, palyginti su 1986–1988 metų lygiu. Šie faktai leidžia teigti, kad EBPO vis labiau orientuojasi į rinką, nors atskirose šalyse paramos lygis dar labai skiriasi. Žemės ūkis Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje daugiausia priklauso nuo rinkos, o Islandijoje, Japonijoje, Korėjoje, Norvegijoje ir Šveicarijoje didesnę žemės ūkio pajamų dalį sudaro valstybės parama.

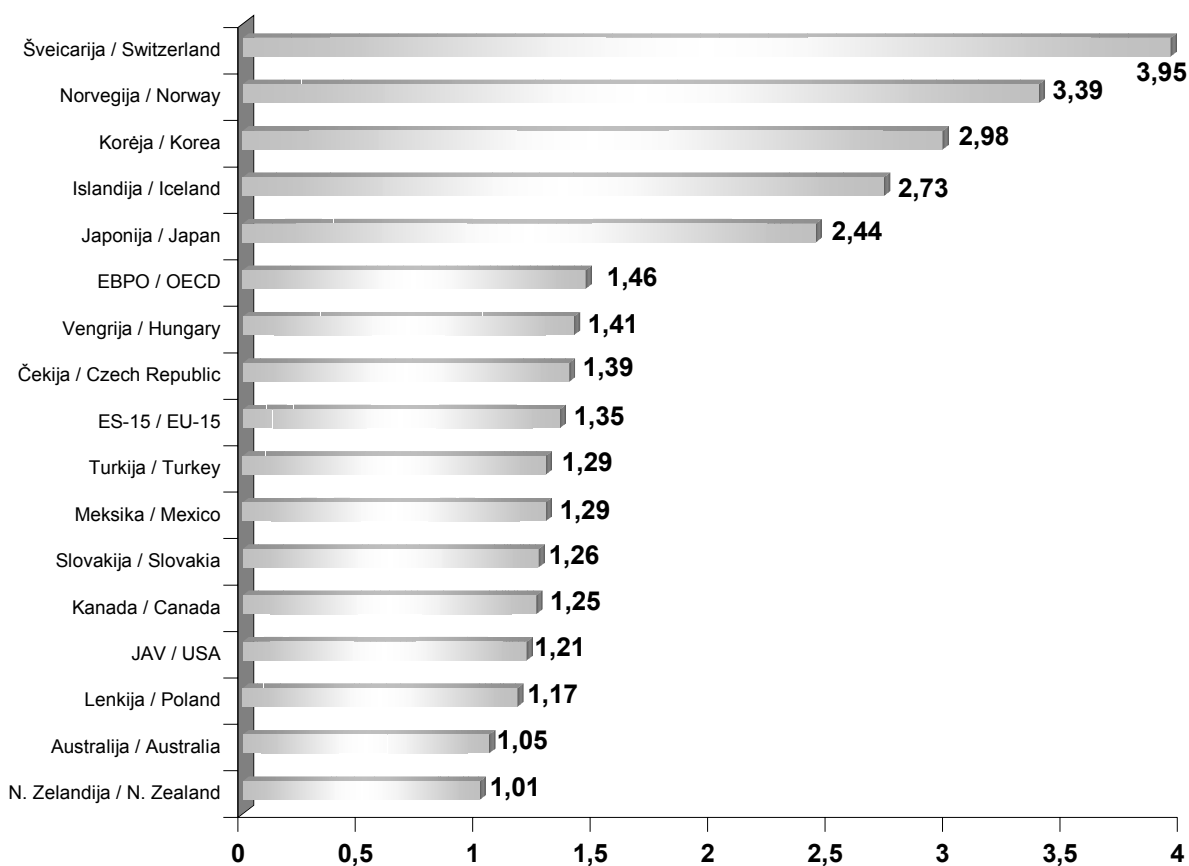
**2 pav. Kai kurių produkcijos rūšių gamintojų rėmimo įvertis EBPO šalyse
2002 metais, proc. [1]**

Figure 2. Producer support estimate for selected products in OECD countries in 2002, in per cent

EBPO šalyse tam tikros produkcijos gamintojų rėmimas svyruoja nuo 6 proc. paramos vilnos gamintojams iki 48 proc. – cukraus bei 80 proc. – ryžių (2 pav.).

Su pagamintos produkcijos kiekiu susietos paramos lygis sumažėjo, palyginti su 1986–1988 metų laikotarpiu, tačiau vis dar išlieka dominuojančia paramos forma tarp EBPO šalių. 2002 metais net 76 proc. gamintojo rėmimo sudarė su produkcijos kiekiu susietos paramos (rinkos kainos rėmimas, išmokos už pagamintą

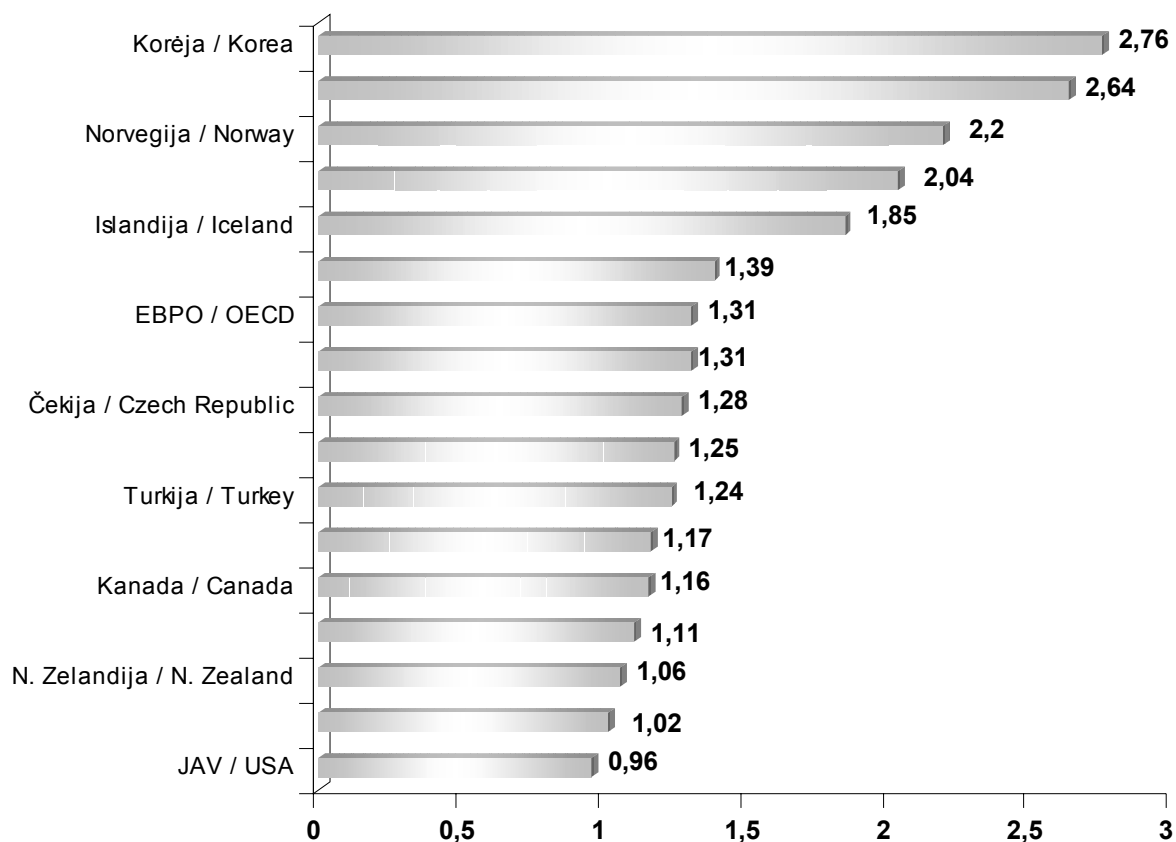
produkciją) bei išteklių atpigavimo priemonės. 1986–1988 metais su pagamintos produkcijos kiekiu susietos paramos dalis sudarė net 90 proc. viso gamintojų rėmimo. Šios priemonės yra vienos iš labiausiai iškreipiančių rinką bei mažiausiai efektyvios, siekiant palaikyti žemdirbių pajamas. 2002 metais 14 proc. paramos gamintojams sudarė išmokos, susietos su pasėlių plotu ar gyvulių skaičiumi, 5 proc. – su faktiniais ūkių rezultatais ir 5 proc. – su ūkių sąnaudų atpigimu.

3 pav. Nominalus gamintojo rėmimo koeficientas EBPO šalyse 2002 metais [1]
Figure 3. Producer nominal assistance coefficient in OECD countries in 2002

Tenka pažymėti, kad Šveicarijos, Norvegijos, Korėjos, Islandijos bei Japonijos žemės ūkio produkcijos gamintojų pajamos 2002 metais buvo beveik keturis kartus didesnės, nei jos būtų buvusios, produkciją vertinant pasaulinėmis kainomis, be jokios valstybės paramos (3 pav.). Kuo didesnis nominalus gamintojo rėmimo koeficientas (*producer nominal assistance coefficient – producer NAC*), tuo mažesnė žemės ūkio įmonių bendrųjų pajamų dalis,

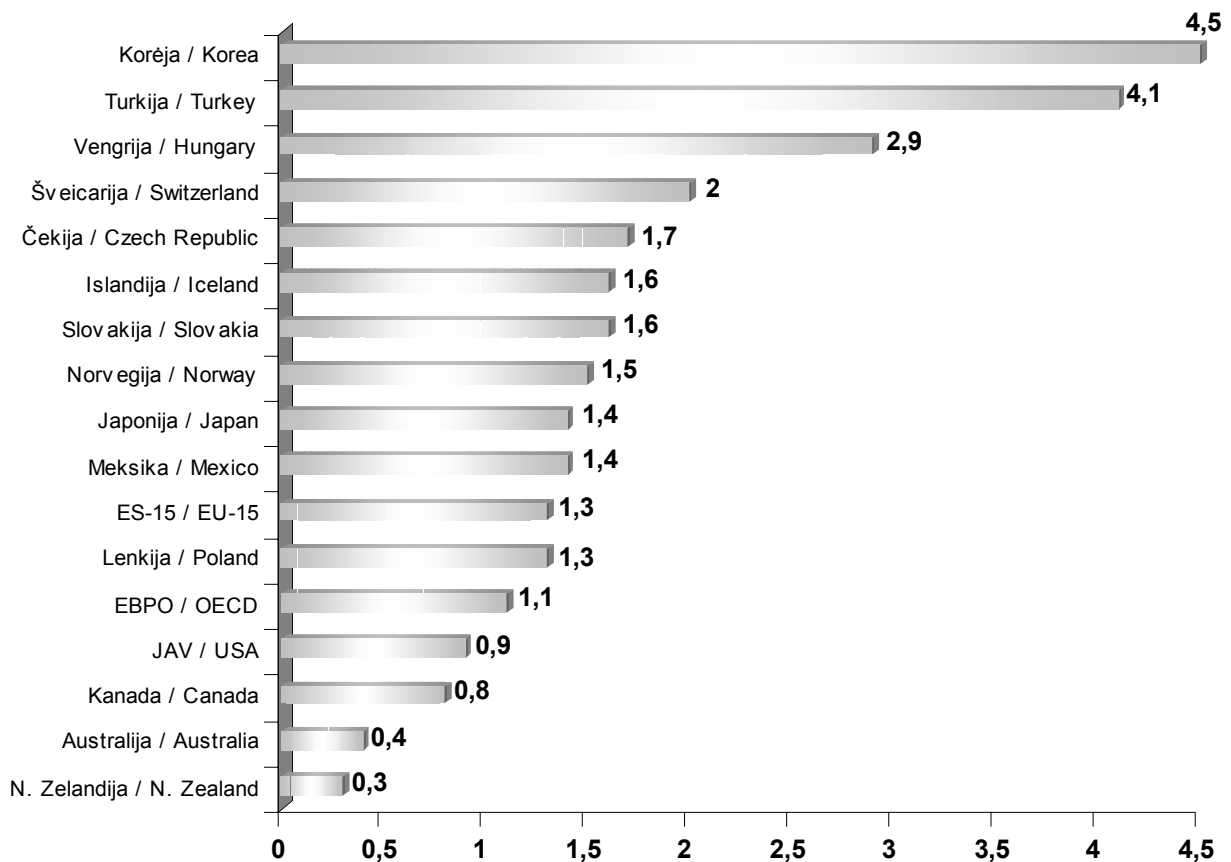
uždirbta rinkoje. Kai koeficientas lygus vienam, bendrosios žemės ūkių įmonių pajamos yra uždirbtos rinkoje be jokios biudžetinės paramos, o kai koeficientas 2,5, gamintojo bendrosios pajamos yra 2,5 karto didesnės, nei jos būtų pasaulinėmis kainomis be valstybės paramos. Naujosios Zelandijos, Australijos žemdirbiai veik visas savo pajamas uždirba patys.

4 pav. Nominalus vartotojo rėmimo koeficientas EBPO šalyse 2002 metais [1]
Figure 4. Consumer nominal assistance coefficient in OECD countries in 2002

Labiausiai gamintojus remiančios šalys, pasinaudamos politikos priemonėmis, padvigubina žemės ūkio produkcijos vartotojų išlaidas. Tam įvertinti naudojamas nominalus vartotojo rėmimo koeficientas (*consumer nominal assistance coefficient – consumer NAC*), rodantis santykį tarp bendrųjų vietinės žemės ūkio produkcijos vartotojų išlaidų, įskaitant ir paramą gamintojams, ir vartojimo pasaulinėmis kainomis be biudžetinės paramos. Kai vartotojo NAC yra lygus 1,0, bendrosios žemės ūkio produkcijos vartojimo išlaidos pateiktos rinkos

kainomis be jokios gamintojo ar vartotojo paramos. Kuo didesnis vartotojo NAC rodiklis, tuo mažesnė dalis vartojimo išlaidų atspindi rinką. Vartotojo NAC 2,5 reiškia, kad vartotojo išlaidos yra 2,5 karto didesnės, nei jos būtų pasaulinėmis kainomis be jokios biudžetinės paramos. Korėjoje ir Šveicarijoje žemės ūkio produkcijos vartotojų išlaidos yra daugiau nei 2,5 karto didesnės, nei jei jos būtų įvertintos pasaulinėmis kainomis be biudžetinės paramos (4 pav.).

5 pav. Paramos žemės ūkiui dalis bendrajame vidaus produkte, proc. [1]

Figure 5. The share of the support to agriculture in gross domestic product, in per cent

2002 metais EBPO šalių visa parama žemės ūkiui sudarė 318 mlrd. JAV dol. Trys ketvirtadaliai paramos buvo skirta gamintojams, apie 17 proc. – bendrosioms paslaugoms. Visa parama žemės ūkiui (2002 m.) sudarė 1,2 proc. EBPO BVP (5 pav.) (1986–1988 m. – 2,3 proc.). Kaip matyti iš 5 paveikslo, parama žemės ūkiui Turkijoje, Korėjoje viršijo 4 proc. šių šalių BVP, tuo tarpu Australija ir Naujoji Zelandija tam neskyrė net 0,5 proc. šalies BVP.

Aplinkos apsaugos politikos svarba EBPO šalyse ateityje turėtų didėti. Tiek ŪSKIA 2002, tiek ES BŽŪP numato dideles investici-

jas aplinkos apsaugos politikai įgyvendinti. JAV ŪSKIA 2002 numato aplinkos apsaugos priemonių finansavimo augimą iki 80 proc., tačiau šis aplinkos apsaugos priemonių finansavimo padidėjimas nekompensuos išaugusio neigiamo poveikio aplinkai dėl paramos žemės ūkiui susiejimo su pagamintos produkcijos kiekiu. Tuo pat metu Australija parengė naują strategiją, siekdama rinkos instrumentus panaudoti aplinkos apsaugos problemoms spręsti. Aplinkos apsaugos problemų sprendimui didelį dėmesį skiria ir Kanada.

Daugelis aplinkos apsaugos strategijų buvo įvestos kaip atsakas į vidaus, regiono ar vietinės aplinkos apsaugos problemas. Pasaulyje taikomos žemės ūkio plėtros strategijos vis dažniau kelia biologinės įvairovės išsaugojimo tikslus. Žinant, kad daugelyje šalių aplinkosaugos strategijos yra tik pirmojoje jų įgyvendinimo stadijoje, pastaraisiais metais EBPO iniciuoja ir aktyviai prisideda prie spartesnio aplinkos apsaugos politikos vystymosi. Pirmasis EBPO žingsnis – siekis integruoti žemės ūkio ir aplinkos apsaugos politikos kryptis. Ši problema sprendžiama, įgyvendinant veiksmų ir sprendimų suderinamumą tarp skirtingų institucijų, atsakingų už aplinkos apsaugos ir žemės ūkio politikos kryptių formavimą bei įgyvendinimą. Antrasis žingsnis – siekis kuo plačiau taikyti „teršėjas moka“ principą žemės ūkyje. Šiuo būdu siekiama skatinti inovacijas užterštumo mažinimo ir prevencijos priemonių srityje. Trečiasis žingsnis – suvokimo, kad žemdirbių gerovė priklauso nuo aplinkos švaros, sklaida, kuri skatina mokymo, švietimo, informavimo poreikį. Taip suteikiama galimybė žemdirbiams patiems spręsti aplinkosaugos problemas ar bent jau žinoti, ką ir kaip imanoma padaryti. Ketvirtasis žingsnis – siekis, kad aplinkos apsaugos politika, jos priemonės kuo mažiau paveiktų patį žemės ūkį kaip veiklos rūšį. Todėl aplinkos apsaugos politikos priemonės turi būti pagal galimybes pritaikytos konkrečiam žemės sklypui. Paskutinis žingsnis – tai siekis, kad išmokos aplinkos apsaugai remti sietųsi su aplinkos apsaugos rezultatais arba su žemės dirbimo būdu.

Žemės ūkio politikos reforma – ypač su pagamintos produkcijos kiekiu susietos paramos bei išteklių atpigavimo eliminavimas – turėtų padėti pasiekti aplinkos apsaugos tikslus, t. y. sumažinti gamybos neigiamą poveikį aplinkai bei leisti rinkos signalams optimaliai paskirstyti

ribotus išteklius. Šios politikos reformos įgyvendinimas atskirose šalyse priklausys nuo tos šalies politikos, žemės ūkio sektoriaus konkurencingumo, gamybos alternatyvų buvimo, technologinio lygio bei produktų rinkų pokyčių. Kol žemdirbiai patys nesuvoks aplinkosaugos svarbos visuomenei bei jų pačių ūkinei veiklai ir kol jų finansinės galimybės neleis visiškai padengti aplinkos apsaugos kaštų, tol bus reikalinga aplinką sauganti ir tausojanti politika.

Apibendrinant EBPO šalių vykdomas žemės ūkio politikos kryptis, tenka pastebėti, kad per pastaruosius kelerius metus vidutinis paramos žemės ūkiui lygis EBPO šalyse nekito. Tik per ilgą laikotarpį galima stebėti paramos žemės ūkiui lygio bei rinką iškreipiančių paramos žemės ūkiui priemonių taikymo mažėjimą. Pasaulyje šiuo metu ryškėja dvi žemės ūkio politikos tendencijos: viena – į aplinkosaugą orientuota politika ir kita – rinką iškreipiančių priemonių taikymą bei neigiamą poveikį aplinkai didinanti politika. Nors EBPO (ir ES) garsiai skelbia aplinkos apsaugos tikslų integravimą į žemės ūkio politiką, JAV, nepaisydama partnerių bendros valios, vykdo ir artimiausioje ateityje ketina vykdyti agresyvią aplinkos ir kitų pasaulio žemės ūkio rinkos dalyvių atžvilgiu politiką, didindama spaudimą aplinkai bei kaštus tą pačią produkciją gaminančių šalių gamintojams ir vartotojams.

Literatūra

1. Agricultural Policies in OECD Countries: Monitoring and Evaluation 2003. – P. 44. – www.oecd.org
2. Farm Income, Financial Conditions and Government Assistance, Data Book. – 2003 June. – www.agr.gc.ca
3. Food and Agricultural Policy. Taking Stock for the New Century, USDA. – www.usda.gov
4. OECD Agricultural Outlook, 2003–2008. – www.oecd.org
5. www.usda.gov/farmland/

Summary

The aim of this article is to present an assessment of agricultural policy developments in OECD countries. The paper deals with the support to agriculture, its types and levels in different OECD countries. It was observed that during the last few years a level of support in

all OECD countries was almost stable, but it decreased in comparison with the level of the 1986–1988 period. Two trends for the development of agricultural policy are analysed: policy oriented to production scale enlargement (USA Farm Act 200), and policy oriented towards integration of agricultural and environmental goals (EU CAP reform).

BALTIJOS VALSTYBIŲ MĖSOS PERDIRBIMO PRAMONĖ INTEGRACIJOS Į ES IŠVAKARĖSE *MEAT PROCESSING INDUSTRY IN THE BALTIC STATES ON THE TRESHOLD OF EU INTEGRATION*

Valentinas Dubinas

Mėsos gamyba Baltijos šalyse iki 2002 metų mažėjo. Tačiau jos apimtys Lietuvoje ir Estijoje tenkina vartojimo poreikius, ir apsirūpinimas mėsa bei jos produktais šiose šalyse yra pakankamas. Latvijoje vartojimo poreikiams patenkinti žymi dalis mėsos importuojama [1]. Į Lietuvą bei Estiją asortimentui pakeičinti dalis mėsos taip pat importuojama.

Lietuvos mėsos perdirbimo įmonių produkcija maisto produktų (be gėrimų) struktūroje sudaro gana reikšmingą dalį (14 proc.). Pastaruoju metu mažėja gyvulių ir paukščių skerdyklų bei mėsos perdirbimo įmonių skaičius, nes, integruojantis į ES, didėja sanitariniai higieniniai reikalavimai, kurių įgyvendinimas susijęs su didelėmis finansinėmis lėšomis, o jų daugelis įmonių stokoja. Dalis smulkių įmonių užsidarė, nes nesugebėjo konkuruoti vidaus ir užsienio rinkose dėl mažų gamybos apimčių ir silpnos

materialinės techninės bazės. Iš ES buvo išsiderėtas pereinamasis laikotarpis iki 2007 metų, kad dalis įmonių turėtų daugiau laiko gamybinei veiklai pertvarkyti.

Per 1998–2004 metų laikotarpį bendras mėsos įmonių skaičius šalyje sumažėjo beveik per pusę. Daugiausia sumažėjo mišrios paskirties mėsos įmonių (62 proc.) ir gyvulių skerdyklų (56 proc.), tačiau gerokai padaugėjo šaldytuvų bei utilizacijos įmonių (1 lentelė).

2003 metų pradžioje Lietuvoje veikė 410 mėsos įmonių. Po metų jų liko tik 365. Iš jų 200 skerdė gyvulius, skerdimų gamybiniai pajėgumai siekė 504 tūkst. galvijų ir 1509 tūkst. kiaulių per metus. Gyvulių skerdimo apimtys Lietuvoje kur kas mažesnės, todėl galvijų skerdyklų metiniai gamybiniai pajėgumai vidutiniškai panaudojami 51 proc., kiaulių – 66 proc.

**Gyvulių ir paukščių skerdyklų bei mėsos perdirbimo įmonių skaičiaus dinamika
1998–2004 metais, vnt. [4]**

*Changes in numbers of livestock and poultry slaughterhouses and meat processing enterprises
in 1998–2004, in units*

Įmonės pagal veiklos rūšį <i>Enterprises by activity type</i>	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Pokytis 1998–2004 <i>Change 1998–2004</i>
Gyvulių skerdyklos <i>Livestock slaughterhouses</i>	282	231	203	179	146	136	123	-159
Mišrios mėsos įmonės (skerdimas ir perdirbimas) <i>Mixed meat enterprises (slaughter and processing)</i>	202	167	156	147	129	99	77	-125
Paukščių skerdyklos <i>Poultry slaughterhouses</i>	14	16	19	19	14	15	13	-1
Mėsos perdirbimo įmonės <i>Meat processing enter- prises</i>	207	207	181	169	131	117	104	-103
Sandėliai, šaldytuvai <i>Storehouses, cold storage</i>	25	31	33	38	38	40	44	+19
Žvėrienos įmonės <i>Game enterprises</i>	3	2	2	2	2	1	1	-2
Utilizacijos įmonės <i>Utilisation enterprises</i>	2	2	2	2	2	2	3	+1

2 lentelė / Table 2

Gyvulių skerdimo apimtys Lietuvoje 2000–2003 metais, tūkst. vnt. [4; 5]

Livestock slaughter amounts in Lithuania in 2000–2003, in thousand heads

Gyvuliai / <i>Livestock</i>	2000	2001	2002	2003
Galvijai / <i>Cattle</i>	367	242	222	259
Kiaulės / <i>Pigs</i>	677	784	939	1000
Avys, ožkos / <i>Sheep, goats</i>	2,6	2,7	3,6	3,7

Gyvulius skerdžiančių įmonių gamybi-
nių pajėgumų poreikis 2004 metams:

- galvijų – apie 260 tūkst.;
- kiaulių – apie 1002 tūkst.
(2 lentelė).

Visos Lietuvoje veikiančios skerdyklos ir
mėsos perdirbimo įmonės pagal jų atitiktį ES reika-
lavimams suskirstytos į 4 grupes (A, B, C, D).

A grupės įmonės atitinka ES reikalavi-
mus. Šiai grupei priskirta 16 įmonių, turinčių
veterinarinio patvirtinimo numerį, leidžiantį
eksportuoti produkciją į ES šalis. Iš viso A gru-
pėje yra 28 gyvulių skerdyklos, 58 mėsos per-
dirbimo įmonės, 3 žarnų perdirbimo įmonės, 17
šaldytuvų, 5 paukščių skerdyklos, 1 triušių
skerdykla. Įmonių, priklausančių A grupei, gy-

vulių skerdimo metiniai gamybiniai pajėgumai – 182 tūkst. galvijų ir apie 480 tūkst. kiaulių.

B grupėje yra įmonės, įsipareigojusios produkcijos kokybės ir gamybos sanitarijos reikalavimus tenkinti iki integracijos į ES datos. Šioje grupėje yra 37 gyvulių skerdyklos, 47 mėsos perdirbimo įmonės ir 3 paukščių skerdyklos, tačiau 20 gyvulių skerdyklų, 28 mėsos perdirbimo įmonėms ir 2 paukščių skerdykloms pasirengimo laikotarpis pratęstas iki 2004 m. gruodžio 31 d. Visų anksčiau minėtų skerdyklų metiniai gamybiniai pajėgumai – 180 tūkst. galvijų ir 559 tūkst. kiaulių.

Į C grupę įtrauktos mėsos perdirbimo įmonės, kurioms suteiktas pereinamasis laikotarpis iki 2007 metų ES reikalavimams įgyvendinti. Šioje grupėje – 3 gyvulių skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės bei 10 mėsos perdirbimo įmonių. Šių skerdyklų gamybiniai pajėgumai – 10 tūkst. galvijų ir 34 tūkst. kiaulių per metus.

Skerdykloms ir mėsos perdirbimo įmonėms sutvarkyti pagal ES higieninius veterinarinius reikalavimus buvo skirta SAPARD lėšų. Lietuvoje 2003 metais buvo finansuojami 27 projektai, kurių bendra suma siekė 157 mln. Lt. SAPARD lėšomis buvo finansuotos 2 naujų galvijų ir kiaulių skerdyklų (ŽŪKB „Krekenavos mėsa“ Kėdainių raj. – 17,8 mln. Lt, UAB „Mėsuva“ Marijampolės raj. – 9,5 mln. Lt) ir paukščių skerdyklos (UAB „Klaipėdos kalakutas“ Klaipėdos raj. – 5,3 mln. Lt) statybos. ŽŪKB „Krekenavos mėsa“ planuojami metiniai gamybiniai pajėgumai – 25 tūkst. galvijų ir 150 tūkst. kiaulių, UAB „Mėsuva“ – 15 tūkst. galvijų ir 90 tūkst. kiaulių. Paukščių skerdykla UAB „Baltijos kalakutas“ per metus tieks 63 t paukštienos.

Iš SAPARD fondo lėšų buvo skirta 4 jau veikiančioms galvijų ir kiaulių skerdykloms rekonstruoti: UAB „Agaras“ Biržų raj., kurios

planuojami metiniai gamybiniai pajėgumai – 50 tūkst. galvijų ir 25 tūkst. kiaulių; UAB „Burgis“ Plungės raj. – 1200 galvijų ir 4920 kiaulių; UAB „Utenos mėsos centras“ Utenos raj. – 3696 galvijai ir 121440 kiaulių; UAB „Grabupėliai“ Šilutės raj. – 530 galvijų. Be to, iš SAPARD lėšų numatyta rekonstruoti 2 paukščių skerdyklas: AB „Vilniaus paukštynas“ Vilniaus raj. ir AB „Girelės paukštynas“ Kaišiadorių raj.

Daugiausia galvijų 2003 metais buvo Šiaulių (14 proc. šalies galvijų skaičiaus), Kauno (13 proc.) ir Klaipėdos (12 proc.) apskrityse. Šiose apskrityse daugiausia galvijų ir paskerdžiama. Daugiausia kiaulių buvo auginama Šiaulių (17 proc.), Panevėžio (16 proc.), Kauno (13 proc.) apskrityse. Jose kiaulių paskerdžiama taip pat daugiausia. Įmonių, atitinkančių ar 2007 metais atitiksiančių ES reikalavimus, gamybinių pajėgumų galvijams skersti trūks Telšių, Šiaulių, Alytaus, Utenos ir Vilniaus apskrityse. Atitiksiančių ES reikalavimus gamybinių pajėgumų kiaulėms skersti trūks Šiaulių, Vilniaus ir Alytaus apskrityse. Tuose Lietuvos regionuose, kuriuose trūksta galvijų ir kiaulių skerdimo gamybinių pajėgumų, pertekliniai gyvuliai bus transportuojami į tų regionų skerdyklas, kurioms nepakanka vietinės žaliavos. Galvijų skerdimo gamybinių pajėgumų perteklius ypač didelis Klaipėdos, Panevėžio apskrityse, kiaulių – Klaipėdos apskrityje.

D grupei priklauso 55 gyvulių skerdyklos. Jos nevykdo trūkumų šalinimo programų ir iki 2004 m. gegužės 1 d. gali būti uždarytos arba joms gali būti anuliuotas leidimas tam tikrai veiklos rūšiai. Uždarytinų gyvulių skerdyklų gamybiniai pajėgumai – 132 tūkst. galvijų ir 436 tūkst. kiaulių per metus. Be to, numatyta uždaryti 31 mėsos perdirbimo įmonę.

**Lietuvos skerdyklų vidutiniai metiniai gamybiniai pajėgumai
ir gyvulių skerdimo poreikis, tūkst. vnt. [4]**
*Average annual capacity of the Lithuanian slaughterhouses and demand
for livestock slaughter, in thou units*

Rodikliai / Indicators	Skerdyklų skaičius 2004 <i>Number of slaughterhouses in 2004</i>	Gamybiniai pajėgumai / <i>Industrial capacity</i>	
		galvijai / <i>cattle</i>	kiaulės / <i>pigs</i>
Skerdyklos, atitinkančios ES reikalavimus (grupė A) <i>Slaughterhouses in compliance with EU requirements (group A)</i>	28	182	480
Skerdyklos, kurios 2004 metais atitiks ES reikalavimus (grupė B) <i>Slaughterhouses that will be in compliance with EU requirements in 2004 (group B)</i>	37	180	559
tarp jų skerdyklos, rekonstruotos panaudojus SAPARD lėšas <i>of which slaughterhouses reconstructed employing SAPARD funds</i>	4	55	151
Skerdyklos, kurioms numatytas perėinamasis laikotarpis iki 2007 m. (grupė C) / <i>Slaughterhouses that are provided for a transition period up to 2007 (group C)</i>	3	10	34
Naujos skerdyklos, statomos panaudojus SAPARD lėšas / <i>New slaughterhouses provided for construction employing SAPARD funds</i>	2	40	240
Iš viso / Total	70	412	1313
Prognozuojamas gamybinių pajėgumų poreikis 2007 m. <i>Forecast for the demand for industrial capacity in 2007</i>		400	1300

Skerdyklų ir mėsos perdirbimo įmonių, vykdančių skerdimą ir atitinkančių ar 2007 metais atitiksiančių ES reikalavimus, metinių gamybinių pajėgumų (412 tūkst. galvijų ir 1313 tūkst. kiaulių) pakanka, kad LAEI apskaičiuoti

gyvulių skerdimo poreikiai (400 tūkst. galvijų ir 1300 tūkst. kiaulių) 2007 metais būtų patenkinami. Papildomų valstybės lėšų skerdykloms skirti netikslinga, nes užtenka veikiančių ir jau statomų bei rekonstruojamų įmonių gamybinių pa-

jėgumų. Pagal bendrojo programavimo dokumento (BPD) 3 priemonės 2.2.2 punktą mėsos perdirbimo įmonės (B ir C įmonių grupės), išskyrus skerdyklas, numatoma remti iš ES struktūrinių fondų. Veikiančių skerdyklų rekonstrukcija turėtų būti finansuojama iš nuosavų lėšų.

Lietuvos gyvulių ir paukščių skerdyklose bei mėsos perdirbimo įmonėse palaipsniui diegiama vidaus savikontrolės sistema, parengta pagal rizikos veiksnių analizės ir svarbių valdymo taškų (RVASVT) koncepciją. 2003 metais RVASVT sistema jau veikė 18 gyvulių skerdyklų, 220 mišrių ir mėsos perdirbimo įmonių, 2 mėsos išpjauستymo, 17 mėsos perdirbimo ir 1 žvėrienos įmonėje. RVASVT įdiegimas rodo naują mėsos perdirbėjų požiūrį į veterinarijos ir higienos reikalavimus, padeda mėsos perdirbimo pramonei sparčiau prisitaikyti prie ES reikalavimų.

Dauguma mėsos perdirbimo įmonių pagal savo gamybos apimtį yra smulkios, apie 10 kartų mažesnės nei analogiškos įmonės ES šalyse. Mėsos perdirbimo įmonės šalyje nėra koncentruotos. Lietuvoje vyrauja įmonės, pagaminančios 100–500 t produkcijos per metus, nors yra ir didesnių įmonių: AB „Vilniaus mėsos kombinatas“ – 28 tūkst. t, Utenos AB „Mėsa“ – 20 tūkst. t, R. Irtmono „Rovisa“ – 11 tūkst. t, Kauno UAB „Liūtukas ir ko“ – 7 tūkst. t, Šakių UAB „Samsonas“ – 4,8 tūkst. t, ŽŪB „Nematekas“ – 2,8 tūkst. t, UAB „Biovela“ – 2 tūkst. t. Tik 29 stambiausių mėsos perdirbimo įmonių produkcija sudaro 78 proc. visos pagaminamos mėsos produkcijos.

2002 metais vidutiniškai vienas mėsos perdirbimo įmonės darbuotojas per metus pagamino produkcijos už 99,10 tūkst. Lt, o per valandą – už 52,29 Lt [3]. ES šalių mėsos perdirbimo įmonių darbo našumas daug didesnis nei Lietuvoje.

Lyginant Lietuvos mėsos perdirbimo įmones su kitų Baltijos šalių įmonėmis, aiškėja, kad Latvijoje ir Estijoje padėtis panaši kaip Lietuvoje, tik įmonių skaičius jose mažesnis.

Latvijoje 2003 metų pabaigoje veikė 189 skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės, iš kurių 135 skerdė gyvulius. Visos įmonės universalios pobūdžio, išskyrus 1 specializuotą dešrų kombinatą Daugpilyje, 1 specializuotą paukščių skerdyklą, 2 paukščių skerdimo cechus ir 1 triušių skerdyklą.

ES veterinarinio patvirtinimo numerio, suteikiančio teisę eksportuoti produkciją į ES šalis, neturi nė viena Latvijos skerdykla ar mėsos perdirbimo įmonė. Dvi įmonės (Kuldigos ir Cesio raj.) tokį veterinarinio patvirtinimo numerį dar tik ruošiasi gauti. Latvijoje daug skerdyklų ir mėsos perdirbimo įmonių, neatitinkančių ES reikalavimų, taip pat uždaroma. Šalyje vyrauja smulkios skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės. Tik 29 mėsos perdirbimo įmonių gamybiniai pajėgumai siekė 10–18 tūkst. skerdžiamų gyvulių per metus. Įmonių gamybiniai pajėgumai panaudojami 50 proc.

SAPARD lėšos Latvijoje skirtos 4 naujų skerdyklų ir mėsos perdirbimo įmonių Liepojos, Jakabpilio, Jelgavos, Valmieros raj. statybai. Šios įmonės bus stambios, aprūpintos naujausia technika ir konkurencingos tarp kitų šalių mėsos perdirbėjų. Veikiančių įmonių rekonstrukcijai SAPARD lėšų nebuvo skirta. Valstybės parama iš nacionalinio biudžeto gyvulių sektoriaus konkurencingumui palaikyti Latvijoje prilygsta 7751 tūkst. Lt, iš jų: už skerdžiamus galvijus – 5319 tūkst. Lt, skerdžiamas kiaules – 2432 tūkst. Lt.

Šiuo metu Latvijos mėsos perdirbėjų konkurencinis pranašumas, palyginti su Lietuvos mėsos perdirbėjais, reiškiasi tuo, kad:

- šios šalies mėsos perdirbėjai apsirūpina pigesne žaliava ir dėl to Latvijoje mėsos

produktų savikaina, palyginti su Lietuva, yra žemesnė. Kadangi jautienos ir kiaulienos gamybos savikaina mažesnė, mažesnės ir šių produktų didmeninės kainos;

- pigi kiauliena importuojama iš Lenkijos (2,62 Lt/kg), Prancūzijos (3,59 Lt/kg), Vokietijos, Estijos ir Danijos. Šią kiaulieną Latvijos mėsos perdirbėjai naudoja kaip žaliavą pigių dešrų, kurias po to eksportuoja ir į Lietuvą, gamybai;
- Latvija, saugodama savo vidaus rinką, naudoja importo kvotas ir muitus.

Estijoje 2003 metų pabaigoje veikė 134 mėsos perdirbimo įmonės, iš kurių 70 skerdė gyvulius. Visos įmonės universalaus pobūdžio, iš kurių 16 stambių ir 118 smulkių, tarp pastarųjų – 3 paukštienos gamybos įmonės. Smulkių įmonių gamybiniai pajėgumai neviršija 10 tūkst. skerdžiamų gyvulių. Estijoje 1 mėsos perdirbimo įmonė turi ES veterinarinio patvirtinimo numerį, suteikiantį teisę eksportuoti produkciją į ES šalis.

Estijoje 3 stambios mėsos perdirbimo įmonės beveik atitinka ES reikalavimus. Norint juos visiškai patenkinti, į šių įmonių rekonstrukciją reikia investuoti 4,4 mln. Lt. Dar 3 stambioms mėsos perdirbimo įmonėms, kurios 30 proc. atitinka ES reikalavimus, visiškam ES reikalavimų tenkinimui reikia 33,1 mln. Lt. Norint įgyvendinti ES reikalavimus 78 smulkiose įmonėse (jos šiuos reikalavimus tenkina tik 40 proc.), rekonstrukcijai reikia skirti 17,7 mln. Lt. Mėsos perdirbimo įmonių vidutinis metinių gamybinių pajėgumų panaudojimas Estijos stambiosiose įmonėse sudaro 32–33 proc., smulkiose įmonėse – 40 proc. 2003 metais Estijos mėsos pramonėje buvo užimta daugiau nei 2,5 tūkst. darbuotojų. 2003 metais SAPARD parama investicijoms į Estijos mėsos

sektorių buvo suteikta pagal 7 projektus, kurių suma – 7,9 mln. Lt.

Estijos mėsos perdirbėjų konkurencinis pranašumas, palyginti su Lietuvos mėsos perdirbėjais, reiškiasi tuo, kad:

- mėsos perdirbimo įmonė „Rakvere Liha-kombinaat“ yra įsigijusi Lietuvoje gerą vardą turintį prekinį ženklą „Klaipėdos maisto produktai“. Su šiuo ženklu į Lietuvą eksportuojami Estijoje pagaminti mėsos produktai, kurie turi lietuviškus pavadinimus (pvz., Klaipėdos pieniškos dešrelės, Pamario dešra). Taip sudaromas įspūdis, kad produktai yra lietuviški;
- mėsos perdirbimo įmonės dešrų ir mėsos konservų gamybai naudoja pigią žaliavą iš Vengrijos, Suomijos bei kitų šalių. Jų pagaminti produktai yra santykinai pigesni ir sėkmingai eksportuojami į Lietuvą;
- iš veterinarinio patvirtinimo numerį turinčių ES įmonių importuojamai mėsai muilas netaikomas, o Lietuvoje taikomas;
- nėra juridškai uždraustas pigių subproduktų (pažandžių, kiaulių kojų, galvų ir kitų subproduktų) importas iš trečiųjų šalių (JAV, Argentinos, Brazilijos, Kanados) įmonių, neturinčių ES veterinariinių numerių. Lietuvoje leidžiama įvežti tik galvijų kepenis, širdis, kiaulių širdis, kepenis, liežuvius, ausis, galvų mėsą. Kitus subproduktus įvežti draudžia Lietuvos Respublikos valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba.

Literatūra

1. Lietuvos žemės ūkis 2002. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003.
2. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie ŽŪM duomenys. – www.nma.lt

3. Pramonė 2002. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003. – P. 34.
4. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos duomenys. – www.vet.lt
5. VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro duomenys. – www.vic.lt
6. Duties seen ineffective against Polish pork imports // *Agra Europe / East Europe*. – 2003 August. – P.11–12.

Summary

The article deals with the changes in the meat processing sector of the Baltic States. In Lithuania during the 1998–2004 period the total number of the meat processing enterprises has decreased almost twice, because the implementation of stricter EU sanitary and veterinary requirements demands a lot of funds. Some small enterprises were closed because they were not able to compete due to small production

amounts and a weak material and technical basis. All meat processing enterprises operating in Lithuania according to their compliance to EU requirements were classified into the following groups: the enterprises that are in compliance with EU requirements; the enterprises that will be in compliance by the day of the integration; the enterprises that are provided for a transition period up to 2007, and the enterprises that will be closed because they do not correspond to EU requirements. A part of enterprises have modernized their production successfully employing SAPARD funds. The Latvian and Estonian meat enterprises have competitive advantages, because they use cheaper raw meat and apply measures that protect their internal market.

SITUACIJOS POKYČIAI PASAULINĖJE CUKRAUS RINKOJE *CHANGES IN THE WORLD SUGAR MARKET*

Asta Vaitkevičienė, Viktoras Vaikutis

Daugiausia cukraus pasaulyje pagaminama iš cukranendrių. Europos cukrinių runkelių augintojai ir cukraus gamintojai nuolat susiduria su pigesnio cukraus, pagaminto iš cukranendrių, konkurencijos problema. Europoje cukraus gamyba iš cukrinių runkelių išliko tik dėl aukštų maito tarifų importiniam cukranendrių cukrui ir dėl apribojimų įvežti cukranendrių žaliavą cukrui gaminti.

Pasaulinės cukraus prekybos metinės apimtys – 41–45 mln. t arba 30–31 proc. metinės cukraus gamybos. ES dalis pasaulinėje cukraus gamyboje sudaro 12–13 proc. Jai tenka 5 proc. importo bei 11–12 proc. pasaulinio cukraus eksporto. Cukriniai runkeliai auginami visose

ES valstybėse, išskyrus Liuksemburgą. Daugiausia cukrinių runkelių užaugina Prancūzija ir Vokietija. ES šalyse narėse cukriniai runkeliai auginami maždaug 1,8 mln. ha plote, o šalyse kandidatėse – 0,5 mln. ha plote.

Įstojus į ES naujoms šalims, cukrinių runkelių plotai padidės trečdaliu, o cukraus gamybos apimtys – apie 15 proc. Tarp šalių kandidačių didžiausia cukraus gamintoja yra Lenkija, kuri pastaraisiais metais kasmet pagamino po 2,0–2,2 mln. t ir eksportavo po 435 tūkst. t cukraus. Įstojus į ES, Lenkijai palikta teisė ir toliau eksportuoti dalį šalyje pagamintos produkcijos.

ES šalyse narėse cukraus sektorius, palyginti su kitais maisto sektoriais, yra labai reguliuojamas: nustatoma intervencinė baltojo cukraus kaina ir minimali cukrinių runkelių supirkimo kaina, cukraus eksporto subsidijos. Minimali cukrinių runkelių supirkimo kaina garantuoja pakankamas pajamas augintojams.

ES cukraus rinkos organizavimo (CRO) tikslas – garantuoti pajamas gamintojams, o rinką aprūpinti vietine cukraus produkcija. Iki šiol išlikę pagrindiniai ES cukraus rinkos reguliavimo elementai yra:

- baltojo cukraus gamybos ir cukrinių runkelių auginimo kvotos;
- cukraus ir cukrinių runkelių institucinių kainų sistema;
- importo ribojimas ir eksporto skatinimas, prekiaujant su trečiosiomis šalimis.

A ir B kvotų cukrus iš esmės yra skirtas ES vidaus poreikiams tenkinti (maistui ir pramonei). A ir B kvotų dydis ir santykis priklauso nuo cukraus balanso ES rinkoje. B kvotos dydis negali būti mažesnis nei 10 proc. A kvotos dydžio. Cukraus gamybos kvotos gali būti perskirstomos tarp įmonių valstybės viduje, bet ne tarp valstybių. Tačiau ir šalies viduje kvotų perkėlimas ribojamas – kvota įmonei negali būti sumažinta daugiau negu 10 proc.

Cukraus importo mokesčiai iki šiol patikimai saugo ES rinką nuo pigesnio cukraus iš kitų šalių konkurencijos. Parama cukraus sektoriui buvo teikiama, gavus pelną per kainas, kurias moka vartotojai. Ši sistema beveik nereikalauja valstybės lėšų, nes dar taikomas cukraus gamybos mokestis, kurį moka cukraus gamintojai. Iš cukraus gamybos mokesčių ES biudžete sukaupiamos lėšos perteklinio cukraus eksporto išlaidoms padengti (gražinamosios išmokos), pajamoms ir išlaidoms subalansuoti.

Eksporto gražinamosios išmokos atsirado tuomet, kai buvo prisiimti ES įsipareigoji-

mai Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno baseino valstybėms (AKR) ir padaryti pirmieji CRO pakeitimai. Cukraus protokolas atvėrė Bendrijos rinką cukranendrių cukrui iš 19 AKR valstybių. Atsiradus papildomiems cukraus kiekiams, negriaunant Bendrijoje cukraus pasiūlos ir paklausos pusiausvyros, buvo būtina tokį pat cukraus kiekį eksportuoti ir padengti eksporto išlaidas.

Po Urugvajaus raundo derybų CRO reikėjo priderinti prie GATT'o reikalavimų, mažinant kvotas ir apribojant gražinamąsias išmokas. Padidėjus cukraus importui, didėjo cukraus pasiūla, o rinkos pusiausvyra buvo atstatoma, mažinant gamybos kvotas. Cukraus rinkoje susidaręs cukraus perteklius negalėjo būti eksportuojamas, mokant eksporto gražinamąją išmoką.

Tarptautinis spaudimas ES dėl CRO, kuri apibrėžia reglamentą EB Nr. 1260/2001, galiosiantis iki 2006 m. birželio 30 d., ir toliau didėja. 2004 metų pradžioje daugiausia cukraus eksportuojančios valstybės dėl to dar kartą kreipėsi į PPO. Todėl Europos Komisija jau pateikė ES valstybėms narėms ir šalims kandidatėms svarstyti tris CRO pakeitimo variantus:

1. pratęsti dabartinę tvarką (*status quo* scenarijus);
2. mažinti ES vidaus rinkos kainas ir panaikinti cukraus gamybos kvotas;
3. visiškai liberalizuoti cukraus rinką.

Pagal pirmąjį variantą dabartinis režimas beveik nesikeistų. Šis variantas būtų priimtinausias ES ūkininkams. Tačiau jį labai nepalankiai vertina PPO. Pagal šį variantą tiek cukrinių runkelių, tiek cukraus kainos būtų truputį mažinamos, tačiau jos išliktų beveik tris kartus didesnės nei pasaulinės.

Antrasis variantas numato gerokai sumažinti kainas, o nusistovėjus gamybai ir importui – panaikinti gamybos kvotas. Numatytas

cukrinių runkelių augintojų rėmimas. Siekiant kompensuoti pajamų sumažėjimą dėl cukrinių runkelių kainų mažėjimo, augintojams būtų skiriama tiesioginė išmoka už cukrinių runkelių pasėlius.

Trečiasis variantas – visiškas cukraus režimo liberalizavimas. Tai reikštų cukrinių runkelių ir cukraus kainų rėmimo bei kiekybinių ir tarifinių prekybos apribojimų panaikinimą. Jei nebus apsaugos mechanizmo, iš cukrinių runkelių pagaminto cukraus kainos turėtų sumažėti, veikiant pasaulinės rinkos kainoms. Tikėtina, kad tokiomis sąlygomis rinką užimtų konkurencingi cukranendrių cukraus eksportuotojai, išstumdami iš rinkos ir mažai išsivysčiusių AKR šalių produkciją. Šis variantas priimtinausias pagrindinėms cukraus eksportuotojoms. Didžiąjai daliai Europos cukrinių runkelių augintojų ir cukraus pramonei šis kelias būtų pražūtingas. Prognozuojama, kad ES cukrinių runkelių auginimas iki 2015 metų, palyginti su dabartine apimtimi, sumažėtų dviem trečdaliais. Europos cukraus pramonės įmonės susidurtų su didele konkurencija. Pastarąjį variantą palaiko ir dalies pramonės šakų, kuriose naudojamas cukrus, atstovai, kai kurios nevyriausybinės ir vartotojų organizacijos.

Pagal visus Europos Komisijos pateiktus variantus turėtų mažėti cukraus kainos: pagal *status quo* scenarijų cukraus tonos rinkos kaina – 725 eurai (2503 Lt/t), pagal antrą variantą – 450 eurų (1554 Lt/t), liberalizavus prekybą – 350 eurų (1209 Lt/t).

Visoms ES valstybėms pasirenkant tinkamiausią CRO variantą, Europos Komisijai teks įvertinti tiek senųjų, tiek naujųjų ES šalių narių atstovų pasiūlymus ir sprendimą dėl CRO ateities priimti 2004 metais.

Literatūra

1. Common Organisation of the Sugar Market Description.
2. Sugar Beet Report // World Sugar and Weather Highlights Report by Marcus Weather Inc. / 22 December 2003. – www.nybot.com
3. Sugar: World Markets and Trade. – November 2003.

Summary

The production of cane sugar amounts to 77 per cent of the total world sugar production. Beet sugar made in Western Europe from local sugar beet is more expensive than cane sugar. Therefore, in order to protect the EU sugar sector from more competitive sugar, high custom duties were introduced for imported sugar. The present common organisation of the EU sugar market expires on June 30, 2006; later it will be changed. The World Trade Organisation requests to reform the EU sugar market organisation and to make the market for cane sugar more open.

PASAULINĖ MEDAUS RINKA *WORLD HONEY MARKET*

Audronė Laskauskienė

Pasaulinėje medaus rinkoje pastaraisiais metais vyksta žymūs pokyčiai: didėja reikalavimai medaus kokybei, kinta didžiausių gamintojų ir eksportuotojų grupė, kyla prekybinių nesutarimų. Dabartiniu metu į ją patenka tik 370 tūkst. t medaus. Ekspertai mano, kad šios rinkos potencialas – apie 1 mln. t, todėl ilgalaikės investicijos į šią šaką žada nemenką ekonominį efektą. Lietuva šiuose procesuose nedalyvauja, lietuviškas medus neturi įtakos pasaulinei medaus rinkai, nes jo pasiūla dar nedidelė.

Nors dauguma šalių priklauso PPO, kai kurių vyriausybės energingai gina savo šalies medaus gamintojų ir eksportuotojų interesus, suteikdamos jiems tiesioginę ar netiesioginę paramą. Pavyzdžiui, JAV, teigdama, kad Kinija ir Argentina ilgą laiką vykdė dumpingo politiką – eksportavo į JAV medų sumažintomis kainomis, 2001 metais įvedė maito mokesčius medui, importuojamam iš Kinijos (26–184 proc.) ir Argentinos (33–61 proc.). Be to, medui, įvežamam iš Argentinos, įvesti 6 proc. kompensaciniai maitai. Šios akcijos iniciatorė – Amerikos medaus gamintojų asociacija pateikė įrodymus, kad Argentinos vyriausybė tuo pačiu laikotarpiu įvedė 34 rūšių subsidijas savo šalies bitininkams ir eksportuotojams. Savo ruožtu Argentina apkaltino JAV tuo, kad ši 2001 metais savo šalies bitininkams išmokėjo subsidijų už 26 mln. JAV dol. JAV antidumpingo priemonės, numatytos 5-eriems metams, turi protekcinį pobūdį. Ekspertų nuomone, amerikiečių bitininkystės įmonės dabartiniu metu negali sėkmingai konkuruoti su užsienio gamintojais

be valstybės paramos. Medaus gamyba JAV, turint galvoje brangią darbo jėgą ir didesnes kitas gamybos išlaidas, yra daug brangesnė negu Kinijoje, Argentinoje ir daugelyje kitų šalių. 2000 metais JAV vidaus rinkoje buvo 39 proc. šalyje pagaminto medaus ir daugiau kaip 61 proc. – importinio.

2002 metų vasario mėnesį ES uždraudė įvežti medų iš Kinijos, motyvuodama tuo, kad įvežamas produktas neatitinka nustatytų ES standartų, meduje randama antibiotikų, pesticidų, kitų pavojingų medžiagų liekanų. Šia akcija buvo siekiama ne tik apsaugoti Europos vartotojų sveikatą ir interesus, bet ir apginti Europos medaus gamintojus.

JAV ir ES veiksmai pakeitė pasaulinės prekybos medumi srautus, privertė Kiniją ir Argentiną ieškoti kitų rinkų, didesni dėmesį skirti produkcijos kokybei. Šiuo metu apie 90 proc. Kinijos medaus eksporto tenka Japonijai ir kitoms Pietų bei Pietryčių Azijos šalims. Daugiau kaip 70 proc. Argentinos medaus eksporto tenka ES šalims. Šiaurės Amerikos ir Europos medaus rinkose atsiradusias nišas stengiasi užpildyti šalys, anksčiau negalėjusios konkuruoti su Argentina ir Kinija.

Tikėtina, kad artimiausiu metu ES taps pasaulyje viena didžiausių medaus gamintojų po Kinijos. Kaip ir JAV, ES patenkina 40 proc. vidaus rinkos, pagamindama 115 tūkst. t, ir dar importuoja 150 tūkst. t medaus. 2001 metais į Lietuvą iš ES buvo importuota 17,3 t, 2003-aisiais – 15,4 t medaus.

Pastaraisiais metais bitininkystės produktų rinkoje vyksta esminiai pokyčiai – bitininkų mėgėjų vietą užima specializuoti bitininkystės ūkiai, kuriuose dirba bitininkai profesionalai. Nors jie sudaro tik 3 proc. visų ES bitininkų, jiems priklauso 44 proc. (iš 8,7 mln.) bičių šeimų. Specializacija mažina gamybos sąnaudas, sudaro sąlygas gerinti produkcijos kokybę. Tai lemia didesnę Vakarų Europos bitininkystės konkurencingumą.

1997 metais buvo įsteigta Profesionalių bitininkų Europos asociacija, kuri skatino sparčių profesionalios bitininkystės vystymąsi. Pastaraisiais metais asociacija priėmė kelias svarbias direktyvas, nurodančias bitininkystės integracijos ir plėtros kelius. Didinti ES šalyse medaus gamybą ir mažinti jo savikainą bus siekiama didinant šakos mechanizavimo lygį, standartizuojant bitininkystės inventorių ir įrangą, telkiant jėgas kovai su bičių ligomis, keliant bitininkų kvalifikaciją ir keičiantis patirtimi, liberalizuojant prekybą medumi bei derinant ES šalių teisinės bazes.

2004 metais į ES įstojus naujoms šalims, ES „medaus potencialas“ išaugs 35–40 tūkst. t. 2000 metais daugumai šalių kandidačių buvo suteikta teisė eksportuoti medų į ES, nes jų produktai atitiko ES standartus.

Padidėjęs ES šalių skaičius pakeis ir medaus gamybos bei importo balansą, todėl galima manyti, kad ilgainiui ES gali tapti svarbia medaus eksportuotoja. Ekspertai prognozuoja, kad artimiausiais metais didės ir medaus, įvežto iš kitų šalių, išvežimas. ES turi nemažą patirtį šioje srityje: Vokietija, gaminanti 13 tūkst. t ir importuojanti daugiau negu 90 tūkst., eksportuoja 16 tūkst. t medaus per metus. Taigi, galima sakyti, kad ES ateityje taps ne tik reikšminga medaus gamintoja, bet ir eksportuotoja bei reeksportuotoja, turinčia svarbią

įtaką pasaulinei šio produkto rinkai. Šioje situacijoje savo nišą turi rasti ir Lietuva.

Bitininkystė Lietuvoje per pastarąjį dešimtmetį gerokai pažengė į priekį. Bitininkai glaudžiai bendradarbiauja su kitų šalių bitininkais, susipažįsta su tų šalių bitininkyste, nori ir savo bitynus geriau sutvarkyti, pagerinti bitininkavimo technologiją. Pažangos rodiklis – medaus kiekis iš vienos bičių šeimos. Anksčiau iš bičių šeimos būdavo gaunama 20–30 kg medaus, o dabar ir 50 kg nėra riba. Lietuvoje, Statistikos departamento duomenimis, 2003 metų pradžioje buvo 80,9 tūkst. bičių šeimų, kurių dauguma laikomos ūkininkų ir gyventojų ūkiuose. Kaip ir ES šalyse, Lietuvoje profesionalų bitininkų nedaug, dauguma – mėgėjai.

Per 2000–2003 metų laikotarpį lietuviškas medus buvo eksportuojamas tik 2002 (1,5 t) ir 2003 (40,3 t) metais. Daugiausia eksportuota į Daniją – 21 t. Medaus importas nuo 2000 metų nuolat mažėjo. 2000 metais buvo importuota 26,7 t medaus. Pusę iš jo sudarė medus iš Ukrainos, 2003 metais – 15,8 t medaus, kurio 97 proc. – iš Estijos.

Lietuvai įstojus į ES, atsiras naujų reikalavimų medaus kokybei, turės būti sprendžiamos ir kitokio pobūdžio problemos, susijusios su bičių veislininkyste, ligų profilaktika. Sprendžiant šiuos klausimus, bus galima pasinaudoti ES fondų lėšomis. BPD numatyta remti bitininkystę. Lietuva, nebūdama ES narė, iki šiol ūkininkus rėmė tiesiogiai, išmokėdama jiems už kiekvieną inventorizuotą bičių šeimą po 20 Lt. Lietuvai įstojus į ES, Lietuvos, kaip ir kitų ES šalių, bitininkystė bus remiama vadovaujantis rengiamo ES Bitininkystės reglamento nuostatomis.

Literatūra

1. www.beekeeping.orc.ru/Articles/n503_4.htm
2. Muitinės departamento prie Lietuvos respublikos finansų ministerijos duomenys.

Summary

The article deals with the recent situation and changes in the world honey market: requirements for honey quality are growing up, the group of major producers and exporters is changing, competition is growing up, trading friction is emerging. The number of professional apiaries in the EU is increasing and that of amateur beekeepers is going down which decreases labour inputs, makes conditions to im-

prove production quality, and will make Western European apiculture more competitive. The enlarged number of EU countries also will change a balance of honey domestic production and import; at the same time the EU will become an important honey exporter. The article presents data about the exports of Lithuanian honey and honey imports in 2002–2003 as well as about prospects for the Lithuanian honey market after the EU accession.

SAPARD PARAMOS ĮSISAVINIMO PATIRTIS *EXPERIENCE IN SAPARD SUPPORT EMPLOYMENT*

Kęstutis Jaskėlevičius

Pagrindinis ES BŽŪP reformos tikslas yra sukurti tokią finansinės paramos sistemą, kuri žemės ūkio produktų gamybą labiau orientuotų į rinkos poreikius, mažiau iškreiptų prekybos ir konkurencijos sąlygas ir būtų ne tokia sudėtinga. Todėl reformos pagrindinėse kryptyse paramą ūkio subjektams ketinama palaipsniui atsieti nuo produkcijos gamybos apimčių bei paskatinti kaimo plėtros struktūrinius pokyčius. Siekiant šių tikslų, be kitų šaltinių, bus pasitelkiamos Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo orientavimo dalies lėšos, kurios šalyse kandidatėse iš esmės yra SAPARD investicinės paramos tęsinys. Iš struktūrinių fondų bus finansuojamos ir visai naujos priemonės (jaunų ūkininkų įsikūrimas, „Leader +“ programa), kurių neapėmė SAPARD, atsiraskai kurių procedūrinių naujovių.

Darbo tikslas yra išnagrinėti SAPARD paramos įsisavinimo patirtį ir pasitaikiusius trūkumus, nes tik laiku atlikta analizė ir išvados leis atlikti reikiamas korekcijas projektų rengimo ir vertinimo procedūrose ir šitaip ateityje išvengti klaidų. Patirtis, sukaupia rengiant, ver-

tinant ir įgyvendinant SAPARD projektus, neabejotinai pravers, ir Lietuvai tapus ES nare, tiek paramos gavėjams, tiek projektų administravimą vykdančioms institucijoms. Svarbu įvertinti ir bendrą SAPARD paramos mastą, išanalizuoti atskirų paramos kryptių finansinius srautus.

Pagrindinis SAPARD paramos tikslas buvo remti narystei ES besirengiančių šalių žemės ūkio modernizavimą, konkurencingumo didinimą, ES taikomų aplinkosaugos, veterinarinių ir higienos standartų perėmimą, kaimo plėtrą ir alternatyvių pajamų kaimo vietovėse skatinimą. Šios programos įgyvendinimas suteikė šalims kandidatėms realią galimybę susipažinti su ES vykdoma struktūrinės paramos politika, procedūromis ir taisyklėmis. Be to, tiek SAPARD, tiek ES struktūrinių fondų investicinė parama yra teikiama, laikantis analogiškų bendro finansavimo ir kompensavimo principų. Daugeliui ūkio subjektų dėl menko finansinio potencialo tai sukelia tam tikrų problemų, tačiau ilgametė ES patirtis parodė, kad

šių principų laikymasis užtikrina sėkmingą projektų įgyvendinimą.

Kompensaciniai SAPARD paramos principai ir griežti projektų atrankos kriterijai ūkininkus, žemės ūkio bendroves, perdirbimo sektoriaus įmones ir kitus potencialius šios programos paramos gavėjus vertė objektyviai įvertinti savo ūkių ir įmonių ekonominį gyvybingumą bei kurti efektyvaus ūkininkavimo scenarijus. Kartu su kitais veiksniais tai ugdė ūkio subjektų ekonominį mąstymą ir suteikė galimybę įvertinti konkurencinę realybę ir perspektyvas.

2004 metų vasario mėnesį įvyko paskutinis paraiškų priėmimo etapas pagal dvi paramos kryptis: „Investicijos į pirminę žemės ūkio gamybą“ ir „Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku ir miškų infrastruktūros tobulinimas“. Iki tol per šešis paraiškų priėmimo etapus gautos 1093 paraiškos, iš kurių 254 (23 proc.) dėl įvairių trūkumų atmestos, 259 (24 proc.) dar yra vertinamos.

1 lentelėje pateikiami duomenys apie SAPARD lėšų panaudojimą 2000–2004 metais per 6 paraiškų priėmimo ir sutarčių pasirašymo etapus.

1 lentelė / Table 1

SAPARD lėšų panaudojimas 2000–2004 metais pagal paramos kryptis
(2004-01-26 duomenimis)
The use of SAPARD funds according to support trends in 2000–2004
(data of 26-01-2004)

Kryptys / Trends	Pateikta paraiškų <i>Applications presented</i>		Pasirašyta sutarčių <i>Agreements concluded</i>		Projektui tenkanti vidutinė kompensavimo suma (pagal pasirašytas sutartis) <i>Average recoverable amount per project (according to agreements concluded)</i>
	vnt. <i>number</i>	mln. Lt <i>mill. Lt</i>	vnt. <i>number</i>	mln. Lt <i>mill. Lt</i>	
I. Investicijos į pirminę žemės ūkio gamybą / <i>Investments into primary agricultural production</i>	512	294,8	263	145,3	0,55
iš jų sektoriai: / <i>of which sectors:</i>					
pieno / <i>dairy</i>	114	77,3	55	36,8	0,67
mėsos / <i>meat</i>	81	75,5	47	45,5	0,97
vaisių ir daržovių / <i>fruit and vegetables</i>	48	21,5	28	13,2	0,47
grūdinių kultūrų ir linų / <i>grain crops and flax</i>	269	120,5	133	49,8	0,37
Iš jų dar vertinami projektai <i>of which projects under valuation</i>	182	107,5			
II. Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimo ir marketingo tobulinimas <i>Improvement of processing and marketing of agricultural and fishery products</i>	69	363,4	49	251,1	5,12

Kryptys / Trends	Pateikta paraiškų <i>Applications presented</i>		Pasirašyta sutarčių <i>Agreements concluded</i>		Projektui tenkanti vidutinė kompensavimo suma (pagal pasirašytas sutartis) <i>Average recoverable amount per project (according to agreements concluded)</i>
	vnt. <i>number</i>	mln. Lt <i>mill. Lt</i>	vnt. <i>number</i>	mln. Lt <i>mill. Lt</i>	mln. Lt <i>mill. Lt</i>
iš jų sektoriai: / <i>of which sectors:</i>					
pieno / <i>dairy</i>	4	40,6	3	30,4	10,1
mėsos / <i>meat</i>	39	238,2	27	152,2	5,64
žuvininkystės / <i>fishery</i>	10	33,1	8	23	2,88
vaisių ir daržovių <i>fruit and vegetables</i>	7	16,6	5	14,8	2,96
grūdinių kultūrų ir linų <i>grain crops and flax</i>	9	34,9	6	30,7	5,12
<hr/>					
III. Ekonominės veiklos plėtra ir alternatyvių pajamų skatinimas <i>Development of economic activity and encouragement of alternative income</i>	96	62,3	53	35,2	0,66
iš jų sektoriai: / <i>of which sectors:</i>					
netradiciniai žemės ūkio produktai / <i>non-traditional agricultural products</i>	11	8,6	8	5,1	0,64
kaimo turizmas ir poilsio paslaugos / <i>rural tourism and recreation services</i>	45	20,4	18	7,2	0,4
kita veikla, skatinanti pajamų augimą / <i>other activity encouraging the increase of income</i>	40	33,3	27	22,9	0,85
<hr/>					
IV. Kaimo infrastruktūros tobulinimas <i>Improvement of rural infrastructure</i>	321	184,3	129	64,7	0,5
iš jų sektoriai: / <i>of which sectors:</i>					
inžinerinių įrenginių ir komunikacijų tobulinimas <i>improving of engineering facilities and communications</i>	34	11,4	13	3	0,23
vandentvarkos sistemų tobulinimas / <i>improvement of water management systems</i>	287	172,9	116	61,7	0,53
Iš jų dar vertinami projektai / <i>of which projects under evaluation</i>	74	44,9			
<hr/>					
V. Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku ir miškų infrastruktūros tobulinimas / <i>Afforestation of land used for agricultural activity and improvement of forest infrastructure</i>	3	0,3			

Kryptys / Trends	Pateikta paraiškų <i>Applications presented</i>		Pasirašyta sutarčių <i>Agreements concluded</i>		Projektui tenkanti vidutinė kompensavimo suma (pagal pasirašytas sutartis) <i>Average recoverable amount per project (according to agreements concluded)</i>
	vnt. <i>number</i>	mln. Lt <i>mill. Lt</i>	vnt. <i>number</i>	mln. Lt <i>mill. Lt</i>	mln. Lt <i>mill. Lt</i>
VII. Profesinis mokymas / <i>Vocational training</i>	92	8,5	86	7,5	0,09
Iš jų dar vertinami projektai / <i>of which projects under evaluation</i>	3	0,3			
Iš viso / Total	1093	913,6	580	503,7	0,87
Iš jų dar vertinami projektai / <i>of which projects under evaluation</i>	259	152,7			

Daugiausia lėšų buvo skirta projektams pagal II-ąją paramos kryptį „Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimo ir marketingo tobulinimas“ – 251,1 mln. Lt arba beveik pusė bendros pasirašytų sutarčių sumos. Vidutinė vienam projektui tenkanti kompensavimo suma perdirbimo sektoriuje gerokai viršija kitų kryptių sumas ir sudaro 5,1 mln. Lt. Pieno perdirbimo sektoriuje patvirtinti 3 projektai, kuriuos įgyvendinus kompensuojamoji lėšų dalis sudarys 30,4 mln. Lt. Mėsos perdirbimo įmonės ir skerdyklos pasirašė 27 sutartis, kurių kompensuojamų lėšų suma – 152,2 mln. Lt, žuvis perdirbimo įmonės – 8 sutartis, kurių suma – 23 mln. Lt, grūdų perdirbimo įmonės – 6 sutartis, kurių suma – 30,7 mln. Lt.

SAPARD paramą pagal II-ąją kryptį gavusios perdirbimo įmonės investicijas skyrė gamybos technologijų pertvarkymui pagal ES standartus ir maisto saugos reikalavimus. Tenka pažymėti, kad tik mažiau nei dešimtadalis žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonių sugebėjo šia parama pasinaudoti. Tai gali sukelti iškraipymus maisto produktų rinkoje bei turėti neigiamos įtakos tiek pačiai perdirbamajai pra-

monei, tiek pirminės žemės ūkio produkcijos gamybos grandžiai. Juk SAPARD parama atiteko finansiškai ir techniškai stipriausioms perdirbimo įmonėms. Tai, suprantama, teigiamai veikia šių įmonių konkurencingumo lygį, ir jų atotrūkis didėja ne tik išorės, bet ir vidaus konkurentų atžvilgiu. Iš vienos pusės, tai atitinka ES struktūrinės paramos tikslus – mažėja skirtumai tarp Lietuvos ir ES šalių, tačiau, iš kitos pusės, smulkus ir vidutinis verslas netenka plėtotės galimybių, naudojantis paramos lėšomis – o tai nemažina socialinių ir ekonominių skirtumų šalies viduje.

I-ojoje kryptyje „Investicijos į pirminę žemės ūkio gamybą“ atrankos kriterijus tenkino 263 projektai arba pusė pateiktų paraiškų skaičiaus. Be to, 182 projektai dar yra vertinami. Ūkininkų ir žemės ūkio bendrovių pateiktos paraiškos sudaro 47 proc. paraiškų skaičiaus pagal visas paramos kryptis, o patvirtinti projektai – 45 proc. bendro patvirtintų projektų skaičiaus. Tačiau pirminėje žemės ūkio gamyboje patvirtintų projektų vidutinė vertė yra net 10 kartų mažesnė nei produktų perdirbimo sektoriuje. Ūkininkai ir žemės ūkio bendrovės

daugiausia numato įsigyti modernią melžimo, pieno šaldymo, pašarų ir siloso gamybos, grūdų džiovinimo ir valymo įrangą, ketina pirkti derliaus nuėmimo ir žemės įdirbimo techniką, įrengti specializuotas mėšlo, sрутų laikymo ir šalinimo sistemas.

I-ojoje kryptyje daugiausia pateikta projektų, susijusių grūdų ir linų sektoriais – net 269 arba 52 proc. bendro šios paramos krypties projektų skaičiaus, patvirtinti 133 projektai arba 51 proc. I-osios krypties patvirtintų projektų skaičiaus. Iš 114 projektų investicijoms į pieno ūkius patvirtinti 55 projektai, investicijoms į mėsos krypties ūkius iš 81 pateikto projekto patvirtinti 48. Pirminės žemės ūkio gamybos sektoriuje esama daugiausia kliūčių, trukdančių ūkininkams siekti investicinės paramos. Dėl nepalankaus žemės ūkio subjektų kreditavimo mechanizmo pretenduoti į paramą gali tik stambūs ūkiai, turintys pakankamą finansinį potencialą. Menki finansiniai išteklių varžo daugelio ūkininkų ir bendrovių iniciatyvą. Žemdirbiai nepasitiki savo jėgomis bei teikiamos paramos galimybėmis. Iškyla pavojus, kad šios aplinkybės gali tapti viena iš esminių atei ties kliūčių, trukdančių įsisavinti ES investicinę paramą žemės ūkio pirminės gamybos sektoriuje.

Sprendžiant kaimo gyventojų užimtumo problemas, svarbią rolę įgauna „Ekonominės veiklos plėtra ir alternatyvių pajamų skatinimas“ (III-oji kryptis). Deja, šios krypties projektams buvo skirta žymiai mažiau lėšų negu kitiems – tik 7 proc. bendros sumos. III-ojoje paramos kryptyje daugiausia lėšų teko kaimo turizmo ir įvairios alternatyvios veiklos projektams.

Ne mažiau svarbią rolę turi „Kaimo infrastruktūros tobulinimas“ (IV-oji kryptis).

Čia daugiausia paramos susilaukė vandentvarkos tobulinimo projektai, kuriems buvo skirta 95 proc. šios krypties lėšų. 74 projektai, skirti kaimo ir infrastruktūros tobulinimui, dar yra vertinami.

Dėl nepalankių rėmimo sąlygų (buvo numatyta kompensuoti tik 50 proc. apželdinimo išlaidų), labai trumpo paraiškų pateikimo termino ir, matyt, dėl neįprastos paramos krypties atsirado tik trys pretendentai, prašantys lėšų „Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimui mišku ir miškų infrastruktūros tobulinimui“ (V-oji kryptis). Ši parama numatyta ūkio subjektams, ketinantiems apželdinti žemės ūkio gamybai netinkamus plotus.

Itin netolygus yra SAPARD paramos prašytojų regioninis pasiskirstymas (2 lentelė). Aktyviausi buvo Kauno apskrities ūkio subjektai, pateikę ir gavę patvirtinimą beveik ketvirtadaliui bendro projektų skaičiaus. Atrankos kriterijus geriausiai tenkino pretendentų iš Panevėžio, Kauno ir Vilniaus apskričių projektai. Patvirtinta 56–57 proc. visų projektų, kuriuos pateikė šių apskričių ūkio subjektai. Daugiausia „Investicijų į pirminę žemės ūkio gamybą“ krypties projektų patvirtinta iš Kauno ir Panevėžio apskričių. Mažiausiai aktyvūs buvo žemės ūkio subjektai iš mažiau palankių ūkininkauti vietovių (Alytaus, Telšių, Utenos apskritys). Produktų perdirbimo sektoriuje atrankos kriterijus labiausiai atitiko taip pat Kauno apskrities projektai. Brangiausi yra Utenos, Panevėžio ir Telšių apskričių žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonių projektai – 10-čiai projektų skirta daugiau nei trečdalis visų šios krypties lėšų. Kaimo infrastruktūros tobulinimu daugiausia rūpinasi Kauno, Panevėžio ir Vilniaus apskritys, pateikusios beveik pusę šios krypties projektų.

SAPARD paramos pasiskirstymas pagal apskritis [1]
SAPARD support distribution by counties

Apskritis Counties	Pateikta paraiškų Applications presented		Pasirašyta sutarčių / Agreements concluded							
			iš viso / total		iš jų / of which					
					I-oji kryptis I st trend		II-oji kryptis II rd trend		IV-oji kryptis IV th trend	
	vnt. number	mln. Lt mill. Lt	vnt. number	mln. Lt mill. Lt	vnt. number	mln. Lt mill. Lt	vnt. number	mln. Lt mill. Lt	vnt. number	mln. Lt mill. Lt
Alytaus	56	30,5	30	13,2	6	3,2	–	–	8	3,8
Kauno	249	228,9	143	120,3	61	35,0	15	60,4	24	10,5
Klaipėdos	86	83,8	41	45,5	15	11,2	7	24,7	10	5,6
Marijampolės	102	100,1	53	53,4	39	22,9	4	26,0	7	3,1
Panevėžio	167	136,2	93	82,9	60	29,5	5	39,9	18	12,9
Šiaulių	138	69,0	71	32,3	46	22,7	–	–	13	6,4
Tauragės	76	65,5	40	36,8	13	7,5	6	21,6	17	6,8
Telšių	63	83,7	28	40,4	7	2,9	4	31,1	8	5,1
Utenos	57	34,0	25	24,3	5	3,2	1	15,4	6	2,6
Vilniaus	99	81,9	56	54,6	11	7,2	7	32,0	18	7,9
Iš viso / Total	1093	913,6	580	503,7	263	145,3	49	251,1	129	64,7

Iš patirties, sukauptos administruojant SAPARD paramą, analizės būtina padaryti išvadas, kurios būtų naudingos efektyvesniam būsimų ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimui. Bene svarbiausia yra tai, kad ūkio subjektų ekonominiame mąstyme įvyko psichologinis lūžis, padėsiantis ugdyti verslo plėtros konkurencinėje rinkoje realybės bei perspektyvos pojūtį, nes, siekdami paramos, pareiškėjai turėjo itin nuodugnai įvertinti savo galimybes, išnagrinėti investicijų tikslumą ir atsiperkamusumą. Vertindama ir vykdydama atranką, Nacionalinė mokėjimo agentūra (NMA) atmetė apie ketvirtadalį pateiktų projektų. Tačiau buvo vengiama apibendrinti ir viešai skelbti pagrindinius projektų trūkumus. Tuo tarpu būtent atmetų projektų klaidų ir trūkumų analizė būtų naudinga kitiems į paramą pretenduojantiems

ūkio subjektams. Pakiltų bendra teikiamų projektų kokybė, verslo planų užsakovai ir rengėjai sutaupytų lėšų ir laiko. Todėl būtų naudinga, jei NMA tokią analizę atliktų ir paskelbtų.

Kita vertus, svarbu tobulinti verslo planų rengimo ir vertinimo praktiką. Projektai neretai atmetami dėl trūkumų, kurie byloja apie žemą verslo planų rengėjų kvalifikaciją, nors paties projekto ekonominis gyvybingumas ir efektyvumas yra akivaizdūs. Verslo planus banko paskoloms ir SAPARD paramai gauti rengia apie 50 įvairių firmų ir privačių asmenų. Deja, ne visi verslo planų rengėjai turi pakankamai agrotechninių ir zootechninių žinių. Verslo planuose pasitaiko ir tokių klaidų, kai apskaitos duomenys skiriasi nuo tų, kurie nurodomi verslo planuose, pateikiamos nepagrįstos prognozės ar prielaidos. Esama net ir sukčiavimo atve-

jų. Siekiant šių nesusipratimų išvengti, speciali komisija turėtų atlikti verslo planus rengiančių firmų ir privačių asmenų akreditaciją. Šios praktikos taikymas, rengiant verslo planus, padėtų atsikratyti nekvalifikuotų verslo konsultantų, sutaupyti užsakovų lėšų, nes už šiuos darbus tam tikra suma paprastai yra išmokama avansu.

Daugeliui ūkininkų yra svarbi kvalifikuota konsultacinė priežiūra, įgyvendinant sudėtingesnius verslo planus. Verslo planų rengėjai paprastai šios paslaugos neteikia. Kadangi konsultanto pagalba yra ne vienkartinė, verslo planą rengusi firma galėtų vykdyti ir projekto įgyvendinimo autorinę priežiūrą.

Siekiant didinti būsimos ES struktūrinės paramos įsisavinimo lygį ir efektyvumą, būtina tobulinti NMA audito praktiką, telkiant dėmesį ne vien į tai, ar skirstant lėšas nebuvo piktnaudžiavimo, bet ir tai, ar pagrįstai atmetami vieni ar kiti projektai, viešai skelbiant dažniausiai pasitaikančius atmetų projektų trūkumus.

Opiausia SAPARD paramos lėšų panaudojimo sąlyga, kuri gali turėti lemiamos įtakos ir ES struktūrinių fondų efektyviam įsisavinimui – menkas pretendentų finansinis potencialas. Neišsprendus šios problemos iš esmės, vargu ar galima tikėtis panaudoti visas ES struktūrinių fondų lėšas. Nerealu tikėtis, kad ūkininkai, bendrovės bei kiti ūkio subjektai per trumpą laiką sukaups nuosavus finansinius išteklius. Todėl vienintelis kelias – forsuota kreditavimo sistemos plėtra. Svarstytinios trys galimybės: 1) valstybinio ilgalaikio kreditavimo sistemos žemei įsigyti sukūrimas; 2) hipotekinio kredito aktyvinimas; 3) platesnės kreditų garantijos praktikos taikymas.

Viena rimčiausių ūkininkų ūkių restruktūrizavimo ir modernizavimo kliūčių – mažai aktyvi žemės rinka. Jei nebus finansinių galimybių ūkininkams nusipirkti žemės ir plėsti savo ūkius, tai gali komplikuoti šios krypties ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimą. 2002 metais Lietuvos Respublikos Seimo priimtas Lietuvos Respublikos valstybės paramos, įsigyjant žemės ūkio paskirties žemę, laikinasis įstatymas, kuriame numatyta, kad valstybinė žemės ūkio paskirties žemė parduodama išsimokėtinai ne daugiau kaip per 15 metų, pradedant mokėti antraisiais metais ir sumokant iš karto 10 proc. žemės kainos, šiuo požiūriu yra nepakankamas finansinis svirtas.

Literatūra

1. Nacionalinės mokėjimo agentūros duomenys. – www.nma.lt.
2. Paraiškos ir verslo plano rengimo rekomendacijos SAPARD paramai gauti. – V., 2001.
3. Parama, pagal specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtros programą (SAPARD). – V., 2001.

Summary

The article introduces with the use of SAPARD support in the sectors of primary agricultural production and processing of products. It is aimed to show occurring shortcomings expecting that in future it will help to avoid mistakes employing EU structural funds. The use of SAPARD funds in 2000–2004 by support trends and regions is surveyed. The recommendations to improve a process of business plan preparation and to make favourable conditions for rational distribution and employment of EU structural funds are given.

SANTRUMPOS
ABBREVIATIONS

AB	– akcinė bendrovė
AKR	– Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno šalys
BPS	– Bendroji preferencijų sistema
BVP	– bendrasis vidaus produktas
BŽŪP	– bendroji žemės ūkio politika
CELPA	– Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimas
CRO	– cukraus rinkos organizavimas
ELPA	– Europos laisvosios prekybos asociacija
ES	– Europos Sąjunga
EBPO	– Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
FM	– Lietuvos Respublikos finansų ministerija
GATT	– Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos
JAV	– Jungtinės Amerikos Valstijos
KPN	– Kombinuotoji prekių nomenklatura
LAEI	– Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas
LPM	– lieso pieno milteliai
NAC	– <i>nominal assistance coefficient</i>
NMA	– Nacionalinė mokėjimo agentūra
PPO	– Pasaulinė prekybos organizacija
PSE	– <i>Producer support estimate</i>
PVM	– pridėtinės vertės mokestis
RVASVT	– rizikos veiksnių analizė ir svarbieji valdymo taškai
SAPARD	– specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros programa
UAB	– uždaroji akcinė bendrovė
ŪSKIA	– JAV ūkio saugumo ir kaimo investicijų aktas
ŽŪB	– žemės ūkio bendrovė
ŽŪKB	– žemės ūkio kooperatinė bendrovė
ŽŪM	– Lietuvos respublikos žemės ūkio ministerija

PAGRINDINIAI ŽEMĖS ŪKIO RODIKLIAI KAI KURIOSE ES ŠALYSE KANDIDATĖSE
MAIN AGRICULTURAL INDICATORS IN SELECTED EU CANDIDATE COUNTRIES

1.1 lentelė / Table 1.1

Pagrindiniai žemės ūkio rodikliai*
*Main agricultural indicators**

Rodiklis / Indicator	Matavimo vnt. / Unit of measurement	Lietuva*** Lithuania	Estija Estonia	Latvija Latvia	Lenkija Poland	Čekija Czech Republic	Vengrija Hungary
Gyventojų skaičius Population	mln. / mill.	3,46	1,37	2,37	38,64	10,27	10,20
BVP / GDP	1000 mln. eurų 1000 mill. euro	14,7	6,2	8,5	196,7	63,3	58,0
BVP vienam gyventojui *** GDP per capita	pagal perkamosios galios standartą by purchasing power standard	9 390	10 020	8 460	9 460	14 370	13 600
BVP vienam gyventojui (ES-15 = 100**) GDP per capita, (EU-15=100)	%	29	37	29	39	58	52
Žemės ūkio darbuotojų dalis bendrame darbuotojų skaičiuije Employment in agriculture	%	17,2	7,6	13,5	18,8	4,5	6,0
Žemės ūkio produkcija Agricultural output	mln. eurų mill. euro	1 246	422	562	14 965	3 232	5 660
Žemės ūkio naudmenos Utilised agricultural area	mln. ha mill. ha	3,4	1,0	2,5	18,2	7,8	5,8

* 2001 metais / In 2001.

** 2000 metais / In 2000.

*** 2002 metais / In 2002.

Šaltiniai: Lietuvos socialinė ir ekonominė raida 2003 m. sausio–vasario mėn. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003. – P. 141;

Czech Republic: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 July. – № 89. – P. 42;

Estonia: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 October. – № 92. – P. 31;

Hungary: key agricultural figures // AGRAFOCUS – 2003 May. – № 87. – P. 28;

Latvia: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 October. – № 92. – P. 32;

Per capita GDP in PPS. – Eurostat. – 2002/1. P. 5;

Poland: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 July. – № 89. – P. 41;

Quarterly accounts. First quarter 2002. The GDP of the Candidate Countries // Eurostat Statistics in Focus. Economy and Finance. Theme 2 – 45/2002.

DARŽOVIŲ, VAISIŲ IR UOGŲ VIDUTINĖS SUPIRKIMO KAINOS 2003 METAIS, LT/T
AVERAGE PURCHASE PRICES OF VEGETABLES, FRUITS AND BERRIES IN 2003, LT/T

Daržovės, vaisiai ir uogos <i>Vegetables, fruit & berries</i>	I ketvirtis / <i>I quarter</i>	Balandis / <i>April</i>	Gegužė / <i>May</i>	Birželis / <i>June</i>	II ketvirtis / <i>II quarter</i>	Liepa / <i>July</i>	Rugpjūtis / <i>August</i>	Rugsėjis / <i>September</i>	III ketvirtis / <i>III quarter</i>	Spalis / <i>October</i>	Lapkritis / <i>November</i>	Gruodis / <i>December</i>	IV ketvirtis / <i>IV quarter</i>	2003*
Daržovės / Vegetables														
Baltagūžiai kopūstai <i>Cabbage, white head</i>	676	946	1018	712	892	521	330	270	374	217	197	177	201	522
Raudongūžiai kopūstai <i>Cabbage, red head</i>	723	746	598	1015	786	963	697	551	737	489	506	482	491	593
Pekino kopūstai <i>Cabbage, Chinese leaf</i>	1554		3483	1428	2456	1046	890	991	976	710	709	848	745	869
Žiediniai kopūstai <i>Cauliflowers</i>			2043	1844	1944	992	734	864	863	826	466	2531	769	831
Brokoliai <i>Broccoli</i>				2746	2746	2240	2425	2622	2429	2526	3000		2531	2501
Morkos <i>Carrots</i>	688	805	844	1107	919	776	575	493	615	393	378	367	378	571
Burokėliai <i>Beetroots</i>	363	413	354	1051	606	462	284	231	326	219	212	221	217	340
Aguročiai <i>Marrow</i>		3389	2891	1508	2596	629	988	1000	872					1468
Cukinijos <i>Zucchini</i>						1041	751	1415	1069	1184	1762		1198	1032
Baklažanai <i>Eggplant</i>						4495		4639	4567	5000			5000	4366
Šparaginės pupelės <i>Snap-beans</i>						2329	2460	1627	2139					2384
Saldžiosios paprikos <i>Paprika</i>						3177	2329	2143	2550	1126			1126	2541
Agurkai <i>Cucumber</i>	4411	3535	2765	1566	2622	829	586	919	778	2545	4500	5341	3176	1429
Pomidorai <i>Tomatoes</i>		4393	3499	3437	3776	2225	928	1522	1558	1339	2181	3206	1536	2114
Ridikėliai <i>Radish</i>	570	4147	3837	2598	3527	2867	998	1097	1654	1071	1495	680	875	1106

Daržovės, vaisiai ir uogos <i>Vegetables, fruit & berries</i>	I ketvirtis / <i>I quarter</i>	Balandis / <i>April</i>	Gegužė / <i>May</i>	Birželis / <i>June</i>	II ketvirtis / <i>II quarter</i>	Liepa / <i>July</i>	Rugpjūtis / <i>August</i>	Rugsėjis / <i>September</i>	III ketvirtis / <i>III quarter</i>	Spalis / <i>October</i>	Lapkritis / <i>November</i>	Gruodis / <i>December</i>	IV ketvirtis / <i>IV quarter</i>	2003*
Česnakai <i>Garlic</i>	2238	1736	2529	1968	2078	2620	2422	2958	2667	2509	2166	2162	2319	2454
Svogūnai <i>Onions</i>	633	785	1061	934	927	846	691	613	717	617	722	680	686	677
Svogūnų laiškai <i>Onion tops</i>	4573	4402	2393	2520	3105	3245	3355	4483	3694	5785	5575	5295	5482	3776
Porai <i>Leeks</i>	1604					1904	1613	1424	1647	1108	1111	1184	1140	1245
Lapiniai salierai <i>Celery, leaf</i>						3000	1500	2500	2333	1701		4717	4223	3376
Salierių gumbai <i>Celery, roots</i>	1075	1152		2100	1626	2100	1683	1394	1725	1771	1218	1208	1351	1338
Lapinės petražolės <i>Parsley, leaf</i>						3691	1987	3170	2949	3040	3233		3108	2778
Krapai <i>Dill</i>	8441		8807	3544	6176	1652	1349	2260	1754	5496	8181	10375	6555	2229
Salotos <i>Lettuce</i>	8438	8946	4361	3216	5508	1620	1835	2630	2028	2814	2257	6496	2729	2743
Vaisiai ir uogos / <i>Fruit & berries</i>														
Slyvos <i>Plums</i>							670	388	529	759			759	392
Vyšnios <i>Cherries</i>						3209	6471		4840					3229
Obuoliai <i>Apples</i>	867	278	1472	1000	917	858	104	121	361	137	243	452	145	132
Kriaušės <i>Pears</i>						1333	1542	2301	1726	2941			2941	2409
Svarainiai <i>Quinces</i>								400	400	600			600	469
Braškės <i>Strawberries</i>				6174	6174	6046			6046					6046
Avietės <i>Raspberries</i>						7882	4233	4000	5372	4382			4382	4526
Juodieji serbentai <i>Black currents</i>						1310	1012		1774					1159
Kiti serbentai <i>Other currents</i>						1694	1410		1552					1623
Kitos uogos <i>Other berries</i>						3000		584	1792	750	600		652	598

* Išankstiniai duomenys / *Preliminary data.*

Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003 m. balandžio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003;

Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003 m. liepos 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003;

Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2003 m. spalio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003;

Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2004 m. sausio 1 d. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2004.

PIENO PRODUKTŲ ĮMONIŲ KAINOS 2002–2004 METAIS, LT
PRODUCER PRICES OF DAIRY PRODUCTS IN 2002–2004, LT

Produktai / Products	Matavimo vnt. / Unit of measurement	2002	2003-09**	2003-12**	2004-01**	2004-02**
Geriamas pienas / Drinking milk		0,97				
nenormalizuotas, nenugriebtas (natūralus pienas), pasterizuotas, ne mažesnio kaip 3,5 proc. riebumo <i>whole, pasteurised, >= 3.5% milk fat</i>	l	1,13	1,29	1,38	1,49	1,50
normalizuotas, nenugriebtas, pasterizuotas, 3,2 proc. riebumo <i>whole, pasteurised, 3.2% milk fat</i>	l		1,18	1,14	1,21	1,32
pusiau nugriebtas, pasterizuotas, 1,5–1,8 proc. riebumo <i>half skimmed, pasteurised, 1.5–1.8% milk fat</i>	l		0,87	1,31	1,33	1,19
pusiau nugriebtas, pasterizuotas, 2,5 proc. riebumo <i>half skimmed, pasteurised, 1.5–1.8% milk fat</i>	l		1,01	1,04	1,17	1,18
Grietinė, 25 proc. riebumo <i>Sour cream, 25% milk fat</i>	kg		4,15	4,25	4,12	4,07
Sausi pieno produktai <i>Dried milk products</i>						
nenugriebto pieno milteliai <i>whole milk powder</i>	kg	5,17	5,28*	5,80	5,86	6,97
nugriebto pieno milteliai <i>skimmed milk powder</i>	kg	5,01	4,8*	4,93	5,03	5,19
Sviestas ir kiti pieno riebalų produktai <i>Butter & other milk fat products</i>						
sviestas, 82 proc. riebumo <i>butter, 82% milk fat</i>	kg	5,26	6,36	6,70	7,47	7,79
sviestas, 72 proc. riebumo <i>butter, 72% milk fat</i>	kg		6,28	7,02	7,07	7,02
tepūs riebalų mišiniai, 62–80 proc. riebumo <i>dairy spreads, 62–80% milk fat</i>	kg		6,17	6,95	7,28	7,09
Sūriai / Cheese	kg	9,44				
ementalio / <i>Emmenthal</i>	kg		8,76*	8,29	8,80	8,60
goudos / <i>Gouda</i>	kg		8,32	8,02	8,12	8,45
mocarelos / <i>Mozzarella</i>	kg		9,85	8,15	8,86	8,17
„Tilsit“ / <i>Tilsit</i>	kg		9,14	7,76	7,72	7,82
Lydytas sūris / Processed cheese	kg	8,50	8,32*	8,61	8,27	8,32

* 2003 m. 10 mėn. duomenys / Data of January–October 2003.

** Tyrimų imtį sudaro apie 70 proc. viso supirkto pieno kiekio / Sampling covers about 70% of the total milk purchased.

Šaltiniai: Gaminių gamyba 2002. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2003; ŽŪMPRIS.

CUKRAUS IŠTEKLIŲ BALANSAI
SUGAR BALANCES

4.1 lentelė / Table 4.1

Pasauliniai cukraus išteklių balansai, mln. t
World sugar balances, in mill. tons

Regionas / Region	Atsargos metų pradžioje <i>Beginning stocks</i>	Gamyba <i>Production</i>	Importas <i>Imports</i>	Visi ištekliai <i>Total supply</i>	Eksportas <i>Exports</i>	Vidaus suvartojimas <i>Domestic consumption</i>	Atsargos metų pabaigoje <i>Ending stocks</i>
Šiaurės Amerika, iš viso / North America, total							
1999–2000	2,543	13,255	2,728	18,526	0,443	14,890	3,193
2000–2001	3,193	13,297	2,697	19,187	0,296	15,171	3,720
2001–2002	3,720	12,431	2,684	18,835	0,551	15,565	2,719
2002–2003	2,719	12,883	2,809	18,411	0,193	15,713	2,505
2003–2004	2,505	13,632	2,890	19,027	0,368	15,398	3,261
Karibų jūros regionas / Caribbean region							
1999–2000	0,699	4,976	0,337	6,012	3,98	1,397	0,635
2000–2001	0,635	4,420	0,306	5,361	3,497	1,421	0,443
2001–2002	0,443	4,588	0,276	5,307	3,601	1,409	0,297
2002–2003	0,297	2,887	0,277	3,461	1,820	1,409	0,232
2003–2004	0,232	2,895	0,267	3,394	1,720	1,401	0,273
Centrinė Amerika / Central America							
1999–2000	0,347	3,492	0,032	3,871	1,959	1,431	0,481
2000–2001	0,481	3,482	0	3,963	2,117	1,459	0,387
2001–2002	0,387	3,760	0,012	4,159	2,091	1,511	0,557
2002–2003	0,557	3,723	0,005	4,285	2,141	1,558	0,586
2003–2004	0,586	3,767	0	4,353	2,203	1,590	0,560
Pietų Amerika / South America							
1999–2000	2,368	27,179	0,870	30,417	12,881	15,533	2,003
2000–2001	2,003	24,036	0,930	26,969	9,279	15,543	2,147
2001–2002	2,147	27,966	0,957	31,070	13,318	15,940	1,812

Regionas / Region	Atsargos metų pradžioje <i>Beginning stocks</i>	Gamyba <i>Production</i>	Importas <i>Imports</i>	Visi ištekčiai <i>Total supply</i>	Eksportas <i>Exports</i>	Vidaus suvartojimas <i>Domestic consumption</i>	Atsargos metų pabaigoje <i>Ending stocks</i>
2002–2003	1,812	31,670	0,634	34,116	16,051	16,232	1,833
2003–2004	1,833	32,73	0,707	35,270	16,356	16,655	2,259
Afrika / Africa							
1999–2000	2,024	7,703	4,685	14,412	2,951	9,322	2,139
2000–2001	2,139	8,196	4,948	15,283	3,445	9,604	2,234
2001–2002	2,234	8,023	4,856	15,113	3,038	9,843	2,232
2002–2003	2,232	8,252	5,458	15,942	3,270	10,188	2,484
2003–2004	2,484	8,008	5,697	16,189	3,025	10,395	2,769
Viduriniai Rytai / Middle East							
1999–2000	2,244	4,647	5,482	12,373	1,634	9,219	1,520
2000–2001	1,520	5,213	6,173	12,906	1,742	9,236	1,928
2001–2002	1,928	4,269	6,547	12,744	1,433	9,667	1,644
2002–2003	1,644	4,926	7,315	13,885	1,445	9,850	2,590
2003–2004	2,590	4,742	6,497	13,829	1,602	10,058	2,169
Azija, Okeanija / Asia, Oceania							
1999–2000	14,430	48,022	11,532	73,984	10,173	46,484	17,327
2000–2001	17,327	45,730	12,501	79,89	9,411	48,158	17,989
2001–2002	17,989	50,161	11,722	79,872	11,016	51,186	17,670
2002–2003	17,670	56,622	11,483	85,775	13,199	53,136	19,440
2003–2004	19,440	54,032	11,227	84,699	13,152	54,605	16,942
Vakarų Europa, iš viso / Western Europe, total							
1999–2000	3,264	19,688	2,175	25,127	6,138	15,072	3,917
2000–2001	3,917	18,757	2,229	24,903	6,614	14,620	3,669
2001–2002	3,669	16,343	2,495	22,507	4,797	14,655	3,055
2002–2003	3,055	18,911	2,491	24,457	5,607	14,938	3,912
2003–2004	3,912	17,341	2,265	23,518	4,905	14,935	3,678
Europos Sąjunga / European Union							
1999–2000	3,107	19,498	1,786	24,391	6,138	14,523	3,730
2000–2001	3,730	18,519	1,839	24,088	6,607	14,061	3,420
2001–2002	3,420	16,153	2,025	21,598	4,793	14,088	2,717

Regionas / <i>Region</i>	Atsargos metų pradžioje <i>Beginning stocks</i>	Gamyba <i>Production</i>	Importas <i>Imports</i>	Visi ištekčiai <i>Total supply</i>	Eksportas <i>Exports</i>	Vidaus suvartojimas <i>Domestic consumption</i>	Atsargos metų pabaigoje <i>Ending stocks</i>
2002–2003	2,717	18,675	2,150	23,542	5,600	14,361	3,581
2003–2004	3,581	17,132	1,900	22,613	4,900	14,358	3,355
Vidurio ir Rytų Europa / <i>Central and Eastern Europe</i>							
1999–2000	4,453	7,569	8,232	20,254	1,289	14,047	4,918
2000–2001	4,918	7,364	8,862	21,144	1,285	14,952	4,907
2001–2002	4,907	7,347	8,146	44,003	1,383	15,014	4,003
2002–2003	4,003	7,462	8,697	20,162	1,998	14,701	3,463
2003–2004	3,463	7,488	7,687	18,638	1,776	14,274	2,588
Pasaulis, iš viso / <i>World, total</i>							
1999–2000	32,372	136,531	36,073	204,976	41,448	127,395	36,133
2000–2001	36,133	130,495	38,646	205,274	37,686	130,164	37,424
2001–2002	37,424	134,888	37,695	210,007	41,228	134,790	33,989
2002–2003	33,989	147,336	39,169	220,400	45,724	137,725	37,045
2003–2004	37,045	144,635	37,237	218,917	45,107	139,311	34,499

Šaltinis: *Sugar: World Markets and Trade*. – November 2003.

**Šalių, pateikiančių pasaulinei rinkai didžiausius cukraus kiekius,
cukraus išteklių balansai, mln. t**
Sugar balances of the largest world sugar supply countries, in mill. tons

Regionas / Region	Atsargos metų pradžioje <i>Beginning stocks</i>	Gamyba <i>Production</i>	Importas <i>Imports</i>	Visi ištekliai <i>Total supply</i>	Eksportas <i>Exports</i>	Vidaus suvartojimas <i>Domestic consumption</i>	Atsargos metų pabaigoje <i>Ending stocks</i>
Brazilija / Brazil							
1999–2000	1,000	0,0102	0	20,1	11,3	9,1	710
2000–2001	0,710	17,1	0	107,7	7,7	9,25	860
2001–2002	0860	20,4	0	210	11,6	9,45	210
2002–2003	210	23,81	0	24,02	14	9,75	270
2003–2004	270	24,78	0	25,05	14,25	10,05	750
Tailandas / Thailand							
1999–2000	0,684	5,721	0	6,405	4,147	1,650	0,608
2000–2001	0,608	5,107	0	5,715	3,394	1,750	0,571
2001–2002	0,571	6,397	0	6,968	4,157	1,832	0,979
2002–2003	0,979	7,303	0	8,282	5,100	1,900	1,282
2003–2004	1,282	7,690	0	8,972	5,800	1,990	1,182
Australija / Australia							
1999–2000	0,183	5,448	5,000	5,636	4,123	0,995	0,518
2000–2001	0,518	4,162	5,000	4,685	3,056	0,995	0,634
2001–2002	0,634	4,662	5,000	5,301	3,594	1,200	0,507
2002–2003	0,507	5,371	5,000	5,883	4,220	1,200	0,463
2003–2004	0,463	5,114	5,000	5,582	3,893	1,200	0,489
Indija / India							
1999–2000	7,374	20,219	0,438	28,031	0,025	17,296	10,710
2000–2001	10,710	20,480	0	31,190	1,360	17,845	11,985
2001–2002	11,985	20,475	0,100	32,560	1,130	19,760	11,670
2002–2003	11,670	22,100	0,020	39,790	1,950	20,750	11,090
2003–2004	11,090	19,880	0	30,970	1,300	21,500	8,170

Šaltinis: Sugar: World Markets and Trade. – November 2003.

PARAMA IR KVOTOS KAI KURIOSE ŠALYSE KANDIDATĖSE Į ES
SUPPORT AND QUOTAS IN SELECTED EU CANDIDATE COUNTRIES

5.1 lentelė / Table 5.1

Kai kurių šalių kandidačių derybų su ES dėl paramos ir kvotų rezultatų palyginimas
Comparison of the results of selected candidate countries negotiation with the EU concerning quotas and support

Rodiklis / Indicator	Matavimo vnt. Unit of measurement	Lietuva Lithuania	Estija Estonia	Latvija Latvia	Lenkija Poland
Parama žemės ūkiui ir kaimui 2004–2006 metais <i>Support to agriculture & countryside in 2004–2006</i>	Lt/vienam šalies gyventojui <i>Litas per capita</i>	840,9	860,9	802,3	612,2
	Lt/vienam žemės ūkio darbuotojui <i>Litas per agricultural worker</i>	14 647,9	–	13 443,7	8 626,7
Pieno kvota / <i>Milk quota</i> :					
vienam gyventojui / <i>per capita</i>	kg	489	475	311	246
vienai karvei / <i>per cow</i>	kg	3892	4934	3520	3028
Cukraus kvota / <i>Sugar quota</i>	kg/vienam gyventojui <i>kg per capita</i>	30	–	28	44

Šaltinis: Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos informacija.

Kvotų dydžiai stojimo sutartyse
Quota Figures in Accession Treaty

Kvotos pavadinimas <i>Quota</i>	Matavimo vnt. <i>Unit of measurement</i>	Lietuva <i>Lithuania</i>	Estija <i>Estonia</i>	Latvija <i>Latvia</i>	Lenkija <i>Poland</i>	Čekija <i>Czech Republic</i>	Vengrija <i>Hungary</i>
Bazinis pasėlių plotas <i>Reference crop area</i>	ha / <i>ha</i>	1 146 633	79 004	443 580	9 454 671	2 253 598	3 487 792
Bazinis derlingumas <i>Reference yield</i>	t/ha <i>t/ha</i>	2,70	2,03	2,50	3,00	4,20	4,73
Pieno kvota / Milk quota							
Gamybos kvota / <i>Production quota</i>	t	1 646 939	145 200	695 395	8 964 071	2 682 143	1 947 280
iš jos: / <i>of which:</i>							
pramonė / <i>deliveries</i>	t	1 256 440	141 337	468 943	8 500 000	2 613 239	1 782 650
tiesioginiai pardavimai <i>direct sales</i>	t	390 499	3 863	226 452	464 071	68 904	164 630
2006 m. rezervas <i>2006 reserve</i>	t	57 900	0	33 253	416 126	55 787	42 780
Galvijiena / Beef							
Bulių, už kuriuos bus mokamos išmokos, kvota <i>Special bull premium</i>	vnt. / <i>head</i>	150 000	12 000	70 200	926 000	244 349	94 620
Karvių žindenių, už kurias bus mokamos išmokos, kvota <i>Suckler cow premium</i>	vnt. / <i>head</i>	47 232	500	19 368	325 581	90 300	117 000
Galvijų, už kuriuos bus mokamos skerdimos išmokos, kvota <i>Slaughter premium</i>	vnt. / <i>head</i>	367 484	21 000	124 320	1 815 430	483 382	141 559
Veršelių, už kuriuos bus mokamos skerdimos išmokos, kvota <i>Calf slaughter premium</i>	vnt. / <i>head</i>	244 200	0	53 280	839 518	27 380	94 439
Priemokų fondas galvijininkystei <i>National envelope</i>	eurai <i>EURO</i>	4 942 267	308 945	1 330 680	27 300 000	8 776 071	2 936 076
Avys/ožkos / Sheep/goats							
Ėriavedžių, už kurias bus mokamos tiesioginės išmokos, kvota <i>Ewe premium</i>	vnt. / <i>head</i>	17 304	472 401	18 437	335 880	66 733	1 146 000
Priemokų fondas avininkystei <i>National envelope</i>	eurai <i>EURO</i>	18 000	441 000	19 000	355 000	71 000	1 086 000

Kvotos pavadinimas <i>Quota</i>	Matavimo vnt. <i>Unit of measure- ment</i>	Lietuva <i>Lithuania</i>	Estija <i>Estonia</i>	Latvija <i>Latvia</i>	Lenkija <i>Poland</i>	Čekija <i>Czech Republic</i>	Vengrija <i>Hungary</i>
Cukrus / Sugar							
Gamybos kvota <i>Production quota</i>	t	103 010	0	66 505	1 971 927	454 862	401 684
iš jos: / <i>of which:</i> A	t	103010	0	66 400	1 580 000	441 209	400 454
B	t	0	0	105	91 926	13 635	1 230
Bulvių krakmolo kvota <i>Potato starch quota</i>	t	1 211	250	5 778	144 985	33 660	0
Linų/kanapių kvota <i>Flax & Hemp</i>							
Trumpojo pluošto kvota <i>Short fibre quota</i>	t	3 463	30	360	924	1 923	0
Ilgąjo pluošto kvota / <i>Long fibre quota</i>	t	2 263	45	1 313	462	2 866	2 061
Sausų pašarų kvota <i>Dried fodder, dehydrated quota</i>	t	650	0	0	0	27 942	49 593

Šaltiniai: Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos informacija;

Czech Republic: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 July. – № 89. – P. 42;

Estonia: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 October. – № 92. – P. 31;

Hungary: key agricultural figures // AGRAFOCUS – 2003 May. – № 87. – P. 28;

Latvia: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 October. – № 92. – P. 32;

Per capita GDP in PPS. – Eurostat. – 2002/1. P. 5;

Poland: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 July. – №. 89. – P. 41;

Quarterly accounts. First quarter 2002. The GDP of the Candidate Countries // Eurostat Statistics in Focus. Economy and Finance. Theme 2 – 45/2002.

Cukraus gamybos kvotos ES šalyse narėse ir kandidatėse, tūkst. t
Sugar production quotas in EU member and candidate countries, in thou. tons

Šalys / Countries	Kvotos / Quotas			Kvotų dalis, proc. Share of quotas, %
	A	B	iš viso total	
Šalys narės / Member countries				
Airija / Ireland	181,145	18,115	199,260	1,1
Austrija / Austria	314,029	73,298	387,326	2,2
Belgija ir Liuksemburgas / Belgium & Luxembourg	674,906	144,906	819,812	4,7
Danija / Denmark	325,000	95,746	420,746	2,4
Graikija / Greece	288,638	28,864	317,502	1,8
Jungtinė Karalystė / United Kingdom	1035,115	103,512	1138,627	6,5
Ispanija / Spain	957,082	39,878	996,961	5,7
Italija / Italy	1310,904	246,539	1557,443	8,9
Nyderlandai / Netherlands	684,112	180,447	864,560	5,0
Portugalija / Portugal				
Europos žemyne / Continental	63,380	6,338	69,718	0,4
Azorų salose / Autonomous region of the Azores	9,048	0,905	9,953	0,1
Prancūzija / France				
Europos žemyne / Continental	2536,487	752,260	3288,747	18,9
užjūrio departamentai / Overseas departments	433,872	46,373	480,245	2,8
Suomija / Finland	132,806	13,280	146,087	0,8
Švedija / Sweden	334,784	33,478	368,262	2,1
Vokietija / Germany	2612,913	803,982	3416,895	19,6
Iš viso ES-15 / Total EU-15	11894,223	2587,919	14482,143	83,0
Šalys kandidatės / Candidate countries				
Čekija / Czech Republic	441,209	13,653	454,862	2,6
Latvija / Latvia	66,400	0,105	66,505	0,4
Lietuva / Lithuania	103,010	0,000	103,010	0,6
Lenkija / Poland	1580,000	91,926	1671,926	9,6
Slovakija / Slovakia	189,760	17,672	207,432	1,2
Slovėnija / Slovenia	48,157	4,816	52,973	0,3
Vengrija / Hungary	400,454	1,230	401,684	2,3
Iš viso 7-iose ES šalyse kandidatėse Total 7 EU candidate countries	2828,990	129,402	2958,392	17,0
Iš viso / Total	14723,213	2717,321	17440,532	100,0

Šaltinis: Common Organisation of the Sugar Market Description.

UŽSIENIO PREKYBOS RODIKLIAI
FOREIGN TRADE INDICATORS

6.1 lentelė / Table 6.1

Lietuvos užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais pagal
Specialiąją prekybos sistemą 2002 ir 2003 metais, mln. Lt
*Lithuanian foreign trade in agricultural and food products
(Special trade system) in 2002 and 2003, in mill. litas*

KPN kodas CN code	Pavadinimas / Name	Grynasis eksportas Net exports		Grynasis importas Net imports		Balansas Balance		Apyvarta Turnover	
		2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
01	Gyvi gyvūnai	44,4	37,2	73,2	106,3	-28,8	-69,1	117,6	143,6
02	Mėsa ir valgomieji mėsos subproduktai	40,8	45,6	65,0	97,4	-24,3	-51,7	105,8	143,0
03	Žuvis ir vėžiagyviai	71,3	101,6	203,4	235,3	-132,1	-133,7	274,7	336,9
04	Pienas ir pieno produktai; paukščių kiaušiniai; natūralus medus	500,1	555,2	38,8	56,3	461,3	498,9	539,0	611,5
05	Gyvūninės kilmės produktai, nenurodyti kitoje vietoje	2,3	2,4	141,8	153,7	-139,5	-151,3	144,1	156,1
06	Augantys medžiai ir kiti augalai; svogūnėliai	1,4	2,5	102,5	110,9	-101,1	-108,3	103,9	113,4
07	Valgomosios daržovės ir kai kurie šakniavaisiai bei gumbavaisiai	30,2	51,8	43,1	50,1	-12,9	1,8	73,3	101,9
08	Valgomieji vaisiai ir riešutai	12,6	13,2	60,9	66,9	-48,4	-53,7	73,5	80,1
09	Kava, arbata, matė ir prieskoniai	4,9	3,7	190,3	195,4	-185,4	-191,8	195,2	199,1
10	Javai	110,2	261,7	34,1	38,7	76,1	223,0	144,3	300,4
11	Malybos produkcija; salyklos; krakmolos	4,0	11,4	19,5	22,7	-15,5	-11,3	23,4	34,1
12	Aliejinių kultūrų sėklos ir vaisiai; pašarai	63,6	102,5	34,1	36,9	29,5	65,6	97,6	139,4
13	Šelakas; lipai, dervos ir kiti augalų syvai bei ekstraktai	0,0	0,2	115,7	117,9	-115,7	-117,7	115,7	118,1
14	Augalinės pynimo medžiagos	0,1	0,3	106,8	108,8	-106,7	-108,5	106,9	109,0
15	Gyvūniniai arba augaliniai riebalai ir aliejus	11,4	11,3	8,8	9,9	2,6	1,5	20,2	21,2

KPN kodas CN code	Pavadinimas / Name	Grynasis eksportas <i>Net exports</i>		Grynasis importas <i>Net imports</i>		Balansas <i>Balance</i>		Apyvarta <i>Turnover</i>	
		2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
16	Gaminiai iš mėsos ir žuvis	114,0	140,7	75,5	76,3	38,6	64,4	189,5	217,0
17	Cukrūs ir konditerijos gaminiai iš cukraus	39,5	56,1	0,2	0,3	39,3	55,8	39,7	56,5
18	Kakava ir gaminiai iš kakavos	64,7	97,3	6,8	5,9	58,0	91,4	71,5	103,2
19	Gaminiai iš javų, miltų, krakmolo arba pieno; miltiniai konditerijos gaminiai	23,2	29,4	186,0	184,3	-162,8	-154,9	209,3	213,7
20	Produktai iš daržovių, vaisių, riešutų	47,3	55,8	55,4	52,8	-8,1	3,0	102,7	108,6
21	Įvairūs maisto produktai	39,3	40,8	60,6	57,7	-21,3	-16,9	99,8	98,5
22	Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas	46,8	40,2	54,9	48,2	-8,2	-7,9	101,7	88,4
23	Maisto pramonės liekanos ir atliekos; paruošti pašarai gyvūnams	324,0	372,8	155,4	147,8	168,7	225,0	479,4	520,6
24	Tabakas ir perdirbti tabako pakaitalai	104,7	91,6	96,0	74,1	8,7	17,5	200,8	165,7

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2002, 2003.

**Kai kurių šalių kandidačių į ES užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais
struktūros rodikliai 2000 metais, proc.**

*Main indicators of trade in agricultural and food products of selected EU candidate countries
in 2000, in per cent*

KPN kodas CN code	Produktai / Products	Lietuva* Lithuania*	Estija Estonia	Latvija Latvia	Lenkija Poland	Čekija Czech Republic	Vengrija Hungary
Prekyba žemės ūkio ir maisto produktais su ES šalimis <i>Trade in food and agricultural products with EU countries</i>							
	Žemės ūkio ir maisto produktų importo dalis visame šalies importe <i>Share of imports of food and agricultural products in total imports</i>	9,3	11,8	13,0	6,7	5,4	3,5
	Žemės ūkio ir maisto produktų eksporto dalis visame šalies eksporte <i>Share of exports of food and agricultural products in total exports</i>	11,8	7,7	6,6	7,9	4,0	8,2
Importas / Imports							
01–05	Gyvūninės kilmės produktai <i>Animal products</i>	20,3			9,5	7,5	11,0
	Iš jų: / <i>Of which:</i>						
02	Mėsa ir valgomieji mėsos subproduktai <i>Meat and meat offal</i>	3,9	7,1				
03	Žuvis ir vėžiagyviai <i>Fish and crustaceans</i>	11,5					
04	Pienas ir pieno produktai; paukščių kiaušiniai; natūralus medus <i>Milk and dairy products; eggs; natural honey</i>	3,0	6,2				
07	Daržovės / <i>Vegetables</i>	4,5				6,3	
08	Vaisiai / <i>Fruits</i>	10,0		8,3	11,6	10,6	5,6**
09	Kava, arbata, matė ir prieskoniai <i>Coffee, tea, mate & spices</i>	4,8	6,2		8,2		7,2
15	Riebalai ir aliejus <i>Fats & oils</i>	7,1		7,8			
21	Įvairūs maisto produktai <i>Miscellaneous edible preparations</i>	11,9		10,2	6,4	9,1	5,8
22	Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas <i>Beverages, spirits & vinegar</i>	6,0	10,5	11,1			
23	Maisto pramonės liekanos ir atliekos; paruošti pašarai gyvūnams <i>Residues & waste from the food industries; prepared animal fodder</i>	6,4			10,5		18,8
24	Tabakas / <i>Tobacco</i>	5,9	5,9	7,3		7,7	

KPN kodas CN code	Produktai / Products	Lietuva* Lithuania*	Estija Estonia	Latvija Latvia	Lenkija Poland	Čekija Czech Republic	Vengrija Hungary
Eksportas / Exports							
01–05	Gyvūninės kilmės produktai / Animal products	35,3			24,5	20,8	33,1
	Iš jų: / Of which:						
02	Mėsa ir valgomieji mėsos subproduktai Meat and meat offal	3,5	6,9				
04	Pienas ir pieno produktai; paukščių kiaušiniai; natūralus medus Milk & dairy products; eggs; natural honey	22,9	41,2	21,3			
07	Daržovės / Vegetables	2,9					
08	Vaisiai / Fruits	3,9			12,0		5,4**
09	Kava, arbata, matė, prieskoniai Coffee, tea, mate & spices	1,3	4,2				
10	Javai / Cereals	5,7					11,8
12	Aliejinių kultūrų sėklos Oilseeds	3,5				9,2	
16	Gaminiai iš mėsos ir žuvies Meat & fish preparations	5,7			7,7		
17	Cukrūs ir konditerijos gaminiai iš cukraus Sugars & sugar confectionary	1,8	4,4	6,2	7,7		
20	Daržovių, vaisių ir riešutų produktai Vegetable, fruit & nut preparations	2,4		9,9	8,6	3,3	11,3
21	Įvairūs maisto produktai Miscellaneous edible preparations	6,3		12,7		5,2	
22	Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas Beverages, spirits & vinegar	2,0	11,6	10,2		10,4	5,9
23	Maisto pramonės liekanos ir atliekos; paruošti pašarai gyvūnams Residues & waste from the food industries; prepared animal fodder	14,2					
24	Tabakas / Tobacco	7,6					

* 2002 metais / In 2002.

**Vaisiai ir daržovės / Fruits and vegetables.

Šaltiniai: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė (Muitinės departamento duomenys). – 2002, 2003;
Czech Republic: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 July. – № 89. – P. 42;
Estonia: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 October. – № 92. – P. 31;
Hungary: key agricultural figures // AGRAFOCUS – 2003 May. – № 87. – P. 28;
Latvia: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 October. – № 92. – P. 32;
Poland: key agricultural figures // AGRAFOCUS. – 2003 July. – № 89. – P. 41.

**Lietuvos pieno produktų grynasis eksportas 2002 ir 2003 metais
bei 2004 metų sausio mėnesį, tūkst. Lt**
Net exports of Lithuanian dairy products in 2002, 2003 & January 2004, thou Lt

Šalys / Countries	2002	2003	2004-01
Latvija / Latvia	47766,4	50388,1	3341,3
Estija / Estonia	18819,4	31583,0	2730,8
Lenkija / Poland	4551,6	14832,9	626,5
JAV / USA	210852,8	164796,2	7587,2
ES / EU	104646,9	124028,7	2578,8
NVS / CIS	113464,1	121918,6	11445,3
Kitos šalys / Other countries	19922,0	61829,0	2416,5
Iš viso / Total	520023,2	569376,5	30726,4

RINKOTYRA. Žemės ūkio ir maisto produktai. – Nr. 1 (22). – Vilnius: LAEI, 2004. – 112 p.:
ilustr., lent. – Santr. angl.

Atsakingas už leidinį A. Kuodys
Redaktorė ir korektorė V. Šilaikienė
Tekstą į anglų k. vertė V. Girgždienė
Maketavo D. Taločkaitė

2003-06-16. 7,25 sp. l. Užsakymas GP-503
Leido Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas,
V. Kudirkos g. 18, LT-03105 Vilnius
Spausdino Krašto apsaugos ministerijos
Leidybos ir informacinio aprūpinimo tarnyba
Totorių g. 27, LT-2001 Vilnius

Kaina sutartinė